

ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ACHIEVEMENT FROM DHARMMA PRACTICE OF THE PEOPLE AT
WAT MAHEYONG, PRANAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

พระทรงศักดิ์ ธีรธมฺโม (ดิษฐ์ลักษณ์)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๒

ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พระทรงศักดิ์ ธีรธมโม (ดิษฐ์ลักษณ์)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๒

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Achievement from Dhamma Practice of the People at
Wat Maheyong, Pranakhon Si Ayutthaya Province

Phra Songsak Thiradhammo (Ditthalak)

A Research Paper Submitted in Partial Fulfillment of
Examination Related to the Subject of
Master of Arts
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2019

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บันทึบบรรณิพนธ์เรื่อง
“ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ประธานกรรมการ

กรรมการ

(ผศ.ดร.วิษุกร นาคธน)

กรรมการ

(ผศ.ดร.รัฐพล เย็นใจมา)

กรรมการ

(ผศ.ดร.ประเสริฐ ธิลาว)

กรรมการ

(พระปลัดระพิน พุทธิสาโร, ผศ.ดร.)

คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์

ผศ.ดร.ประเสริฐ ธิลาว

ประธานกรรมการ

พระปลัดระพิน พุทธิสาโร, ผศ.ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระทรงศักดิ์ ธิธมโม)

- ชื่อสารนิพนธ์:** : ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- ผู้วิจัย:** : พระทรงศักดิ์ ธีรธมโม (ดิษฐ์ลักษณ์)
- ปริญญา:** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
- คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์:**
- : ผศ. ดร.ประเสริฐ ธิลาว, พธ.บ. (การบริหารรัฐกิจ),
พธ.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์), พธ.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์)
 - : พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ผศ. ดร., พธ.บ. (การสอนสังคม), ศศ.ม.
(ประวัติศาสตร์เอเชีย), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
- วันสำเร็จการศึกษา:** : ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑ เพื่อศึกษาสภาพผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การศึกษานี้เป็นแบบผสมวิธี ทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๘ รูป/คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบตัวต่อตัว ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ การวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรจำนวน ๒,๐๐๐ คน ได้แก่ ประชาชนที่มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๘๔๕ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาประชาชนมีความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๓๘$, $S.D. = ๐.๗๕๐$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ด้านศีลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๙$, $S.D. = ๐.๘๒๑$)ด้านปัญญาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๓๔$, $S.D. = ๐.๙๐๐$) ด้านสมาธิอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๒๒$, $S.D. = ๐.๙๐๐$) ตามลำดับ

๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อสภาพผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีอายุต่างกัน และมีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความสัมพันธ

ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน และมีความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

๓. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ๑) ประชาชนละเลยในการรักษาศีล ๕ ๒) ไม่มีแรงจูงใจในการปฏิบัติธรรม ๓) ไม่มีการจัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรมเพื่อเจริญทางด้านปัญญา ข้อเสนอแนะ พบว่า ๑) ควรนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เกิดค่านิยมในการรักษาศีลห้า เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาสังคมรวมกันอย่างยั่งยืน ๒) ควรเรียนเชิญวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญการสอนฝึกสมาธิ และมีชื่อเสียงในสังคมเพื่อสร้างแรงจูงใจในการฝึกมากยิ่งขึ้น ๓) ควรจัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรมเพื่อเจริญทางด้านปัญญา

Research Paper Title : Achievement from Dhamma Practice of the People at Wat Maheyong, Pranakhon Si Ayutthaya Province

Researcher: : Phra Songsak Thiradhammo (Ditthalak)

Degree: : Master of Philosophy (Buddhist Studies)

Research Paper Supervisory Committee

: Asst. Prof. Dr. Prasert Thilao, B.A. (Public Administration), M.A. (Public Administration), Ph.D. (Public Administration),

: Phrapalad Rapin Bhudtisaro, Asst. Prof. Dr., B.A. (Social Teaching), M.A. (Asian History), Ph.D. (Buddhism)

Date of Graduation : February 19, 2020

Abstract

Objectives of this research were: 1. To study effectiveness conditions of Achievement from Dhamma Practice of the People at Wat Maheyong, Pranakhon Si Ayutthaya Province 2. To compare people's opinions on effectiveness of Achievement from Dhamma Practice of the People at Wat Maheyong, Pranakhon Si Ayutthaya Province and 3. To study problems, obstacles and recommendations for effectiveness of Achievement from Dhamma Practice of the People at Wat Maheyong, Pranakhon Si Ayutthaya Province,

Methodology was the mixed methods: The qualitative research collected data from 8 key informants by face-to-face in-depth-interviewing with structured in-depth-interview script analyzed data by descriptive interpretation. The quantitative research collected data with questionnaires that had total reliability value at 0.845 from 2,000 samples who were people who came to practice Dhamma meditation at at Wat Maheyong, Pranakhon Si Ayutthaya District, Pranakhon Si Ayutthaya Province. Data were collected by the researcher and analyzed by statistics of frequency, percentage, mean and standard deviation

Findings were as follows:

1. Effectiveness conditions of Achievement from Dhamma Practice of the People at Wat Maheyong, Pranakhon Si Ayutthaya Province, by overall, was at moderate level ($\bar{X}=3.38, SD=0.750$). Also all aspects were at high levels, from high to low as follows: Aspect of Sila, precepts, was at high level $\bar{X}=3.59, SD=0.821$, Aspect of Panna, wisdom, was at moderate level $\bar{X}=3.34, SD=0.900$ Aspect of Samadhi, concentration, was at moderate level at $\bar{X}=3.22, SD=0.900$, respectively.

2. Results of people's opinions comparison on effectiveness conditions of Achievement from Dhamma Practice of the People at Wat Maheyong, Pranakhon Si

Ayutthaya Province, were that people with different gender, age and occupations did not have different opinions on the effectiveness of Achievement from Dhamma Practice of the People at Wat Maheyong, Pranakhon Si Ayutthaya Province, at the statistically significant difference at 0.05, rejecting the set hypothesis. The people with different educational levels had different opinions on effectiveness of Achievement from Dhamma Practice of the People at Wat Maheyong, Pranakhon Si Ayutthaya Province, at the statistically significant difference at 0.05, accepting the set hypothesis.

3. Problems, obstacles and recommendations: 1) people ignores observing 5 precepts, 2) there was not motivation for Dhamma practice, 3) there was not Dhamma practice for mindfulness and wisdom growth.

Recommendations: 1) there should be observing 5 precepts integrated with daily life to enhance 5 precepts observation values to solve social problems sustainably. 2) well known and experienced meditation masters should be invited to conduct the practicing to motivate more meditation practitioners, 3) there should be Dhamma practice to enhance wisdom.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ เพราะได้รับความเมตตาจากคณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ธิลาว และพระปลัดระพิน พุทธิสารโ, ผศ.ดร. ที่ได้อนุเคราะห์ให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขสารนิพนธ์จนสำเร็จด้วยดีตลอดมา ทั้งนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบป้องกันคือ พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิษุกร นาคธน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัฐพล เย็นใจมา ที่ได้เมตตาแนะนำปรับปรุงสารนิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระเดชพระคุณ พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พระมหากฤษญา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. เลขาธิการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และเจ้าหน้าที่ประจำหลักสูตรทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือผู้วิจัย คอยอำนวยความสะดวกและแนะนำผู้วิจัยเป็นอย่างดีเสมอมา

กราบขอบพระคุณ พระภาวนาชมคุณ วิ.(สุรศักดิ์ เขมรังสี) เจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์ พระญาณกร ปุณณโก,ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์ พระมหาปรีชา เขมนนโท,ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์ และขออนุโมทนากับนายไพรัช อินทสังข์ ไวยาวัจจรวัดมเหยงคณ์ นางสุพัตรา บุญอนันตสาร ผู้มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ นางสาวปานฤทัย ภัยลี ผู้มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ นางสาวกนวรรณ ลิ้มไพบูลย์ ผู้มาปฏิบัติธรรมที่วัดและนางสาวสุภัทสรุา แก้วเจริญผล ผู้มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ ที่ให้ความเมตตาในการให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

สุดท้ายนี้ คุณค่าและประโยชน์ใดๆ อันพึงมีจากคุษณีนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็น พุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา กตเวทิตาคุณแก่ครุอุปัชฌาย์อาจารย์ บิดามารดา ญาติสนิทมิตรสหาย และผู้มีพระคุณทุกท่าน

พระทรงศักดิ์ ธีรธมโม (ดิษฐลักขณ์)

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ญ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๓
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๔
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๕
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์	๖
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม	๑๕
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับหลักไตรสิกขา	๒๓
๒.๔ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย	๓๒
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๓๕
๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย	๔๖
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๔๗
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๔๗
๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๔๗
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๔๙
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๕๑
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๕๒

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๕๔
๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๕๕
๔.๒ ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของ ประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๕๗
๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติ ธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	๖๑
๔.๔ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๗๐
๔.๕ แนวทางในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก)	๗๒
๔.๖ องค์ความรู้	๗๙
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๘๓
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๘๓
๕.๒ อภิปรายผล	๘๔
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๘๖
บรรณานุกรม	๘๘
ภาคผนวก	๙๓
ภาคผนวก ก เครื่องมือในการวิจัย	๙๔
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือ	๑๐๓
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความ เที่ยงตรงของแบบสอบถาม	๑๑๑
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลการวิจัย (แบบสอบถาม)	๑๑๖
ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลการวิจัย (สัมภาษณ์)	๑๑๘
ภาคผนวก ฉ รูปภาพสัมภาษณ์	๑๒๗
ประวัติผู้วิจัย	๑๓๒

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า	
๒.๑	แนวคิดเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์	๑๔
๒.๒	แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม	๒๒
๒.๓	แนวคิดเกี่ยวกับหลักไตรสิกขา	๓๑
๒.๔	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๒
๔.๑	แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	๕๕
๔.๒	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในภาพรวมทั้ง ๓ ด้าน	๕๗
๔.๓	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ด้านศีล)	๕๘
๔.๔	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ด้านสมาธิ)	๕๙
๔.๕	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ด้านปัญญา)	๖๐
๔.๖	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศกับความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามเพศ	๖๑
๔.๗	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศกับความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามอายุ	๖๒
๔.๘	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศกับความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามวุฒิการศึกษา	๖๓
๔.๙	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดระหว่างวุฒิการศึกษา กับความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวม	๖๔
๔.๑๐	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดระหว่างวุฒิการศึกษา กับความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านศีล	๖๕

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๑๑	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดระหว่างวุฒิการศึกษา กับความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสมาธิ	๖๖
๔.๑๒	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดระหว่างวุฒิการศึกษา กับความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านปัญญา	๖๗
๔.๑๓	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลด้านอาชีพกับความสัมพัทธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามอาชีพ	๖๘
๔.๑๔	สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน	๖๙
๔.๑๕	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านศีล	๗๐
๔.๑๖	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านสมาธิ	๗๑
๔.๑๗	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านปัญญา	๗๒

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย	๔๖
๔.๑ สรุปผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านปัญหาและอุปสรรคในการรักษาศีลของประชาชนที่มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค	๗๔
๔.๒ สรุปผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านปัญหาและอุปสรรคในการฝึกสมาธิของประชาชนที่มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค	๗๖
๔.๓ สรุปผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านปัญหาและอุปสรรคในการเจริญปัญญาของประชาชนที่มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค	๗๗
๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๗๙
๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัย	๘๑

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักโดยใช้ระบบย่อคำดังต่อไปนี้

คำย่อ		พระวินัยปิฎก		ภาษา
		ชื่อคัมภีร์		
วิ.มหา. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวิภังค์		(ภาษาไทย)
วิ.ม. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวรรค		(ภาษาไทย)
วิ.ป. (ไทย)	= วินัยปิฎก	ปริวารวรรค		(ภาษาไทย)
คำย่อ		พระสุตตันตปิฎก		ภาษา
		ชื่อคัมภีร์		
ที.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค	(ภาษาไทย)
สั.ส. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
อจ.เอกก.(ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)

๒. การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยฉบับนี้ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักในการอ้างอิง ซึ่งพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยจะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า. เช่น ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๐/๕๑. หมายความว่าระบุถึง สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๓๐ หน้าที่ ๕๑ เป็นต้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรม คือ สติ สมาธิ ปัญญา คือ ความสำเร็จเกิดจากเหตุจากประโยชน์ที่ได้จากการปฏิบัติธรรม คือ สติ สมาธิ ปัญญา การปฏิบัติธรรมจึงเป็นเหตุให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ประชาชนเป็นเหตุให้มาปฏิบัติธรรม ประชาชนมีความทุกข์มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นเหตุให้เข้ามาปฏิบัติธรรม ปฏิบัติธรรมที่วัดที่เป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่เปิดโอกาสให้มาปฏิบัติธรรม ประชาชนที่มีทุกข์ที่ไม่ได้หาทางออกด้วยการเข้าวัดปฏิบัติธรรมก็มักจะหาทางออกด้วยการฆ่าตัวตาย ด้วยไม่รู้ถึงการปฏิบัติธรรมที่สำนักปฏิบัติธรรมแล้วมีความสุขสู่ความพ้นทุกข์ จึงเป็นเหตุแห่งการเผยแพร่ผลสัมฤทธิ์เมื่อปฏิบัติธรรมแล้วมีความสุขสู่ความพ้นทุกข์ตลอดถึงการหาวิจัย เพื่อผลสัมฤทธิ์ ถึงซึ่งความสุข สู่ความพ้นทุกข์ ดังในหลักหรือแก่นของพระพุทธศาสนา ประกอบไปด้วย ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ คือเล่าเรียนแล้วนำมาปฏิบัติเมื่อนำปฏิบัติแล้วย่อมเกิดผลสัมฤทธิ์ (ผลสัมฤทธิ์นั้นจะเป็นไปตามการปฏิบัติของแต่ละบุคคล สู่ความพ้นทุกข์ ถึงซึ่งความสุข มากน้อยแตกต่างกัน) หมายความว่า ปฏิบัติธรรมตามคำสอนในพระพุทธศาสนาในหลักใหญ่ ๓ ข้อคือ สติ สมาธิ ปัญญา ไม่ทำความชั่วทั้งปวงเป็นศีล ทำแต่ความดีเป็นสมาธิ ทำใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์เป็นปัญญา เพื่อสู่ผลสัมฤทธิ์คือ มรรค ผล นิพพาน ความพ้นทุกข์ภาวะที่เป็นสุขสูงสุด เป็นที่สุด ถึงแม้ว่าจะไม่ถึงที่สุดแต่ก็นำไปสู่ถึงซึ่งความสุขสู่ความพ้นทุกข์ในการดำรงชีวิตในชีวิตประจำวัน ด้วยการเจริญสติปัฏฐาน ๔ โดยย่อคือการมีสติใน กาย เวทนา จิต ธรรม เมื่อจิตเข้าสู่ความสงบ เป็นสมาธิ (สมถกรรมฐาน) เมื่อจิตเข้าสู่ปัญญา พิจารณา กาย เวทนา จิต ธรรม เป็นของ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เป็นปัญญา (วิปัสสนากรรมฐาน) เมื่อจิตเข้าสู่วิปัสสนาก็จะดำเนินไปตามลำดับวิปัสสนาญาณ ๑๖ สู่ มรรค ผล นิพพาน

สำนักปฏิบัติธรรม ในปัจจุบันจะเป็นวัดที่มหาเถรสมาคมยกขึ้นให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด โดยมีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้รับรองดำเนินงานของมหาเถรสมาคม โดยมีการจัดบวชนกขัมภมภาวนา โดยปฏิบัติกิจวัตรข้อปฏิบัติของวัดสำนักปฏิบัติธรรมนั้นๆ ได้แก่ บวชนกขัมภมธื้อศีล ๘ นุ่งขาวห่มขาวไม่ปลงผม ทำวัตรสวดมนต์เช้า - เย็น ฟังธรรม เติมนิพพาน นุ่งกรรมฐาน กวาดลานวัด-ทำความสะอาดวัด สอนปฏิบัติกรรมฐานตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตรของคณะสงฆ์ไทย ซึ่งในแต่ละสำนักฯ ก็จะมีอุบายการสอนในเบื้องต้นที่แตกต่างกัน เช่น กำหนดภาวนานานว่า พุท โธ หรือ กำหนดภาวนานานว่า ยุบหนอ พองหนอ เป็นต้น ซึ่งอยู่ในแนวทางหลักมหาสติปัฏฐานสูตร การปฏิบัติธรรมเป็นการเจริญ สติ สมาธิ ปัญญา ให้เกิดมีขึ้น ซึ่งผลสัมฤทธิ์ก็จะไปทำตามกำลัง

ตามลำดับการปฏิบัติของแต่ละคน ถ้าผู้ปฏิบัติไม่มีศีลการปฏิบัติก็ไม่สามารถดำเนินสู่สมาธิปัญญาได้ ถ้าผู้ปฏิบัติไม่มีสมาธิก็จะไม่สามารถดำเนินสู่ปัญญาได้ แต่ถ้าผู้ปฏิบัติเคยทำความเพียรศีลสมาธิสะสมบุญบารมีมาแต่อดีตชาติจนแก่กล้าแล้วก็จะเป็นผู้ปฏิบัติสบายถึงชาติปัจจุบันเจริญวิปัสสนาอย่างเดี่ยวเข้าสู่วิปัสสนาญาณได้

ประชาชนที่เข้าวัดปฏิบัติธรรม ได้แก่

๑.) บุคคลที่มีศรัทธาความเพียรใน ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อผลสัมฤทธิ์นำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันและความสะสมขั้นซึ่งบุญนำสุขมาให้ ซึ่งจะนำไปสู่ความพ้นทุกข์เป็นที่สุด

๒.) บุคคลที่มีความทุกข์ หาทางออกด้วยการเข้าวัดปฏิบัติธรรมเพื่อหวังผลสัมฤทธิ์ให้เกิด ความสบายใจมีความสุขขึ้น (บุคคลที่มีความทุกข์ ความไม่สบายใจ ก็จะนำไปสู่ความไม่สบายกาย นำมาซึ่งความตึงเครียด ทำให้เกิดโรคต่างๆ ได้แก่ อากาศทางสมองประสาท ความดัน หัวใจ อัมพฤกษ์ อัมพาต ฯลฯ ตลอดจนถึงการคิดฆ่าตัวตาย ในช่วงไทยรัฐออนไลน์ในวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๒ ว่า จากข้อมูลองค์การอนามัยโลก พบว่าประชากรในโลกกว่า ๘ แสนคนเสียชีวิตจากการฆ่าตัวตายทุกปี ส่วนสถานการณ์การฆ่าตัวตายในประเทศไทย นพ.เกียรติภูมิ วงศ์จิต ติอติกรมสุขภาพจิต ออกมา ระบุว่า อยู่ที่ ๖.๓๔ ต่อประชากรหนึ่งแสนคน โดยปี ๒๕๖๑ มีคนไทยฆ่าตัวตายสำเร็จ ๔,๑๓๗ คน เฉลี่ยวันละ ๑๑-๑๒ คน โดยปัจจัยของการฆ่าตัวตายสำเร็จ ได้แก่ ปัญหาด้านความสัมพันธ์ ซึ่งเป็น สาเหตุส่วนใหญ่ ได้แก่ความน้อยใจ ถูกดูต่ำต่าหนี การทะเลาะกับคนใกล้ชิด ๔๘.๗% ความรักหึงหวง ๒๒.๙% และต้องการคนใส่ใจดูแล ๘.๓๖% ส่วนปัญหาด้าน การดื่มสุรา ๑๙.๖% มีอาการซึมเมาระหว่างทำร้ายตัวเอง ๖% และปัญหาด้านการเจ็บป่วยทางจิตพบภาวะโรคจิต ๗.๔๕% โรคซึมเศร้า ๖.๕๔% และมีประวัติทำร้ายตัวเองซ้ำ ๑๒%)

วัดมเหยงคณ์ เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปฏิบัติธรรม ด้วยการรับประชาชนที่เดินทางมา บวชเนกขัมมะถือศีล ๘ ฝูงชนห่มขาวไม่ปลงผม ทำวัตรสวดมนต์เช้า - เย็น ฟังธรรม เติมน้ำธรรม นิ่งกรรมฐาน กวาดลานวัด-ทำความสะอาดวัด สอนปฏิบัติกรรมฐานตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตรของคณะสงฆ์ไทย สรุปลก็คือ ศีล สมาธิ ปัญญา นั่นเอง ได้ดำเนินการพัฒนาวัดให้เกิดความสัปปายะในการปฏิบัติธรรม ตามหลักสัปปายะ ๗^๑ ได้แก่ ๑) อาวาสสัปปายะที่ อยู่เหมาะสม ผู้คนไม่พลุกพล่านจนเกินไป ๒) โฉจรสัปปายะ มีที่หาอาหารเหมาะสม ๓) ภัตตสัปปายะ การพูดคุยที่เหมาะสม ๔) บุคคลสัปปายะ บุคคลที่เหมาะสม ๕) โภชนสัปปายะ อาหารที่เหมาะสม ๖) อุตสัปปายะ ดินฟ้าอากาศธรรมชาติที่เหมาะสม ๗) อิริยาปถสัปปายะ อิริยาบถที่เหมาะสม ซึ่งทางวัดได้มีการพัฒนาตามแนวทางดังกล่าวจึงปรากฏเป็นรูปธรรมดังนี้

๑. สร้างสถานที่ให้สัปปายะเพื่อรองรับผู้ปฏิบัติธรรม
๒. ตั้งโรงเรียนสอนพระปริยัติธรรมเพื่อให้ความรู้ทั้งพระสงฆ์และประชาชนทั่วไป
๓. เป็นศูนย์กลางเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชน
๔. จัดบวชเนกขัมมภาวนาอบรมจริยธรรมการปฏิบัติธรรมแก่ประชาชนทั่วไป

^๑ วิสุทธิ. ๑/๑๖๑; วินย.๑/๕๒๔; ม.อ.๓/๕๗๐.

ประชาชนที่เข้าวัดปฏิบัติธรรม ได้แก่ บุคคลที่มีศรัทธาทำความเพียรใน ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นบุคคลที่ใส่ใจเข้าวัดปฏิบัติธรรมอยู่แล้ว บุคคลที่มีความทุกข์ ที่ไม่ได้หาทางออกโดยเข้าวัดปฏิบัติธรรม เพราะส่วนใหญ่ยังไม่รู้ถึงผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมแล้วมีความสบายใจมีความสุขขึ้น และยังไม่มีใจกั้วัดสำนักปฏิบัติธรรมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาปฏิบัติธรรมอยู่ที่วัดได้ จึงมีความสนใจ เพื่อที่จะเผยแพร่สื่อถึงผลสื่อถึงการชักชวนผู้ที่มีความไม่สบายใจมีทุกข์เข้าวัดปฏิบัติธรรม และเพื่อการวัดมาตรฐานผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จึงดำเนินการวิจัยผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมแล้วมีผลในพื้นฐาน ด้วยพระบรมศาสดาทรงห้ามพูดอวดคุณที่ไม่มีในตนแม้มีจริง ก็ห้าม ผลในพื้นฐานที่ประชาชนทั่วไปจะพึงมีพึงได้ที่เข้าใจง่ายคือ มีความสบายใจมีความสุขขึ้น ในด้าน ศีล สมาธิ ปัญญา จึงได้ทำการวิจัย เรื่องผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๒ คำถามการวิจัย

- ๑.๒.๑ สภาพทั่วไปของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นอย่างไร
- ๑.๒.๒ ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนจากที่มีต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร
- ๑.๒.๓ ปัญหา อุปสรรคข้อเสนอแนะของการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีอะไรบ้าง

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๓.๑ เพื่อศึกษาสภาพผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- ๑.๓.๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
- ๑.๓.๓ เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

- ๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา
งานวิจัยเรื่อง ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาจาก แนวคิดผลที่ได้จากการปฏิบัติธรรม ศีล สมาธิ ปัญญา^๒

^๒ พุทธทาสภิกขุ, *วิธีแก้ปัญหาคชีวิต*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงธรรม, ม.ม.ป.), หน้า ๑๔๘.

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านตัวแปรไว้ดังนี้

๑. ตัวแปรต้น (Independent Variable) ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, และอาชีพ

๒. ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้าน ศีล สมาธิ ปัญญา

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่มาปฏิบัติธรรมบวชนกขัมมะที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในวันขึ้นปีใหม่ ๑ มกราคม ๒๕๖๓ จำนวน ๒,๐๐๐ คน^๓

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่วันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๒ ถึง กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๓ รวมทั้งสิ้น ๖ เดือน

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานในการวิจัยไว้ดังนี้

๑.๕.๑ ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกันไป

๑.๕.๒ ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกันไป

๑.๕.๓ ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกันไป

๑.๕.๔ ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกันไป

^๓ สถิติการลงทะเบียนผู้มาปฏิบัติธรรมบวชนกขัมมะของวัดมเหยงคณ์ในงานวันปีใหม่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๓.

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติธรรม หมายถึง ความสำเร็จเกิดจากเหตุจากประโยชน์ที่ได้จากการปฏิบัติธรรม ศีล สมาธิ ปัญญา การปฏิบัติธรรมจึงเป็นเหตุให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ถึงซึ่งความสุข สู่ความพ้นทุกข์

ศีล คือ พื้นฐานที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้ชาวพุทธทุกคนยึดถือ ปฏิบัติเป็นหลักของชีวิตในทางพระพุทธศาสนาเพื่อควบคุมความประพฤติทางกายและ วาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงามมีความปกติสุขเพื่อใช้เป็นกติกาข้อห้ามที่ใช้แก้ปัญหาชั้นพื้นฐาน ซึ่งทำให้เกิดความสงบสุขและไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน

สมาธิ คือ เป็นที่ตั้งมั่นแห่งจิตเช่น กิจกรรมฝึกโยคะในชุมชนบ้านไร่ ซึ่งเป็นการฝึกกำหนดลมหายใจเข้าออกแต่สมาธิในความหมายของการฝึกปฏิบัติคือการทำให้หนึ่งซึ่งต่าง จากร่างกายที่ยิ่งเคลื่อนไหวยิ่งแข็งแรงแต่จิตใจนั้นตรงกันข้ามคือ จิตใจวันไหวಯ่อมอ่อนแอ แต่หากหยุดนิ่งเฉยได้แล้วจะยังมีพลังเหมือนการรวมโฟกัสของแสงให้เป็นจุดเดียวกันย่อมมี พลังที่จะจุดไฟให้ติดได้

ปัญญา คือ ความรู้ทั่วถึงเหตุถึงผลรู้อย่างชัดเจนรู้เรื่องบาปบุญคุณโทษเช่น การ รักษาศีล ทั้ง ๕ ข้อ ทำให้เรารู้สิ่งที่ควรทำควรเว้นเป็นต้นเป็นธรรมที่คอยกำกับศรัทธาเพื่อให้ เชื่อประกอบด้วยเหตุผลไม่ให้หลงเชื่ออย่างมกมาย

วัดมเหยงคณ์ หมายถึง เป็นวัดสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอยุธยา วัดที่ตั้งอยู่ที่ ๙๕ หมู่ ๒ ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

ประชาชน หมายถึง ประชาชนจากที่ต่างๆทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เดินทางมาปฏิบัติธรรม ที่วัดมเหยงคณ์ ต.หันตรา อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๗.๒ ทำให้ทราบการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะที่มีต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๗.๔ นำองค์ความรู้ที่ได้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาไปประยุกต์ ใช้ให้เหมาะสม ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยได้เรียบเรียงแนวคิด และศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งหัวข้อเรื่องดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับหลักไตรสิกขา
- ๒.๔ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์

ความหมายของผลสัมฤทธิ์

จากการศึกษาเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยจำเป็นต้องทบทวนแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยต่อไป ดังนี้

ผลสัมฤทธิ์ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “achievement” ซึ่งมีนักวิชาการให้ความหมายไว้หลายทัศนะดังนี้

ผลสัมฤทธิ์หมายถึง หมายถึง งาน บริการ หรือกิจกรรมที่เกิดจากการทำงานที่ได้ผลผลิต (Outputs)ตามเป้าหมาย และเกิดผลลัพธ์ (Outcomes) ตรงตามวัตถุประสงค์ กล่าวคือ ผลผลิตสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริงหรือเป็นที่พึงพอใจ ความสำเร็จที่ได้รับความพยายามเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการหรือระดับความสำเร็จที่ได้รับในแต่ละด้าน โดยเฉพาะหรือโดยทั่วไป

ความสามารถหรือผลสำเร็จที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและประสบการณ์เรียนรู้ทางด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย และยังได้จำแนกผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ตามลักษณะของวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน

ผลสัมฤทธิ์ หมายถึง การทำงานที่ได้ผลผลิต (out put)ตามเป้าหมาย และเกิดผลลัพธ์ (Outcomes) ตรงตามวัตถุประสงค์จนเป็นที่น่าพอใจ ตามความพยายามเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่

ต้องการหรือความสำเร็จในแต่ละด้าน ตลอดจนผลสำเร็จที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและประสบการณ์เรียนรู้ทางด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย

ผล แปลว่า สิ่งที่เกิดจากเหตุ, ประโยชน์ที่ได้

สัมฤทธิ์ แปลว่า ความสำเร็จ

ผลสัมฤทธิ์ จึงแปลว่า ความสำเร็จ เกิดจากเหตุจากประโยชน์ที่ได้ (แต่นิยมเรียกผลสัมฤทธิ์ในงานวิชาการ ทั่วไปนิยมเรียกแค่ ผล ไม่มีสัมฤทธิ์ต่อท้าย)

ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรม จึงแปลได้ว่า ความสำเร็จเกิดจากเหตุจากประโยชน์ที่ได้จากการปฏิบัติธรรม

ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรม ศิล สมาธิ ปัญญา จึงแปลได้ว่า ความสำเร็จเกิดจากเหตุจากประโยชน์ที่ได้จากการปฏิบัติธรรม ศิล สมาธิ ปัญญา อันได้แก่ ผลสัมฤทธิ์จากการรักษาศีล ๕ ในปรมตลโฆติกาวาการปฏิบัติรักษาศีล ๕ ข้อที่ ๑ คือไม่ฆ่าสัตว์ทั้งมนุษย์และเดรัจฉาน ได้รับผลถึง ๒๓ ประการ

การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Results Based Management ;RBM) ในช่วงเวลาตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๘๐ เป็นต้นมา รัฐบาลของประเทศต่างๆได้มีความพยายามที่จะทำการปฏิรูประบบราชการ โดยต้องการที่จะปรับปรุงระบบการบริหารงานราชการให้มีความทันสมัย ขจัดความไม่คล่องตัวทางการบริหาร ตลอดจนได้เปลี่ยนแปลงกระบวนการบริหารแบบเดิมที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญต่อปัจจัยนำเข้าและกฎระเบียบ มาใช้วิธีการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Results Based Management ; RBM) เพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารรัฐกิจให้มีลักษณะเป็นอย่างภาคธุรกิจเอกชน^๑ โดยมุ่งเน้นถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารงาน กำหนดยุทธศาสตร์ วัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์การ พร้อมทั้งต้องสร้างตัวบ่งชี้วัดความสำเร็จของการดำเนินงานที่ชัดเจนและสามารถตรวจสอบได้

๑) ความหมายและแนวความคิดของการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์

ระบบการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์นั้น มักจะมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันออกไป เช่น การบริหารงานโดยยึดวัตถุประสงค์ (Management by Objective ; MBO) การบริหารแบบเน้นผลสำเร็จ (Managing for Results) การบริหารที่เน้นผล (Results-Oriented Management) หรือ การบริหารผลการดำเนินงาน (Performance Management) ซึ่งนักวิชาการได้ให้ความหมายของการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ไว้ดังต่อไปนี้

Canadian International Development Agency ; CIDA กล่าวว่า การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ เป็นวิธีการในการปรับปรุงการบริหารให้เกิดประสิทธิผล (Effectiveness) และโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ (Accountability) โดยที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย ประเมินความเสี่ยง กำกับติดตามกระบวนการดำเนินงานเพื่อการบรรลุผลตาม

^๑ ทศพร ศิริสัมพันธ์, “การบริหารผลการดำเนินงาน (Performance Management)”, **รวมบทความวิชาการ ๑๐๐ ปี รัฐประศาสนศาสตร์ไทย**, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๔๕.

เป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมถึงการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางบริหารและการรายงานผลการปฏิบัติงาน^๒

การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ เป็นการบริหารที่เน้นการวางแผน การกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกลยุทธ์การดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม ผู้บริหารในแต่ละระดับขององค์การต้องยอมรับและคำนึงถึงผลงาน รวมทั้งต้องให้ความสำคัญกับจัดวางระบบการตรวจสอบผลงานและการให้รางวัลตอบแทนผลงาน (Performance Related Pay)^๓

การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ ว่าเป็นการบริหารโดยมุ่งเน้นที่ผลลัพธ์หรือความสัมฤทธิ์ผลเป็นหลัก ใช้ระบบการประเมินผลงานที่อาศัยตัวบ่งชี้เป็นตัวสะท้อนผลงานให้ออกมาเป็นรูปธรรม เพื่อการพัฒนาปรับปรุงกระบวนการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้นและแสดงผลงานต่อสาธารณะ^๔

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Results Based Management ; RBM) เป็นการบริหารที่ให้ความสำคัญต่อผลการดำเนินงานและการตรวจวัดผลสำเร็จในการดำเนินงานขององค์การ ทั้งในแง่ของปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิตและผลลัพธ์ ซึ่งจะต้องมีการกำหนดตัวบ่งชี้วัดผลการดำเนินงาน (Key Performance Indicators ; KPIs) รวมทั้งการกำหนดเป้าหมาย (Targets) และวัตถุประสงค์ (Objectives) ไว้ล่วงหน้า โดยอาศัยการมีส่วนร่วมระหว่างผู้บริหาร สมาชิกขององค์การ และตลอดถึงผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ (Stakeholders) ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานขององค์การ

การบริหารงานของภาครัฐในอดีตจะเน้นที่การการบริหารปัจจัยนำเข้า (Inputs) ซึ่งได้แก่ ทรัพยากรต่างๆ ที่รัฐจะนำมาใช้ในการปฏิบัติงาน คือ เงิน คน วัสดุ ครุภัณฑ์ต่างๆ โดยเน้นการทำงานตามกฎ ระเบียบ และความถูกต้องตามกฎหมาย และมาตรฐาน แต่การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์จะเน้นที่ผลลัพธ์ (Outcomes) ของงาน โดยจะให้ความสำคัญที่การกำหนดพันธกิจและวัตถุประสงค์ของโครงการ/งาน เป้าหมายที่ชัดเจน การกำหนดผลผลิตและผลลัพธ์ที่ต้องการของทุกโครงการในองค์การให้สอดคล้องเป็นไปในทางเดียวกับภารกิจและวัตถุประสงค์ขององค์การ มีการกำหนดตัวบ่งชี้วัดผลการทำงานหลัก (Key Performance Indicators) ไว้อย่างชัดเจน เป็นที่เข้าใจของทุกคนในองค์การ การวัดความก้าวหน้าของการปฏิบัติงานโดยใช้ตัวบ่งชี้ การยืดหยุ่นทางการบริหารและสนับสนุนทรัพยากรแก่ผู้บริหารระดับล่างอย่างเหมาะสม การประเมินผลการปฏิบัติงานและการให้ค่าตอบแทนตามผลงาน ตลอดจนจนถึงการปรับปรุงพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงขึ้น

^๒ Canadian International Development Agency} Results Based Management in CIDA: An Introductory Guide to Concept and Principles, http://www.acdi-cida.gc.ca/cida_ind.nsf, 2001.

^๓ ทศพร ศิริสัมพันธ์, “การบริหารผลการดำเนินงาน (Performance Management)”, **รวมบทความวิชาการ ๑๐๐ ปี รัฐประศาสนศาสตร์ไทย**, (ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔๖.

^๔ ทิพาวดี เมฆสุวรรณค์, **การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, ๒๕๕๓), หน้า ๓.

เพื่อให้สามารถสนองตอบต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนในฐานะผู้รับบริการจากองค์กรของรัฐได้เป็นอย่างดี

ดังนั้นการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Results Based Management ; RBM) จึงเป็นการบริหารเพื่อการจัดทำให้ได้ทรัพยากรการบริหารมาอย่างประหยัด (Economy) เน้นใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficiency) และการได้ผลงานที่บรรลุเป้าหมายขององค์กร (Effectiveness)

๒) กระบวนการของการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์

การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์จะประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญๆ ๔ ขั้นตอน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้^๕

๑. การวางแผนกลยุทธ์ขององค์กร ซึ่งองค์กรจะต้องทำการกำหนดทิศทางโดยรวมว่าต้องการที่จะทำอะไรอย่างไร ซึ่งเป็นเรื่องของการวางยุทธศาสตร์หรือวางแผนกลยุทธ์ เพื่อทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในองค์กร (SWOT Analysis) และให้ได้มาซึ่งเป้าประสงค์สุดท้ายที่ต้องการขององค์กรหรือวิสัยทัศน์ (Vision) อันจะนำไปสู่การกำหนดพันธกิจ (Mission) วัตถุประสงค์ (Objective) เป้าหมาย (Target) และกลยุทธ์การดำเนินงาน (Strategy) รวมทั้งพิจารณาถึงปัจจัยสำคัญแห่งความสำเร็จขององค์กร (Critical Success Factors) และสร้างตัวบ่งชี้วัดผลการดำเนินงาน (Key Performance Indicators) ในด้านต่างๆ

๒. การกำหนดรายละเอียดของตัวบ่งชี้วัดผลดำเนินงาน เมื่อผู้บริหารขององค์กรได้ทำการตกลงร่วมกับตัวบ่งชี้วัดผลการดำเนินงานแล้ว จะเริ่มดำเนินการสำรวจเพื่อหาข้อมูลหลักฐานเกี่ยวกับสภาพในปัจจุบัน (Baseline Data) เพื่อนำมาช่วยในการกำหนดความชัดเจนของตัวบ่งชี้ดังกล่าว ทั้งในเชิงปริมาณ (Quantity) คุณภาพ (Quality) เวลา (Time) และสถานที่หรือความครอบคลุม (Place) อันเป็นเป้าหมายที่ต้องการของแต่ละตัวบ่งชี้

๓. การวัดและการตรวจสอบผลการดำเนินงาน ผู้บริหารจะต้องจัดให้มีการตรวจสอบและรายงานผลการดำเนินงานของแต่ละตัวบ่งชี้ตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ เช่น รายเดือน รายไตรมาส รายปี เป็นต้น เพื่อแสดงความก้าวหน้าและสัมฤทธิ์ผลของการดำเนินงานว่าเป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการหรือไม่ อย่างไรก็ตาม นอกจากนี้อาจจะจัดให้มีคณะบุคคลเพื่อทำการตรวจสอบผลการดำเนินงานเป็นเรื่อยๆ ไปได้

๔. การให้รางวัลตอบแทน หลังจากที่ได้พิจารณาผลการดำเนินงานแล้ว ผู้บริหารจะต้องมีการให้รางวัลตอบแทนตามระดับของผลงานที่ได้ตกลงกันไว้ นอกจากนี้ อาจจะมีการให้ข้อเสนอแนะหรือกำหนดมาตรการบางประการเพื่อให้มีการปรับปรุงผลงานให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

^๕ Richard S, Williams, Performance Management: Perspectives on Employee Performance, An International Thomson Publishing Company, 1998. และ ทศพร ศิริสัมพันธ์, “การบริหารผลการดำเนินงาน (Performance Management)”, หน้า ๑๕๑-๑๕๒.

๓) ลักษณะขององค์การบริหารงานแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์

องค์การที่ได้ใช้ระบบการบริหารงานแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์จะมีลักษณะทั่วไปดังต่อไปนี้^๖

๑. มีพันธกิจ วัตถุประสงค์ขององค์การที่ชัดเจน และมีเป้าหมายที่เป็นรูปธรรม โดยเน้นที่ผลผลิตและผลลัพธ์ ไม่เน้นกิจกรรมหรือการทำงานตามกฎระเบียบ

๒. ผู้บริหารทุกระดับในองค์การต่างมีเป้าหมายของการทำงานที่ชัดเจน และเป้าหมายเหล่านั้นสั้นกระชับ ไม่คลุมเครือ และเป็นเป้าหมายที่มีฐานมาจากพันธกิจขององค์การนั้น

๓. เป้าหมายจะวัดได้อย่างอย่างเป็นรูปธรรมโดยมีตัวบ่งชี้ที่สามารถวัดได้ เพื่อให้สามารถติดตามผลการปฏิบัติงานได้ และสามารถเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานกับองค์กรอื่นที่มีลักษณะงานที่เทียบเคียงกันได้

๔. การตัดสินใจในการจัดสรรงบประมาณให้หน่วยงานหรือโครงการต่างๆ จะพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก ซึ่งจะสอดคล้องกับการให้ค่าตอบแทน สวัสดิการและรางวัลแก่เจ้าหน้าที่ที่จะประเมินจากผลการปฏิบัติงานเป็นหลัก

๕. เจ้าหน้าที่ทุกคนรู้ว่างานที่องค์กรคาดหวังคืออะไร ทุกคนในองค์การจะคิดเสมอว่างานที่ตนทำอยู่นั้นเพื่อให้เกิดผลอย่างไร ผลที่เกิดขึ้นจะช่วยให้บรรลุเป้าหมายของโครงการและองค์การอย่างไร และทุกคนรู้สึกรับผิดชอบต่อผลงานที่ได้กำหนดไว้อย่างเหมาะสมกับกำลังความสามารถของแต่ละคน

๖. มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจ การบริหารเงิน บริหารคน สู่หน่วยงานระดับล่าง เพื่อให้สามารถทำงานบรรลุผลได้อย่างเหมาะสม เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้บริหารระดับต้นและระดับกลาง ซึ่งเข้าใจปัญหาเป็นอย่างดีได้เป็นผู้แก้ปัญหาและสะสมประสบการณ์เพื่อก้าวสู่ผู้บริหารระดับที่สูงขึ้นต่อไป ซึ่งนอกจากช่วยลดขั้นตอนในการทำงาน แก้ปัญหาการทำงานที่ล่าช้าแล้ว ยังเป็นการเพิ่มความยืดหยุ่นและประสิทธิภาพในการทำงานอีกด้วย

๗. มีวัฒนธรรมและอุดมการณ์ร่วมกันเพื่อการทำงานที่สร้างสรรค์ เป็นองค์การที่มุ่งมั่นจะทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ เป็นองค์การเอื้อการเรียนรู้ที่เปิดกว้างต่อความคิดและความรู้ใหม่ๆ สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ดี

๘. เจ้าหน้าที่มีขวัญและกำลังใจ เนื่องจากได้มีโอกาสปรับปรุงงานและใช้ดุลยพินิจในการทำงานที่กว้างขวางขึ้น ทำให้ผู้รับบริการได้รับความพึงพอใจ ส่วนเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานเองก็จะได้การตอบแทนตามผลการประเมินจากผลสัมฤทธิ์ของงาน

๔) การวัดผลการปฏิบัติงานตามแนวทางการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์

การวัดผลการปฏิบัติงานเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมาย ตัวบ่งชี้วัดผลสำเร็จของกิจกรรม การจัดเก็บข้อมูลและเปรียบเทียบผลงานกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ล่วงหน้า การวัดผลการปฏิบัติงานจะช่วยให้องค์กร/ผู้ปฏิบัติงานได้รับข้อมูลและสารสนเทศย้อนกลับที่แสดงถึงผลสำเร็จของการดำเนินงาน ปัญหาหรือความผิดพลาดที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่การแสดงถึงการมีพันธะ หน้าที่และ

^๖ ทิพาวดี เมฆสุวรรณ, การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์, หน้า ๒๑-๒๓.

ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ผู้กำหนดนโยบาย แหล่งสนับสนุนงบประมาณ ฯลฯ การเสริมสร้างการเรียนรู้ให้แก่บุคลากรและองค์กรเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงการบริหาร การพัฒนาองค์กร การออกแบบ/ทบทวนโปรแกรม กระบวนการดำเนินงานขององค์กรหรือของทีมงานที่รับผิดชอบ กิจกรรมการดำเนินงาน รวมทั้งช่วยให้การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการสนับสนุนการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การวัดผลการปฏิบัติงานเป็นกระบวนการที่พึงต้องดำเนินการคู่ขนานหรือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการผลงาน มีกิจกรรม/กระบวนการที่สำคัญ

การกำหนดผลลัพธ์ (ตัวบ่งชี้วัดผลงานและมาตรฐาน) ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกของการวัดผลการปฏิบัติงาน ผู้ดำเนินการ/องค์กรจะต้องระบุหรือคัดเลือกกิจกรรมหลักที่มีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ และพันธกิจขององค์กร พร้อมทั้งระบุหรือกำหนดตัวบ่งชี้วัดผลงานและมาตรฐานที่ต้องการบรรลุถึงของแต่ละกิจกรรม การกำหนดตัวบ่งชี้วัดผลงานเพื่อดำเนินการวัดผลการปฏิบัติงาน จะดำเนินการภายใต้กรอบของระบบการดำเนินงานทั่วไป โดยมีจุดเน้นในการดำเนินการ

การดำเนินกิจกรรมจะมีจุดเริ่มต้นที่วัตถุประสงค์การดำเนินงาน ซึ่งได้แก่ การระบุถึงรายละเอียดของผลงาน (ผลผลิตและผลลัพธ์) ที่คาดหวัง ที่ส่วนใหญ่จะต้องพัฒนามาจากวิสัยทัศน์ และวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ขององค์กร ซึ่งมีปัจจัยนำเข้า อันได้แก่ ทรัพยากรที่จะเป็นสำหรับการดำเนินกิจกรรมที่จะเปลี่ยนแปลงปัจจัยนำเข้าให้เป็นผลผลิตและผลลัพธ์ การวัดผลการปฏิบัติงาน โดยทั่วไปจะมีจุดเน้นของการดำเนินการ ๓ ด้าน อันได้แก่

(๑) ความประหยัด (Economy) หมายถึง การใช้ทรัพยากรน้อยที่สุดในการผลิตหรือการดำเนินกิจกรรม

(๒) ความมีประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง การสร้างผลผลิตในระดับที่สูงกว่าปัจจัยนำเข้า ความมีประสิทธิภาพสามารถวัดได้โดยนำปัจจัยนำเข้าจริงหารด้วยผลผลิตจริง หากได้ค่าน้อย แสดงว่ามีผลผลิตเพิ่มขึ้นมากกว่าการเพิ่มขึ้นของปัจจัยนำเข้า ซึ่งหมายถึงการดำเนินกิจกรรม/องค์กร มีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

(๓) ความมีประสิทธิภาพ (Effectiveness) หมายถึง ระดับการบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ว่าได้ก่อให้เกิดผลผลิต ผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใด

ตัวบ่งชี้วัดผลงานตามแนวทางการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ จะประกอบด้วยตัวบ่งชี้ที่สำคัญดังต่อไปนี้^๗

(๑) ตัวบ่งชี้วัดปัจจัยนำเข้า (Input Indicators) ได้แก่ จำนวนทรัพยากรโดยรวมที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมหรือบริการ เพื่อก่อให้เกิดผลผลิตผลลัพธ์ เช่น จำนวนเงินที่ใช้ จำนวนบุคลากรที่จำเป็นในการให้บริการ จำนวนวัตถุดิบและอุปกรณ์การผลิต เป็นต้น

^๗ ทศพร ศิริสัมพันธ์, “การบริหารผลการดำเนินงาน (Performance Management)”, หน้า ๑๔๘-๑๕๐. และ สุพจน์ ทรายแก้ว, การวัดผลการปฏิบัติงาน, (เชียงใหม่: เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการจัดทำแผนกลยุทธ์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓๗-๑๓๘.

(๒) ตัวบ่งชี้วัดผลผลิต (Output Indicators) เป็นตัวบ่งชี้ที่แสดงถึงปริมาณ จำนวน สิ่งของที่ผลิตได้จากการดำเนินกิจกรรม เช่น จำนวนผู้เข้ารับอบรมการพัฒนาอาชีพ จำนวนนักเรียนที่ รับเข้าเรียน จำนวนบัณฑิตที่จบการศึกษา เป็นต้น

(๓) ตัวบ่งชี้วัดผลลัพธ์ (Outcome Indicators) หมายถึง ตัวชี้วัดที่แสดงถึงผลสัมฤทธิ์ ของกิจกรรม เช่น จำนวนผู้จบการศึกษาที่มีงานทำ จำนวนกิโลเมตรของทางด่วนที่มีสภาพอยู่ในเกณฑ์ ดี และยังรวมถึงตัวบ่งชี้วัดผลลัพธ์คุณภาพของการบริการ (Quality Indicators) เช่น จำนวนสินค้าที่ บกพร่อง จำนวนใบแจ้งหนี้ที่ผิดพลาด จำนวนหนี้ค้างชำระ ระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อ การทำงานขององค์การ เป็นต้น

(๔) ตัวบ่งชี้วัดประสิทธิภาพ (Efficiency Indicators) หมายถึง ตัวบ่งชี้วัดผลงานที่ แสดงค่าใช้จ่ายต่อหน่วยของผลผลิต หรือระยะเวลาในการให้บริการต่อรายการ เช่น ค่าใช้จ่ายต่อหัว ของนักเรียนสำเร็จการศึกษา เวลาการทำงานในการปรับสภาพพื้นผิวถนน ๑ กิโลเมตร

(๕) ตัวบ่งชี้วัดความคุ้มค่า (Cost-Effectiveness) หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่แสดงค่าใช้จ่าย ของผลลัพธ์ที่แสดงถึงความคุ้มค่า (Value for money) ที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรม เช่น ต้นทุน เฉลี่ยในการช่วยให้ผู้ว่างงานได้งานภายหลังการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการ ซ่อมบำรุงรถยนต์ให้พร้อมใช้งาน

(๖) ตัวบ่งชี้วัดปริมาณงาน (Workload Indicators) หมายถึง ข้อมูลที่แสดงถึงความ ต้องการในการใช้บริการ หรือภาระงานในหน้าที่ของบุคลากร เช่น จำนวนแพทย์ต่อประชากร จำนวน พยาบาลต่อคนไข้ใน จำนวนใบสมัครงานที่ได้รับในแต่ละวัน เป็นต้น

(๗) ตัวบ่งชี้สารสนเทศเชิงอธิบาย (Explanatory Information) หมายถึง ข้อมูลที่ อธิบายถึงองค์ประกอบที่มีผลกระทบต่อผลการปฏิบัติงานขององค์การ ซึ่งอาจจะอยู่ภายใต้หรืออยู่นอกเหนือการควบคุมขององค์การก็ได้ เช่น อัตราส่วนของนักเรียนต่อครู อายุการใช้งานของอุปกรณ์ ที่ใช้ในการซ่อมถนน ร้อยละของนักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธ เป็นต้น

ในกระบวนการบริหารงานแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ การวัดผลการปฏิบัติงานจะมีวัตถุประสงค์หลักอยู่ที่การทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลสารสนเทศสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหาร เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงการปฏิบัติงานขององค์การให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ระบบการ วัดผลการปฏิบัติงานที่ดีจึงควรเป็นระบบที่สามารถผลิตข้อมูลสารสนเทศที่แสดงถึงความก้าวหน้าของ ผลการดำเนินงานที่มีความครอบคลุม ครบถ้วน สมบูรณ์และทันกาล

การวัดผลการปฏิบัติงานขององค์การเป็นพันธะหน้าที่ที่ผู้บริหารและองค์การสาธารณะ ต้องดำเนินการ เพื่อชี้แจงให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายขององค์การทราบถึงความสำเร็จและความ ล้มเหลวที่เกิดขึ้น รวมทั้งอธิบายสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดสภาพการณ์ดังกล่าว เพื่อที่จะได้ช่วยให้ผู้มี อำนาจตัดสินใจสามารถวินิจฉัยสั่ง และเป็นเครื่องมือทางการบริหารสำหรับองค์การยุคใหม่เพื่อใช้ในการ ปรับปรุงพัฒนากระบวนการปฏิบัติงานภายในองค์การให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๕) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์

ปัจจัยสำคัญสำคัญที่จะทำให้การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ประสบความสำเร็จจะอยู่ที่ความ เข้าใจแนวคิด วิธีการและประโยชน์ของวิธีการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

รวมถึงความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ทุกระดับที่จะสามารถปรับตัวและสามารถทำงานภายใต้ระบบงานที่จะต้องรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงาน ทั้งนี้เงื่อนไขความสำเร็จที่สำคัญมีดังต่อไปนี้^๕

๑. ผู้บริหารระดับสูงมีความเข้าใจและสนับสนุน การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์จะประสบความสำเร็จก็ต่อเมื่อผู้บริหารระดับสูงมีความเข้าใจและให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ คือ สนับสนุนในการจัดทำระบบวัดผลการปฏิบัติงาน การใช้ข้อมูลผลการวัดผลการปฏิบัติงาน การจัดสรรงบประมาณ การสร้างสิ่งจูงใจเพื่อให้เจ้าหน้าที่ทำงานโดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ รวมถึงการมอบอำนาจในการตัดสินใจเพื่อแลกเปลี่ยนกับความรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงาน

๑.๑ การกำหนดพันธกิจและแผนกลยุทธ์ที่ชัดเจน ผู้บริหารขององค์การจะต้องให้ความสำคัญและเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดพันธกิจและแผนกลยุทธ์ วัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการเพื่อให้เกิดผล

๑.๒ การใช้ข้อมูลผลการปฏิบัติงานในการบริหาร ผู้บริหารจะต้องระลึกเสมอว่าการวัดผลไม่ได้ทำให้ผลการปฏิบัติงานดีขึ้นโดยอัตโนมัติ แต่ข้อมูลจากการวัดผลการปฏิบัติงานจะเป็นข้อมูลที่จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถปรับปรุงเกณฑ์มาตรฐานในการทำงานให้ดียิ่งขึ้น แก้ปัญหาได้ถูกต้องมากขึ้น ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องเอาข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์อย่างรอบคอบเพื่อกำหนดมาตรการที่จะปรับปรุงผลการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นต่อไป

๒. การจัดระบบข้อมูลผลการปฏิบัติงาน การจัดทำระบบข้อมูลผลการปฏิบัติงานจะต้องคำนึงเสมอว่า ระบบข้อมูลนั้นสามารถที่จะแสดงถึงระดับการเปลี่ยนแปลงของผลลัพธ์สู่เป้าหมายขององค์การได้ ซึ่งจะต้องจัดทำเพิ่มเติมขึ้นจากระบบข้อมูลเดิม ที่เน้นปัจจัยนำเข้าและกิจกรรมเพื่อให้ผู้บริหารมีข้อมูลในการตัดสินใจได้ดีขึ้น

๒.๑ การพัฒนาตัวบ่งชี้ การเลือกตัวบ่งชี้ที่จำเป็นต่อการให้บริการและการตัดสินใจนั้นจะต้องเลือกตัวบ่งชี้ให้ครอบคลุมความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะต้องพัฒนาโดยผู้ที่มีประสบการณ์ในงานด้านนั้นๆกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับงานนั้นๆด้วย โดยตัวบ่งชี้จะมีทั้งส่วนของปัจจัยนำเข้า กิจกรรม ผลผลิต และผลลัพธ์ รวมถึงตัวบ่งชี้ที่แสดงความพึงพอใจของผู้รับบริการ แต่ควรจะมีตัวบ่งชี้ในจำนวนเท่าที่จำเป็น โดยคำนึงถึงความคุ้มค่าของการจัดทำและรักษาระบบข้อมูลนี้ด้วย

๒.๒ การวางระบบสารสนเทศเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและประมวลผลข้อมูล ผู้พัฒนาระบบจะต้องมีความเข้าใจในเนื้อหาสาระของโครงการหรืองานที่จะวัดผลการปฏิบัติงาน โดยต้องคำนึงถึงการจัดทำรายงานผลซึ่งจะแยกเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่จะรายงานเป็นช่วงเวลาตามกำหนดทุกครึ่งปีหรือหนึ่งปี เพื่อประโยชน์ในการกำหนดนโยบายและวางแผนหรือการจัดทำงบประมาณประจำปี และส่วนที่เป็นรายงานเฉพาะกิจที่สามารถเรียกดูข้อมูลตัวบ่งชี้ได้ทันทีในกรณีที่เกิดปัญหาขึ้น ซึ่งความสำเร็จในการจัดทำระบบข้อมูลผลการปฏิบัติงานที่ใช้ประโยชน์ได้จึงอยู่ที่การจัดทำข้อมูลที่สะท้อนผลงานจริง ทันเวลา และมีปริมาณข้อมูลที่เหมาะสม โดยมีค่าใช้จ่ายที่ประหยัด

^๕ ทิพาวดี เมฆสุวรรณ, การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์, หน้า ๔๐-๔๔.

๓. การพัฒนาบุคลากรและองค์การ ผู้บริหารทุกระดับถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานโครงการต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมายภายใต้ระบบการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องให้การพัฒนาผู้บริหารไว้ล่วงหน้าให้สามารถปฏิบัติงานที่ต้องรับผิดชอบต่อผลสัมฤทธิ์ของงาน ภายใต้สภาวะที่มีความคล่องตัวและมีอำนาจในการบริหารเพิ่มขึ้น ผู้บริหารทุกคนจะต้องมีความรู้ในการวางแผนกลยุทธ์ การวัดผลการปฏิบัติงาน รวมถึงการใช้ข้อมูลผลการปฏิบัติงานเพื่อการตัดสินใจในการทำงานประจำวัน ในขณะที่เดียวกันจะต้องมีระบบการพัฒนาและฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานให้มีความชำนาญที่หลากหลายมากขึ้น เพื่อให้มีศักยภาพที่จะสับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ได้ในยุคที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และเข้าใจเรื่องการวัดและการใช้ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานประจำวันด้วย

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ เป็นการการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Results Based Management ;RBM) เป็นนวัตกรรมทางการบริหารที่ประเทศต่างๆ ที่พัฒนาแล้ว นำมาใช้ในการปฏิรูประบบราชการให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล โปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งประเทศไทยโดยสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนก็กำลังจะใช้วิธีการบริหารรูปแบบใหม่นี้ ผสานกับเปลี่ยนแปลงระบบงบประมาณเป็นแบบมุ่งเน้นผลงาน (Performance Based Budgeting System ;PBBS) ทำการปฏิรูปองค์การภาครัฐ ให้สามารถจัดบริการสาธารณะให้เป็นที่พึงพอใจของประชาชนมากขึ้น หัวใจสำคัญของสำเร็จในการใช้วิธีการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์นั้นอยู่ที่การสร้างตัวบ่งชี้ผลการปฏิบัติงาน (Key Performance Indicators ;KPIs) ที่มีความตรง เป็นที่ยอมรับ และสะดวกในการนำไปใช้ เพื่อให้ได้มาซึ่งสารสนเทศสำหรับการกำกับ ติดตาม และรายงานผลการดำเนินงานขององค์การ

ตารางที่ ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ทศพร ศิริสัมพันธ์ (๒๕๔๓, หน้า ๑๔๕)	การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ มุ่งเน้นให้ความสำคัญต่อปัจจัยนำเข้าและกฎระเบียบ มาใช้วิธีการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Results Based Management ; RBM) เพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารรัฐกิจให้มีลักษณะเป็นอย่างภาคธุรกิจเอกชน
ทิพาวดี เมฆสุวรรณค์ (๒๕๔๓, หน้า ๓)	การบริหารโดยมุ่งเน้นที่ผลลัพธ์หรือความสัมฤทธิ์ผลเป็นหลัก ใช้ระบบการประเมินผลงานที่อาศัยตัวบ่งชี้เป็นตัวสะท้อนผลงานให้ออกมาเป็นรูปธรรม เพื่อการพัฒนาปรับปรุงกระบวนการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้นและแสดงผลงานต่อสาธารณะ
Richard S, Williams (1998, P.151-152)	การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์จะประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญๆ ๔ ขั้นตอน ๑. การวางแผนกลยุทธ์ขององค์การ ๒. การกำหนดรายละเอียดของตัวบ่งชี้วัดผลดำเนินงาน ๓. การวัดและการตรวจสอบผลการดำเนินงาน ๔. การให้รางวัลตอบแทน

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ อธิบายคำว่า “ปฏิบัติธรรม” หมายถึง “ประพฤติตามธรรม, เจริญภาวนา”^๙

ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ ได้ให้คำนิยามความหมายคำว่า “ปฏิบัติ” ไว้ว่า หมายถึง “ประพฤติ, กระทำ, บำรุง, เลี้ยงดู” ส่วนคำว่า “ธรรม” หมายถึง สภาพที่ทรงไว้, ธรรมดา, ธรรมชาติ, สภาวะธรรม, สัจธรรม, ความจริง, เหตุ, ต้นเหตุ, สิ่ง, ปรากฎการณ์, ธรรมารมณ, สิ่งที่เกิด, ความถูกต้อง, ความประพฤติชอบ, หลักการ, แบบแผน, ธรรมเนียม, หน้าที่, ความชอบ, ความยุติธรรม, พระธรรม, คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งแสดงธรรมให้เปิดเผยปรากฏขึ้น^{๑๐}

จำลอง ดิษยวนิช ให้แนวทางในการลดความเครียดด้วยการปฏิบัติทางจิตที่เรียกว่า “จิตภาวนา” ซึ่งอาจเป็นการเจริญสมถกรรมฐานหรือวิปัสสนากรรมฐานก็ได้ โดยใช้สติเป็นเครื่องกำหนด เช่น เห็นก็รู้ว่าเห็น ไม่ต้องปรุงแต่งว่าเห็นแล้วชอบ ไม่ชอบ^{๑๑}

มหาเถรสมาคมให้การส่งเสริมสนับสนุนให้วัดทั่วประเทศจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดขึ้น เพื่อรองรับประชาชนพุทธบริษัทที่สนใจใคร่ปฏิบัติธรรมด้วยการฝึกสมาธิเจริญวิปัสสนา โดยมุ่งให้แต่ละคณะสงฆ์จังหวัดควรมีสถานที่ปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในด้านการฝึกอบรมสมถกัมมัฏฐานหรือวิปัสสนากัมมัฏฐาน อย่างน้อย ๑ แห่ง ต้องดำเนินการตามความในข้อ ๕ แห่งระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๓ ซึ่งระบุไว้ว่า

“การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ให้เจ้าคณะจังหวัด เป็นประธาน คณะกรรมการจัดประชุมคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด คัดเลือกวัดที่เหมาะสม ให้เจ้าอาวาสวัดที่จัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรม ยื่นหนังสือขอจัดตั้งตามแบบของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เสนอคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พิจารณาแล้วให้ประธานคณะกรรมการรายงานเสนอเจ้าคณะภาค และเจ้าคณะใหญ่พิจารณาเสนอมหาเถรสมาคมพิจารณาอนุมัติ เพื่อมีพระบัญชาการตั้งสำนักปฏิบัติธรรม ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติขึ้นทะเบียนเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด และจัดสรรงบประมาณอุดหนุนประจำปี ตามโครงการเงินอุดหนุนการดำเนินงานสำนักปฏิบัติธรรม” เป็นการดำเนินการโดยเฉพาะของเจ้าคณะปกครองฝ่ายสงฆ์ ในนามของคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ผ่านไปเป็นเวลา ๖ ปี แต่สถานการณ์การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดกลับไม่เพิ่มขึ้นเพื่อให้การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดเป็นไปโดยถูกต้องตามระเบียบและมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น กองพุทธศาสนศึกษา

^๙ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้น, ๒๕๔๖), หน้า ๖๔๗.

^{๑๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑๗.

^{๑๑} จำลอง ดิษยวนิช, สุขภาพจิตกับวิปัสสนา, วิปัสสนาสาร, ๔๕, (๓ พฤษภาคม ๒๕๔๒): ๓๘-๔๒.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จึงกำหนดขั้นตอนเสนอเรื่องขอจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดไว้เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ ดังนี้^{๑๒}

ขั้นตอนที่ ๑ เจ้าคณะจังหวัด จัดประชุมคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดคัดเลือกวัดที่เหมาะสม แล้วแจ้งเจ้าอาวาสวัดที่ได้รับการคัดเลือกทราบ

ขั้นตอนที่ ๒ เจ้าอาวาสวัดที่ได้รับการคัดเลือกเพื่อจัดตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดยื่นหนังสือขอจัดตั้งต่อคณะกรรมการจัดตั้งตามแบบที่กำหนด (แบบ สธจ. ๑)

ขั้นตอนที่ ๓ เจ้าคณะจังหวัด ประธานคณะกรรมการจัดตั้ง รายงานเสนอเจ้าคณะภาคตามแบบที่กำหนด (แบบ สธจ. ๒)

ขั้นตอนที่ ๔ เจ้าคณะภาคพิจารณาลงนามเสนอความเห็นและรายงานเสนอต่อ เจ้าคณะใหญ่

ขั้นตอนที่ ๕ เจ้าคณะใหญ่พิจารณาลงนามเสนอความเห็นนำเข้าสู่ที่ประชุมมหาเถรสมาคมด้วยตนเองในฐานะกรรมการมหาเถรสมาคมโดยตำแหน่ง หรือส่งเรื่องโดยตรงให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ หรือส่งเรื่องคืนให้เจ้าคณะจังหวัดดำเนินการจัดส่งให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ดำเนินการจัดทำวาระเพื่อนำเสนอที่ประชุมมหาเถรสมาคมพิจารณาอนุมัติ

ขั้นตอนที่ ๖ เลขาธิการมหาเถรสมาคมนำเสนอที่ประชุมมหาเถรสมาคมพิจารณาอนุมัติจัดตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

ขั้นตอนที่ ๗ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จัดทำมติมหาเถรสมาคมแจ้งให้เจ้าคณะจังหวัดทราบ และขึ้นทะเบียนเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

ขั้นตอนที่ ๘ เจ้าคณะจังหวัดแจ้งเจ้าอาวาสวัดที่เป็นสถานที่จัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดทราบเพื่อดำเนินกิจกรรมจัดการศึกษาปฏิบัติธรรมให้แก่พุทธบริษัทต่อไป

ขั้นตอนที่ ๙ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยกองพุทธศาสนศึกษา จัดสรรงบประมาณอุดหนุนประจำปี ตามโครงการเงินอุดหนุนการดำเนินงานสำนักปฏิบัติธรรมมหาเถรสมาคมปกครองดูแลคณะสงฆ์ วัดเป็นเสมือนนิติบุคคลตามกฎหมายมีเจ้าอาวาสเป็นผู้ปกครองวัด มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ กำหนดอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจของมหาเถรสมาคมในมาตรา ๑๕ และเจ้าอาวาสในมาตรา ๓๗

๒.๒.๑ การจัดการอบรมปฏิบัติธรรมในวัด

การจัดการอบรมปฏิบัติธรรมเป็นภาระหนึ่งของพระสงฆ์ มหาเถรสมาคม ใช้อำนาจหน้าที่ตามมาตรา ๑๕ ออกระเบียบส่งเสริมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เพื่อรองรับประชาชนพุทธบริษัทที่สนใจใคร่ปฏิบัติธรรมด้วยการฝึกสมาธิเจริญวิปัสสนาอันเป็นการรักษาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา โดยมีคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ซึ่งประกอบด้วยเจ้าคณะจังหวัดเป็นประธานคณะกรรมการ รองเจ้าคณะจังหวัด เป็นรองประธานคณะกรรมการ เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอของจังหวัดนั้นเป็นกรรมการ โดยมีเจ้าคณะใหญ่เป็นประธานที่

^{๑๒} สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๓), หน้า ๗.

ปรึกษา เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค เป็นที่ปรึกษาคณะสงฆ์จังหวัดการจัดการอบรมปฏิบัติธรรม จัดเป็นการศึกษา เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม เพราะมีทั้งการถ่ายทอดความรู้ธรรมะ การฝึกอบรมจิตใจ เห็นธรรมะตามความเป็นจริง การสืบทอดปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า การสร้างสรรค์จรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการทางพระพุทธศาสนา ผู้ปฏิบัติได้องค์ความรู้อันเกิดจากการปฏิบัติการจัดการอบรมปฏิบัติธรรม ต้องมีการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนสามารถให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ทั้งสามารถจัดได้ในทุกระดับการศึกษาเพื่อเป็นการศึกษาพื้นฐาน และสามารถผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยวัดจัดเป็นสำนักปฏิบัติธรรมจัดการอบรมปฏิบัติธรรมให้การศึกษา และปฏิบัติตามพระสัทธรรม

ดังที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสในมหาสติปัฏฐานสูตร อันเป็นการแสดงถึงวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติธรรมว่า “เอกายโน อโย ภิกขเว มคโค สตदानัน วิสุทฺธิยา โสภปริเทวานัน สมตักกมย, ทุกฺขโทมนสฺसानัน อตถงคมย, ญายสฺส อธิคมย, นิพพานสฺส สจฺฉิกิริยาย, ยทิจฺจตฺตารโสติปฺภูฏานา.”^{๑๓}

แปลว่า ตูก่อนภิกษุทั้งหลาย ทางนี้เป็นทางเดียว เพื่อความบริสุทธิ์ของสัตว์ทั้งหลาย ๑ เพื่อระงับความโศก ๑ เพื่อระงับความคร่ำครวญ ๑ เพื่อดับทุกข์ ๑ เพื่อดับโทมนัส ๑ เพื่อบรรลุอริยมรรค ๑ เพื่อเห็นแจ้งพระนิพพาน ๑ ทางเดียวนี้ คือ สติปัฏฐาน ๔^{๑๔}

สรุป วัตถุประสงค์ของการปฏิบัติธรรมมี ๕ ประการ คือ

๑. เพื่อความบริสุทธิ์ของสัตว์ทั้งหลาย
๒. เพื่อระงับความโศก และความคร่ำครวญ
๓. เพื่อดับทุกข์ และโทมนัส
๔. เพื่อบรรลุอริยมรรค
๕. เพื่อเห็นแจ้งพระนิพพาน

การปฏิบัติธรรมมีความสอดคล้องกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์การศึกษาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๘๑ ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า “การจัด การศึกษาอบรม ต้องให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม” และตามจุดมุ่งหมายการจัดการศึกษา มาตรา ๖ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕. ว่า “ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” การจัดการอบรมปฏิบัติธรรม จัดเป็นการศึกษาอย่างหนึ่ง จึงเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ซึ่งมีประเด็นที่เกี่ยวข้อง คือ

^{๑๓} ที.ม. (บาลี) ๑๐/๓๗๓/๒๔๘.

^{๑๔} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๗๓/๓๐๑.

๒.๒.๒ หลักการจัดการอบรมการปฏิบัติธรรม

การปฏิบัติธรรมเป็นการศึกษาธรรมฝึกฝนอบรมจิตของตนเอง เพื่อตัดละกิเลสค้นหาเห็นธรรมถูกต้องตามความเป็นจริง ตลอดชีวิตตราบเท่าที่เรายังต้องเวียนว่ายอยู่ในวัฏฏสงสารด้วยจุดมุ่งหมาย คือ พระนิพพาน การปฏิบัติธรรม สอดคล้องกับ มาตรา ๘ ที่ระบุว่า “เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และ มีการพัฒนาสาระ และ กระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง” การศึกษาในทางพระพุทธศาสนามีหลักการศึกษาศิลสมานธิ ปัญญา มีหลักการการปฏิบัติที่ชัดเจนดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เช่น มหาสติปัฏฐานสูตร วินิตวัตถุ นิคัณฐสูตร หรือในคัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค จุดประสงค์ก็เพื่อผู้ศึกษาปฏิบัติเกิดปัญญาญาณเห็นแจ้งตามความเป็นจริง ดังมาตรา ๒๒ ระบุว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ”

มหาเถรสมาคม คณะสงฆ์ วัด เป็นสถาบันศาสนา ร่วมกับองค์กรของรัฐ คือ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สามารถร่วมมือกันจัดตั้งและบำรุงสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด และ สนับสนุนส่งเสริมการปฏิบัติธรรมของประชาชน ตามมาตรา ๑๒ และสามารถจัดการศึกษาอบรมปฏิบัติธรรมแก่พุทธศาสนิกชนได้ รวมทั้งแก่สถานศึกษาและศูนย์การเรียนรู้ที่สนใจ ตามมาตรา ๑๘ การได้รับสิทธิประโยชน์จากการสนับสนุนของรัฐ เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติโดยกองพุทธศาสนศึกษา จัดสรรงบประมาณอุดหนุนประจำปี ตามโครงการเงินอุดหนุนการดำเนินงานสำนักปฏิบัติธรรม เมื่อจัดตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแล้ว ตามมาตรา ๑๔ ตามสิทธิขององค์กร

การอบรมปฏิบัติธรรม มีรูปแบบการจัดการศึกษา ได้แก่ การศึกษาในระบบ คือ จัดเป็นหลักสูตร มีตัวอย่าง คือ บทเรียนปฏิบัติธรรมในชั้นเรียนบทเรียนศีลธรรมในวิชาสังคมศึกษาในทุกระดับการศึกษา ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ก็จัดเป็นวิชาธรรมภาคปฏิบัติ จัดเป็นหลักสูตรในการศึกษาระดับปริญญาโท คือ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิปัสสนาภาวนา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาหลีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม การศึกษานอกระบบ คือ จัดอบรมปฏิบัติธรรมเป็นระยะๆ ตามช่วงเวลา และการศึกษาตามอัธยาศัย คือ เปิดโอกาสให้ผู้สนใจเข้าปฏิบัติได้ตลอดเวลาตามที่ต้องการ ดังมาตรา ๑๕ และสามารถจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ ตามศักยภาพขององค์กร และเป็นไปตามมาตรา ๒๓ คือ เพราะได้รับการอบรมปฏิบัติธรรมจึงเกิดความรู้คุณธรรม ผู้ปฏิบัติรู้ธรรมตามความเป็นจริง ฝึกตน ได้ธรรมทำให้สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

การปฏิบัติธรรมมีกระบวนการเรียนรู้ โดยผ่านกระบวนการ การสาธิตการปฏิบัติ การบรรยายธรรม การสอบ-ส่งอารมณ์ ปรับอินทรีย์ มีเนื้อหาตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร ใช้หลักการกำหนดรู้ด้วยอาตาปี สติมา สัมปะชาโน ปฏิบัติจดจ่อ ติดต่อกัน ต่อเนื่อง จนเกิดปัญญาเห็นแจ้งสภาวะธรรมตามความเป็นจริง มีการจัดสถานที่ปฏิบัติธรรมให้สัปปายะ จัดบริการสื่อมีหนังสือสวดมนต์ วิดีทัศน์ สาธิตการปฏิบัติ หนังสือคู่มือการปฏิบัติธรรมไว้ให้ศึกษา เป็นไปตามมาตรา ๒๔ ที่มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ จัดเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม จัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจ

เรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดาผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

การจัดโครงการอบรมปฏิบัติธรรมในทุกกลุ่มชน เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสมาปฏิบัติธรรม และร่วมมือกับองค์กรจัดการปฏิบัติธรรม ดังมาตรา ๒๙ ที่ให้ร่วมมือกับบุคคล ครอบครัวยุวมชนองค์กรชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น การจัดการศึกษา อบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการส่งเสริมสนับสนุนวิปัสณาจารย์ ศึกษาปฏิบัติธรรมเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาตนเองแล้วจะได้เป็นประโยชน์ต่อการสอนการอบรม ดังมาตรา ๓๐ ส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับการเรียนในแต่ละระดับการศึกษา

ในการจัดการอบรมปฏิบัติได้จัดทำแบบสอบถามความคิดเห็นประเมินผลก่อนและหลังการปฏิบัติ ก่อนการปฏิบัติสอบถาม เรื่อง ข้อมูลทั่วไป ความคิดเห็นด้านต่าง ๆ ก่อนเข้ารับการอบรมของผู้เข้าปฏิบัติธรรม มีความพร้อมของสถานที่และความพร้อมและทัศนคติของผู้ปฏิบัติความคิดเห็นหรือคาดหวังอื่นๆ และหลังปฏิบัติธรรมสอบถาม เรื่อง ข้อมูลทั่วไป ความคิดเห็นต่าง ๆ หลังเข้ารับการอบรมของผู้เข้าปฏิบัติธรรม มีความพึงพอใจ สถานที่ บุคคล หลักสูตรการอบรม สิ่งแวดล้อม สบายๆ ความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึกอบรมปฏิบัติธรรม ปัญหาอุปสรรค ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่มีต่อการฝึกปฏิบัติธรรมและจัดการอบรมติดต่อต่อเนื่องไปแก่ผู้สนใจการปฏิบัติตามมาตรา ๒๖ ที่ให้สถานศึกษาจัดประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของการเรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียนการร่วมกิจกรรมและทดสอบควบคุมไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษารวมทั้งการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อและนำผลการประเมินผู้เรียนดังกล่าว มาใช้ประกอบการพิจารณาด้วย

๒.๒.๓ การขอจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

มหาเถรสมาคมออกระเบียบการขอจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๓ มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือก ดังนี้

ข้อ ๑ วัดซึ่งเป็นที่ตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เป็นวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และที่พิทักษ์ตามมติมหาเถรสมาคม

ข้อ ๒ มีสัปบายะ เช่น อาวาสสัปบายะ เป็นต้น

ข้อ ๓ วัดที่เคยเป็นสำนักปฏิบัติธรรมมาก่อน ยกขึ้นเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

ข้อ ๔ เจ้าอาวาสเป็นพระวิปัสณาจารย์หรือส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติธรรมตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร

ข้อ ๕ มีหลักฐานถูกต้อง ตรงตามแบบเอกสาร (แบบฟอร์ม) ที่กำหนดไว้^{๕๕}

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนดคุณสมบัติของสำนักปฏิบัติธรรม

กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาสำนักปฏิบัติธรรม ไว้ ๓ ด้าน คือ (๑) ด้านสถานที่ (๒) ด้านวิทยากรและ (๓) ด้านการบริหารจัดการ ซึ่งแต่ละด้านมีข้อกำหนดเป็นรายละเอียด ดังนี้^{๕๖}

ด้านสถานที่

๑. ด้านความสะอาด สงบ สว่าง บริเวณร่มรื่น ไม่มีเสียงรบกวนจากภายนอก
๒. มีห้อง อาคาร หรือศาลาปฏิบัติ ที่สามารถให้ผู้ปฏิบัติธรรมนั่งฟังการบรรยายและฝึกปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานได้ไม่แออัดเกินไป
๓. มีที่พัก ห้องน้ำ ห้องสุขาที่สะอาด จำนวนเพียงพอและแยกตามเพศของผู้ใช้ สำหรับห้องพักรวมมีการป้องกันแมลงและสัตว์ที่จะมารบกวนหรือทำอันตรายได้เป็นอย่างดี

ด้านวิทยากร

๑. มีพระวิปัสสนาจารย์หรือผู้ฝึกสอนกัมมัฏฐานที่มีความรู้ ความสามารถในการสอนกัมมัฏฐานตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร โดยสามารถตอบข้อซักถาม และสอบอารมณ์กัมมัฏฐานได้
๒. มีวิทยากรบรรยายธรรมที่มีความรู้ ความสามารถในการเทศนาและบรรยายธรรมให้เข้าใจหลักธรรม และน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติได้อย่างมีความสุข
๓. พระภิกษุหรือบุคคลอื่นที่เป็นวิทยากรมีความประพฤติดี ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

ด้านการบริหารจัดการ

๑. เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีความสนใจและเห็นความสำคัญของการศึกษา ปฏิบัติและเผยแผ่ธรรมอย่างแท้จริง
๒. มีการจัดทำบัญชีรายรับ - รายจ่ายอย่างเป็นระบบ ที่มีความโปร่งใสสามารถเปิดเผยและตรวจสอบได้
๓. มีบุคลากร/เจ้าหน้าที่เพียงพอในการทำหน้าที่ดูแลด้านที่พัก อาหาร น้ำดื่ม ห้องน้ำ ห้องสุขาและอำนวยความสะดวกต่างๆ แก่ผู้ปฏิบัติธรรม
๔. มีการดูแลด้านการรักษาความปลอดภัยภายในและบริเวณโดยรอบ ในกรณีที่มีผู้ปฏิบัติธรรมจำนวนมาก สามารถประสานงานขอกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือหน่วยอาสาสมัคร เพื่อมาดูแลรักษาความปลอดภัยอย่างทั่วถึง
๕. มีการดูแลด้านสุขอนามัย กล่าวคือ มีผู้ยาสามัญประจำหรือมีเจ้าหน้าที่ที่สามารถให้การปฐมพยาบาลเบื้องต้น ในกรณีที่มีผู้เข้าปฏิบัติธรรมจำนวนมาก ควรจัดเตรียมเจ้าหน้าที่จากสถานพยาบาลอยู่ดูแล ถ้าหากมีผู้ป่วยฉุกเฉินก็สามารถนำส่งสถานพยาบาลได้ทันที ถ้าหากไม่ได้จัด

^{๕๕} สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๓), หน้า ๒๐๐.

^{๕๖} ฝ่ายวิชาการคณะทำงานโครงการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน, คู่มือโครงการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน กองพุทธศาสนศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๓), หน้า ๗๓-๗๕.

เจ้าหน้าที่พยาบาลอยู่ดูแลประจำ ก็ต้องมีการประสานไว้กับสถานพยาบาลใกล้เคียงให้สามารถปฐมพยาบาลหรือรับผู้ป่วยฉุกเฉินไว้รักษาตัวได้ทันที

๖. มีการจัดการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องตลอดปี และจัดทำตารางการฝึกอบรมปฏิบัติไว้ อย่างชัดเจน

๗. มีกฎข้อบังคับหรือระเบียบปฏิบัติของวัดหรือสำนักที่จัดพิมพ์ไว้เป็นเอกสาร หรือตีพิมพ์ ปรากฏไว้ ณ บริเวณที่เห็นได้โดยชัดเจน

๘. มีการประสานงานกับชุมชนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดด้านต่าง ๆ เช่น การจัดหาอาหาร น้ำดื่มและการบริการต่างๆ เป็นต้น

๙. มีการประชาสัมพันธ์การจัดโครงการปฏิบัติธรรมในรูปแบบต่างๆ แต่ต้องไม่เป็นใน ลักษณะเชิงธุรกิจ

สรุป รูปแบบของสถานที่ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม มีลักษณะ ดังนี้

๑. สถานที่ ว่าเป็นโทษ อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม เรียกว่า สัปปายะ ๗ หรือ สัปปายะ ๕ อันได้แก่

๑. อาวาส (ที่อยู่) คือ เสนาสนะสัปปายะ
๒. โคจรคาม
๓. ภัตตาคาร (การพุดคุษ) คือ รั้วมัสสวนสัปปายะ
๔. บุคคล คือ ปุคคลสัปปายะ
๕. โภชนะ คือ อาหารสัปปายะ
๖. ฤดู คือ อุตุสัปปายะ
๗. อิริยาบถ

๒. บุคลากร กัลยาณมิตร คือ อาจารย์ผู้คอยชี้แนะ แนะนำ ตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร ถ้าเจ้าสำนักเป็นวิปัสสนาจารย์ยิ่งดี มีเจ้าหน้าที่พร้อม สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม

ตารางที่ ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๔๖, หน้า ๖๔๗)	“ปฏิบัติธรรม” หมายถึง “ประพฤติตามธรรม, เจริญ ภาวนาน
พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (๒๕๔๖, หน้า ๑๑๗)	“ปฏิบัติ” ไว้ว่า หมายถึง “ประพฤติ, กระทำ, บำรุง, เลี้ยง ดู” ส่วนคำว่า “ธรรม” หมายถึง สภาพที่ทรงไว้, ธรรมตา, ธรรมชาติ, สภาวะธรรม, สัจธรรม, ความจริง, เหตุ, ต้นเหตุ, สิ่ง, ปรากฎการณ์, ธรรมารมณ, สิ่งที่ใจคิด, ความถูกต้อง, ความประพฤติชอบ, หลักการ, แบบแผน, ธรรมเนียม, หน้าที่ , ความชอบ, ความยุติธรรม, พระธรรม, คำสั่งสอนของ พระพุทธเจ้าซึ่งแสดงธรรมให้เปิดเผยปรากฏขึ้น
จำลอง ดิษยวณิช (๒๕๔๒, หน้า ๓๘-๔๒)	“จิตภาวนา” ซึ่งอาจเป็นการเจริญสมถกรรมฐานหรือ วิปัสสนากรรมฐานก็ได้ โดยใช้สติเป็นเครื่องกำหนด เช่น เห็นก็รู้ว่าเห็น ไม่ต้องปรุงแต่งว่าเห็นแล้วชอบ ไม่ชอบ
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (๒๕๔๓, หน้า ๗)	การขอจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ๑ เป็นวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และที่พัก สงฆ์ตามมติมหาเถรสมาคม ๒ มีสี่ปายะ ๓๓ วัดที่เคยเป็นสำนักปฏิบัติธรรมมาก่อน ยกขึ้นเป็นสำนัก ปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ๔ เจ้าอาวาสเป็นพระวิปัสสนาจารย์หรือส่งเสริมสนับสนุน การปฏิบัติธรรมตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร ๕ มีหลักฐานถูกต้อง ตรงตามแบบเอกสาร (แบบฟอร์ม) ที่กำหนดไว้

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับหลักไตรสิกขา

การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับหลักไตรสิกขา มีหลักอยู่ ๓ ประการ คือ ศีล สมาธิ และปัญญา รวมเรียกว่า “ไตรสิกขา” ซึ่งมีนักปราชญ์หลายท่านได้ให้ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับไตรสิกขา ดังนี้

๒.๓.๑ ความหมายของไตรสิกขา

จากการทบทวนเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับไตรสิกขา ได้มีนักปราชญ์ ราชบัณฑิต ให้ความหมายของคำว่า “ไตรสิกขา” ไว้ดังนี้

คำว่า “ไตรสิกขา” แยกศัพท์ออกเป็น “ไตร” กับ “สิกขา” คำว่า ไตร หรือตรี (ภาษาอังกฤษ = Three) เป็นภาษาสันสกฤตแปลว่า ๓ ตรงกับภาษากรีกว่า Tri ตรงกับภาษาลาตินว่า Tres ตรงกับภาษามคธหรือบาลีว่า ตี หรือ เต ซึ่งก็แปลว่า ๓ เช่นกัน ส่วนคำว่า สิกขา เป็นภาษามคธหรือภาษาบาลี แปลว่า “ข้อที่ฟังหรือข้อที่ต้องศึกษาและปฏิบัติ” ตรงกับภาษาสันสกฤตว่า “ศิกษา” ภาษาไทยนำมาใช้เป็นศึกษาหลักไตรสิกขามาในพระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค และอังคุตรนิกาย ติกนิบาต^{๑๗}

พุทธทาส กล่าวว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ให้ถือว่าเป็นทฤษฎี ถ้าเป็นการปฏิบัติต้องเป็นปัญญา แล้วเป็นศีล แล้วเป็นสมาธิ สำหรับศีล สมาธิ ปัญญา ที่วางไว้เป็นรูปทฤษฎีนี้ไม่ใช่ว่าผิดถูกตามรูปของทฤษฎี คือเรียงตามลำดับจากต่ำไปหาสูง แต่พอถึงที่ปฏิบัติแล้ว ต้องดึงปัญญามานำหน้า และปัญญานั้นจะงอกงามเพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ ไป เพราะว่ามีสมาธิแล้ว ปัญญา ก็จะงอกงามกว่าเดิม ปัญญาจึงให้ศีล สมาธิเดินไปถูกทางแล้ว ก็จะเพิ่มกำลังให้แก่ปัญญาให้สูงขึ้น^{๑๘}

เสฐียรพงษ์ วรรณปก ให้ความหมายว่า ไตรสิกขา คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ แต่พูดในฐานะที่เป็นระบบฝึกฝนอบรม เมื่อจัดเป็นระบบฝึกฝนอบรมก็จะฝึกฝนสามมิติ เท่านั้นคือ ทางด้านปัญญา ทางด้านศีล ทางด้านจิตทางด้านปัญญา เป็นเรื่องทางความรู้ ความเข้าใจแนวคิด ค่านิยมที่ถูกต้อง ทางด้านศีล การควบคุมพฤติกรรม ทางกาย ทางวาจาให้อยู่ในกรอบ สอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจ ทางด้านจิต เป็นการพัฒนาจิตให้มีสมาธิ พัฒนาจิตให้มีความเพียร พัฒนาจิตให้มีสติ ดังนั้น ศีล สมาธิ ปัญญา ๓ องค์ประกอบนี้เป็น ๓ มิติ ต้องทำไปด้วยกัน เรื่องเดียวกันทำไปด้วยกัน เพื่อจุดประสงค์เดียวกัน จึงตรัสรวมกัน ไม่ได้หมายความว่าต้องทำศีลก่อนให้สมบูรณ์ แล้วต้องมาทำสมาธิ ทำสมาธิสมบูรณ์แล้วมาทำปัญญา^{๑๙}

^{๑๗} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๘/๒๐๐, อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๕๒๑/๒๕๙.

^{๑๘} พุทธทาสภิกขุ, **วิธีแก้ปัญหาชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงธรรม,ม.ม.ป.), หน้า ๑๙๘.

^{๑๙} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, “มัชฌิมาปฏิปทา: สายกลางสองมิติ” ในคอลัมน์ ธรรมะใต้ธรรมาสัน, **หนังสือพิมพ์ข่าวสด** (๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙): ๒๙.

โดยสรุป ไตรสิกขา ก็คือสิกขา ๓ หมายถึง ข้อสำหรับศึกษา การศึกษาข้อปฏิบัติที่พึงศึกษา การฝึกฝนอบรมตนในเรื่องที่พึงศึกษา ๓ อย่างคือ

๑) อธิศีลสิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางประพฤติ (ทางกาย วาจา) อย่างสูง คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม ให้ถูกต้องตามหลักจตุศีล มัชฌิมศีล และมหาศีล ตลอดถึงปฏิบัติอยู่ในหลัก มัชฌิมศีล และมหาศีล ตลอดถึงปฏิบัติอยู่ในหลักอินทริยสังวร สติสัมปชัญญะ และสันโดษ

๒) อธิจิตตสิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกหัดอบรมจิตเพื่อให้เกิดสมาธิอย่างสูง คือ ศึกษาเรื่องจิตอบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ ได้แก่การบำเพ็ญสมถกัมมัฏฐานของผู้สมบุรุษด้วยอริยสีลชั้นธจันได้บรรลุฌาน ๔

๓) อธิปัญญาสิกขา ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกหัดอบรมปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง (รู้แจ้งไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ได้แก่ การบำเพ็ญวิปัสสนากรรมฐานของผู้ได้ฌานแล้วจนได้บรรลุวิชชา ๘ คือเป็นพระอรหันต์^{๒๐} เรียกว่า ง่าย ๆ ว่า ศีล (morality) สมาธิ (concentration) และปัญญา (wisdom)

๒.๓.๒ หลักไตรสิกขา

นักปราชญ์ ราชบัณฑิต ได้กล่าวถึงหลักไตรสิกขาไว้มากมาย จากการศึกษาเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ดังนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) อธิบายหลักไตรสิกขาไว้ในเรื่อง “พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม”^{๒๑} ว่า การศึกษา (สิกขา) แยกซอยออกไปเป็น ๓ ด้าน โดยสอดคล้องกับองค์ประกอบแห่งการดำเนินชีวิต ของมนุษย์ ที่มี ๓ ด้าน คือ พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา เรียกว่า ไตรสิกขา ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

๑) **อธิศีลสิกขา** คือ การฝึกฝนพัฒนาด้านพฤติกรรม หมายถึง การพัฒนาพฤติกรรมทางกายและวาจา ให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง มีผลดี สิ่งแวดล้อม ที่เราเกี่ยวข้องสัมพันธ์ มี ๒ ประเภท คือ

(๑) สิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ เพื่อนมนุษย์ รวมทั้งสัตว์อื่น

(๒) สิ่งแวดล้อมทางวัตถุ ได้แก่ ปัจจัย ๔ เครื่องใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งเทคโนโลยี และสิ่งทั้งหลายที่มีในธรรมชาติ

^{๒๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๒๗.

^{๒๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พระพุทธศาสนา พัฒนาคนและสังคม**, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.seameo.org/vl/payutto/index.htm>. [๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐].

พุทธทาส ได้กล่าวขอบเขตของศีลไว้ว่า ศีลมีขอบเขตเฉพาะทางกายและวาจาที่ปรากฏภายนอก คือถ้าภายนอกเรียบร้อยตามวินัย แม้ใจจะเสียไปบ้างก็ไม่นับว่าเสียในส่วนศีล^{๒๒} ดังนั้นพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) จึงได้แบ่งศีลออกเป็นหมวดใหญ่ๆ ๔ หมวด^{๒๓} คือ

(๑) การรักษาวินัยแม่บทของชุมชน (ปาฏิโมกขสังวร) เมื่อคนอยู่ร่วมกัน หรือทำงานทำกิจการร่วมกัน เป็นชุมชน เป็นหน่วยงาน เป็นองค์กร ตลอดจนเป็นประเทศชาติ จะต้องมิมีกฎเกณฑ์ กติกาตลอดจนกฎหมาย เพื่อจัดระเบียบระบบให้เกิดความเรียบร้อย ความประสานสอดคล้อง ความเกื้อหนุนต่อกันความร่วมมือรับผิดชอบและสามัคคี ที่จะเอื้อโอกาส หรือเป็นหลักประกันให้ชีวิตความเป็นอยู่ และกิจการต่างๆ ดำเนินไปด้วยดี สมตามวัตถุประสงค์แห่งชีวิตหรือกิจการของชุมชนนั้น เช่น โรงเรียนก็ต้องมีกฎกติกาที่เป็นวินัยแม่บทของตนเช่นเดียวกัน สำหรับสังคมคุณาศรัยหรือสังคมแห่งมนุษยชาติทั้งหมด ก็คือ ศีล ๕

(๒) การรู้จักใช้อินทรีย์ (อินทรีย์สังวร) เรารับรู้สิ่งแวดล้อมโดยผ่านทางอินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ถ้ารับรู้ใช้หูตาไม่เป็น เช่น ดูไม่เป็น ฟังไม่เป็น แทนที่จะได้ประโยชน์ก็จะเกิดโทษ เช่น เกิดความลุ่มหลงมัวเมา ถูกหลอกลวงและเสื่อมเสียสุขภาพเป็นต้น ตลอดจนนำไปสู่การใช้มือและสมองเพื่อการแย่งชิงหรือทำลาย จึงต้องพัฒนาพฤติกรรมในการใช้อินทรีย์ ให้ดู ฟัง เป็นต้นอย่างมีสติ เมื่อดูเป็น ฟังเป็น เช่น ดูทีวีเป็น ฟังวิทยุเป็น รู้จักใช้ตาหู แสวงหาความรู้เป็นต้น ก็จะได้ปัญญา ได้คุณภาพชีวิต และนำไปสู่การใช้มือและสมองเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันและทำการสร้างสรรค์หลักปฏิบัติที่สำคัญในการใช้อินทรีย์ คือ

๑) รู้จักพิจารณาเลือกเฟ้นสิ่งที่จะดู จะฟัง เป็นต้น แยกแยะได้อย่างรู้เท่าทันว่าสิ่งใดรายการใดดีงามหรือไม่ เป็นคุณประโยชน์หรือเป็นโทษเป็นภัย แล้วหลีกเลี่ยงสิ่งที่ชั่วร้ายเป็นโทษภัย และรับดูรับฟังสิ่งที่ดีงาม เป็นประโยชน์

๒) ดู ฟัง เป็นต้น อย่างมีสติ ควบคุมตนเองได้ รู้จักประมาณ รู้พอดี ไม่ปล่อยตัวให้ลุ่มหลงมัวเมา ตกเป็นทาสของสิ่งที่ดูที่ฟังเป็นต้นนั้น อันจะทำให้สิ้นเปลืองเงินทอง สูญเสียเวลา เสียสุขภาพ เสียการงาน เสียการเล่าเรียน เป็นต้น

๓) ไม่เห็นแก่ความสนุกสนานบันเทิง ไม่ติดอยู่แค่ความชอบใจไม่ชอบใจ แต่รู้จักดู รู้จักฟัง ให้ได้คุณค่าที่ดีงามเป็นประโยชน์สูงขึ้นไปกว่านั้น โดยเฉพาะที่สำคัญคือ ต้องให้ได้ปัญญา และคติที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชีวิตและสังคม

(๓) การหาเลี้ยงชีพที่บริสุทธิ์ (อาชีวนิวาส) การทำมาหาเลี้ยงชีพเป็นพฤติกรรมหลักในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ถ้ามีผู้หาเลี้ยงชีพโดยวิธีทุจริต เป็นมิฉฉาชีพ นอกจากชีวิตของคณนั้นเองจะ

^{๒๒} พุทธทาสภิกขุ, เรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม, (กรุงเทพมหานคร: จักรานุกูลการพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า ๕๙.

^{๒๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พระพุทธศาสนา พัฒนาคนและสังคม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๙), หน้า ๗.

ชั่วร้ายเสื่อมเสียแล้ว ก็จะทำร้ายความเดือดร้อนแก่สังคมอย่างมาก จึงต้องย้ำเน้นกันอย่างยิ่งในเรื่องการพัฒนาสัมมาชีพ และส่งเสริมให้ประชาชนฝึกฝนตนให้สามารถประกอบสัมมาชีพ คือหาเลี้ยงชีวิตโดยทางสุจริต ไม่ผิดกฎหมาย สัมมาชีพพึงมีลักษณะที่สำคัญๆ ดังนี้

- เป็นอาชีพการงานที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ก่อเวรภัย หรือสร้างความเดือดร้อนเสียหายแก่สังคม
- เป็นอาชีพการงานที่ช่วยแก้ไขปัญหา หรือสร้างสรรค์ชีวิต และสังคมในทางใดทางหนึ่ง
- เป็นอาชีพการงานที่ช่วยให้ผู้ทำได้พัฒนาชีวิตของตนให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น ทั้งด้านพฤติกรรมด้านจิตใจ และด้านปัญญา
- เป็นอาชีพการงานที่ไม่ทำลายคุณค่าของชีวิต และไม่เสื่อมเสีย คุณภาพชีวิต แต่ทำให้ชีวิตของตนมีคุณค่าน่าภาคภูมิใจ
- เป็นอาชีพการงานที่ทำให้ได้ปัจจัยเลี้ยงชีพมาด้วยเรี่ยวแรงกำลังกาย กำลังสติปัญญา ความเพียรพยายาม ความสามารถและฝีมือของตน และทำให้ได้ฝึกฝนพัฒนาความเชี่ยวชาญจัดเจน หรือฝึกปรือฝีมือในทางสร้างสรรค์ยิ่งขึ้นไป

(๔) การเสพบริโภคปัจจัยโดยใช้ปัญญา (ปัจจัยปฏิเสวนา) พฤติกรรมของมนุษย์ ในที่สุดก็มาลงที่การกิน ใช้เสพบริโภค ถ้ามนุษย์ไม่พัฒนาพฤติกรรมในการเสพบริโภค ก็จะทำปัญหาอย่างมาก ทั้งแก่ชีวิต แก่สังคม และแก่โลก เพราะเขาจะกิน ใช้ บริโภคปัจจัย ๔ และสิ่งของเครื่องใช้ทั้งหลาย รวมทั้งเทคโนโลยีด้วยโมหะ ก่อให้เกิดความลุ่มหลง มัวเมา ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ความเสื่อมเสียคุณภาพชีวิต การใช้จ่ายสิ้นเปลือง การขัดแย้ง แย่งชิง เบียดเบียนกันในสังคม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และการก่อมลภาวะ เป็นต้น จึงต้องพัฒนาพฤติกรรมในการกิน ใช้ เสพ บริโภค ให้เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากปัญญาที่รู้เข้าใจ และปฏิบัติให้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของปัจจัย ๔ ตลอดจนเทคโนโลยีนั้นๆ เริ่มแต่รับประทานอาหารเช้าเพื่อบำรุงเลี้ยงร่างกายให้แข็งแรงมีสุขภาพดี ไม่ใช่กินเพียงเพื่อเอร็ดอร่อย อวดโก้ อวดฐานะ หรือตื่นตามค่านิยมฟุ้งเฟ้อ ให้เป็นการกินด้วยปัญญาที่ทำให้รู้จักประมาณในการบริโภค หรือกินพอดี ที่เรียกว่า โภชนะมัตตัญญูตา ตลอดจนการใช้สอยสิ่งต่างๆ อย่างประหยัด ซึ่งทำให้ได้ประโยชน์มากที่สุดโดยสิ้นเปลืองน้อยที่สุดปัจจัยปฏิเสวนา หมายถึง การใช้ปัญญาทำความเข้าใจแล้วบริโภคปัจจัยทั้งหลายให้ได้ผลตรงพอดี ตามคุณค่าแท้ที่เป็นจุดหมายของการบริโภคสิ่งนั้นๆ ศิลปหัตถ์นี้มีหลักในการปฏิบัติดังนี้

๑) บริโภคด้วยความรู้ตระหนักรู้ว่าการมี-ใช้-บริโภคสิ่งเหล่านั้นมิใช่เป็น จุดหมายของชีวิตแต่มันเป็นปัจจัย เครื่องช่วยเกื้อหนุนให้เรา สามารถพัฒนาชีวิตและทำการสร้างสรรค์ประโยชน์สุขที่สูงยิ่งขึ้นไป

๒) บริโภคด้วยความรู้เท่าทันต่อวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการบริโภค ใช้สอยสิ่งนั้นๆ เช่น การสวมรองเท้ามีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยปกป้องเท้า มิให้เป็นอันตรายจากสิ่งกระทบกระทั่งและเชื้อโรค เป็นต้น และเพื่อช่วยให้เดินวิ่งได้สะดวกรวดเร็ว ทนนาน เป็นต้น มิใช่สวมใส่เพื่ออวดโก้แสดงฐานะกันตามค่านิยมที่เลื่อนลอย

๓) บริโภคโดยพิจารณาจัดสรรควบคุมให้ได้ปริมาณ ประเภทและคุณสมบัติของสิ่งที่บริโภคตรงพอดีกับวัตถุประสงค์ที่แท้จริง ของการบริโภคสิ่งนั้น เช่น บริโภคอาหารในปริมาณและประเภท ซึ่งพอดีกับความต้องการของร่างกายที่จะช่วยให้มีสุขภาพดี

๔) สามารถละเว้นหรือเลิกเสพบริโภคสิ่งที่ไม่เป็นปัจจัยเกื้อหนุนชีวิต เช่นสิ่งที่ทำลายสุขภาพเป็นต้น โดยไม่เห็นแก่การเสพรส หรือ ความโก้หรูหรา เป็นต้น

๒) อธิจิตตสิกขา หมายถึงการฝึกฝนพัฒนาในด้านจิตใจ มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจิตใจเป็นฐานของพฤติกรรม เนื่องจากพฤติกรรมทุกอย่างเกิดขึ้นจากความตั้งใจ หรือ เจตนาและ เป็นไปตามเจตจำนงและแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลัง ถ้าจิตใจได้รับการพัฒนา ให้ดีงามแล้ว ก็ จะควบคุมดูแลและนำพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามด้วย แม้ความสุข ความทุกข์ในที่สุดก็อยู่ที่ใจยิ่งไปกว่านั้น ปัญญาจะเจริญงอกงามได้ ต้องอาศัยจิตใจที่เข้มแข็งสู้ปัญหา เอาใจใส่มีความเพียรพยายามที่จะคิดค้น ไม่ท้อถอย ยิ่งเรื่องที่เกิดหรือพิจารณานั้นยาก หรือละเอียดลึกซึ้ง ก็ยิ่งต้องมีจิตใจที่สงบแน่วแน่ ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่พลุ่งพล่าน กระวนกระวาย คือต้องมีสมาธิจึงจะคิดได้ชัดเจน เจาะลึกทะลุได้ และมองเห็นทั่วตลอด จิตที่ฝึกดีแล้ว จึงเป็นฐานที่จะให้ปัญญาทำงานและพัฒนาอย่างได้ผลการพัฒนาจิตใจนี้มีสมาธิเป็นแกน หรือเป็นศูนย์กลาง จึงเรียกกางๆ ว่า "สมาธิ" และ อาจแยกออกได้เป็นการพัฒนาคุณสมบัติของจิตใจในด้านต่างๆ คือ

๑) พัฒนาคุณธรรมซึ่งเป็นคุณภาพของจิตใจ กล่าวคือ คุณสมบัติที่เสริมสร้างจิตใจให้ ดีงามให้เป็นจิตใจที่สูง ประณีต และประเสริฐ เช่น หลักกัทธิบาท ๔ จากะ คือ ความมีน้ำใจเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ กตัญญูกตเวทิตา หิริ คือ ความละอายต่อบาป ละอายใจต่อการทำความชั่ว โอตตปปะ คือ ความกลัวบาป เกรงกลัวต่อความชั่วคร้ามขยาดต่อทุจริต คารวะ คือ ความเคารพ ความใส่ใจรู้จัก ให้ความสำคัญแก่สิ่งนั้นนั้น อย่างถูกต้องเหมาะสม มัทวะ คือ ความอ่อนโยน สุภาพ นุ่มนวล ไม่ กระด้าง

๒) พัฒนาสมรรถภาพและประสิทธิภาพของจิตใจ โดยเสริมสร้างคุณสมบัติที่ทำให้ จิตใจมีความเข้มแข็ง หนักแน่น มั่นคง แก่กล้าสามารถ ทำกิจการที่ได้ผลดี เช่น ฉันทะ คือความใฝ่ ใฝ่สร้างสรรค์ วิริยะอุตสาหะ จิตตะ คือ ความมีใจจดจ่อ หรือสิ่งที่ทำ สัจจะ คือ ความตั้งใจจริง อธิฐาน คือ ความตั้งใจเด็ดเดี่ยว ตบะ คือ พลังเพิกกิเลส สติ คือ ความระลึกรู้ได้ สมาธิ คือ ภาวะ จิตที่ตั้งมั่นแน่วแน่

๓) พัฒนาความสุขและภาวะที่เกื้อหนุนสุขภาพของจิตใจ คุณสมบัติที่ควรเสริมสร้าง ขึ้นให้มีอยู่ประจำในจิตใจ เพื่อความมีสุขภาพจิตที่ดี พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้หลายอย่างโดยเฉพาะ เช่น ปราโมทย์ คือความร่าเริง สดชื่น ปีติ คือ ความอิ่มใจ ปัสสัทธิ คือ ความสงบเย็น สุข คือ ความ คล่องใจ สันติ คือ ความสงบ เกษม คือ ความปลอดภัย สติภาพ คือ ความเย็นสบาย เสรีภาพ คือ ความมีอิสระ เป็นอิสระ ปรีโยทาทตา คือ ความผ่องใส วมริยาทิกัตตา คือ ความมีใจไร้พรมแดน การ พัฒนาในด้านจิตใจนี้ เมื่อปฏิบัติสูงขึ้นไป ความสำคัญของสมาธิที่เป็นแกน หรือเป็นศูนย์กลาง จะยิ่ง เด่นชัดมากขึ้น และเมื่อสมาธิเจริญขึ้นไปจนจิตแน่วดัง อยู่ตัวอย่างแท้จริงแล้ว ผู้บำเพ็ญสมาธินั้นก็จะ บรรลุภาวะจิตที่เรียกว่า "ฌาน" ซึ่งเป็นสมาธิจิตขั้นสูง

การพัฒนาจิตใจ หรือเรื่องของสมาธิทั้งหมดนี้ แม้จะมีประโยชน์มากมาย นำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ได้หลายอย่าง เช่น ในเรื่องพลังจิต และในด้านการหาความสุข ทางจิตใจ แต่คุณค่าแท้จริงที่ท่านมุ่งหมาย ก็คือเพื่อเป็นฐานหรือเป็นเครื่องก่อกวนการพัฒนาปัญญา การทำงานทางปัญญายังละเอียดซับซ้อน และลึกซึ้งมากขึ้น ก็ยิ่งต้องการสมาธิจิตสูงขึ้น การพัฒนาจิตใจหรือสมาธินี้จึงมีความสำคัญมาก

๓) **อธิปัญญาสิกขา** หมายถึง การพัฒนาปัญญา ซึ่งมีความสำคัญสูงสุด เพราะปัญญาเป็นตัวนำทางและควบคุมพฤติกรรมทั้งหมด คนเราจะมีพฤติกรรมอะไร อย่างไร และแค่ไหน ก็อยู่ที่ว่าจะมีปัญหาขึ้นหรือบอกทางให้เท่าใด และปัญญาเป็นตัว ปลดปล่อยจิตใจ ให้ทางออกแก่จิตใจ เช่น เมื่อจิตใจอึดอัดมีปัญหาติดตันอยู่ พอเกิดปัญญารู้ว่าจะทำอย่างไร จิตใจก็โล่งเป็นอิสระได้ การพัฒนาปัญญาเป็นเรื่องกว้างขวาง แยกออกไปได้หลายด้าน และมี หลายชั้นหลายระดับ เช่น

๑) ปัญญาที่ช่วยให้ดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพประสบความสำเร็จ ความรู้ความเข้าใจข้อมูลความรู้ รวมทั้งศิลปวิทยาการต่างๆ เข้าถึงเนื้อหาความหมายได้ถูกต้องชัดเจน การรับรู้เรียนรู้อย่างถูกต้องตามเป็นจริง ตรงตามสภาวะของสิ่งนั้นๆ หรือตามที่มันเป็น ความรู้จักจับสาระของความรู้หรือเรื่องราวต่างๆ รู้จุด รู้ประเด็น สามารถยกขึ้นพูด ยกขึ้นชี้แจง หรือยกขึ้นวางเป็นหลักได้ ความรู้จักสื่อสารถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจและความต้องการของตน ให้ผู้อื่นรู้ตาม เห็นตาม เป็นต้น การคิดการวินิจฉัยที่ถูกต้องชัดเจนและเที่ยงตรง ความรู้จักแยกแยะวิเคราะห์สืบสาวเหตุปัจจัยของเรื่องราวต่างๆ ที่จะทำให้สามารถแก้ไขปัญหา และทำการสร้างสรรค์ต่างๆ ได้ ความรู้จักจัดทำดำเนินการหรือบริหารจัดการกิจการต่างๆ ให้สำเร็จผล ตามที่มุ่งหมาย ความรู้จักเชื่อมสัมพันธ์ ประสพการณ์ ข้อมูลและองค์ความรู้ต่างๆ โยงเข้ามาประสานเป็นภาพองค์รวมที่ชัดเจน หรือโยงออกไปสู่ความหยั่งรู้ หยั่งเห็นใหม่ๆ ได้

๒) ปัญญาที่ช่วยให้ดำเนินเข้าสู่วิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงาม ความรู้เข้าใจในระบบความสัมพันธ์ของสิ่งทั้งหลาย ที่อิงอาศัย สืบเนื่องส่งผลต่อกันตามเหตุปัจจัย มองเห็นภาวะและกระบวนการ ที่ชีวิตสังคม และโลกคือหมู่สัตว์ มีความเป็นมา และจะเป็นไป ตามกระแสแห่งเจตจำนง และเหตุปัจจัยที่ตนประกอบ สร้างสม จัดสรร และมีปฏิสัมพันธ์กับปัจจัยอื่นทั้งหลาย เรียกว่าเป็นไปตามกรรม

๓) ปัญญาที่ช่วยให้บรรลุจุดหมายสูงสุดของชีวิตที่ดีงาม ความรู้เข้าใจเข้าถึงเท่าทันความจริงของสังขาร คือโลกและชีวิต ที่เปลี่ยนแปลงเป็นไปตามกฎธรรมดาของธรรมชาติ จนสามารถวางใจ ถูกต้องต่อสิ่งทั้งหลาย ทำจิตใจให้หลุดพ้นเป็นอิสระได้ โดยสมบูรณ์ และมีชีวิตที่เป็นอยู่ด้วยปัญญาอย่างแท้จริง

การศึกษา ๓ ด้านที่เรียกว่าไตรสิกขา คือศีล สมาธิ ปัญญา นี้ เป็นหลักใหญ่ของพระพุทธศาสนา เป็นระบบและเป็นกระบวนการทั้งหมดของการ พัฒนาคน จากหลักไตรสิกขานี้ พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักธรรม และข้อธรรมแยกย่อยออกไปมากมาย อย่างที่เรามักเห็นหรือได้ยินเป็นหมวดๆ หรือเป็นชุด ๆ มี ๓ ข้อบ้าง ๔ ข้อ บ้าง ๕ ข้อบ้าง ฯลฯ หลักธรรมแต่ละหมวด แต่ละชุดเหล่านั้น ก็คือข้อปฏิบัติเพื่อการพัฒนาชีวิตพัฒนาสังคมในชั้นตอน หรือในส่วนปลีกย่อยต่างๆ แต่ละ

หมวด แต่ละชุดมักจะมีสาระบางส่วนของไตรสิกขา ครบทั้ง ๓ อย่าง ประสานหรือ บูรณาการกันอยู่ในลักษณะใด ลักษณะหนึ่งตามความเหมาะสมกับกรณีนั้นๆ

หลักไตรสิกขา มีความสัมพันธ์กับหลักอัฐสังคิมรรค คือ มรรคมืองค์ ๘ (เรียกเต็ม ๆ ว่า อริยอัฐสังคิมรรค) ซึ่งแปลว่า ทางมืองค์ ๘ ที่รู้จักกันในชื่อว่าทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา/The Middle Way) นั้น เมื่อย่นย่อลง ก็ได้เท่ากับไตรสิกขาหรือสิกขา ๓ ได้แก่ สีล สมาธิ และปัญญา เป็นแต่ในทางสายกลาง จัดเอาปัญญาขึ้นก่อนเท่านั้น ข้อ ๑ และ ๒ จัดเป็น ปัญญา คือ

๑) เห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) ในระดับสูง คือ เห็นในอริยสัจ ๔^{๒๔} ไตรลักษณ์ ๓^{๒๕} ปฏิจจนูปบาทหรืออทิปปัจจตา ๑๒^{๒๖} ในระดับทั่วไป คือ เห็นถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เห็นพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งสูงสุด เป็นต้น

๒) ดำริชอบ (สัมมาสังกัปปะ) ได้แก่ ในระดับสูง คือ เนกขัมมะสังกัปปะ (ดำริชอบในการออกจากกาม) อพยาปาตสังกัปปะ (ดำริชอบในความไม่พยาบาท) และอวิหิงสาสังกัปปะ (ดำริชอบในความไม่เบียดเบียน) ในระดับทั่วไป คือ มโนสุจริต การกระทำชอบทางใจ จัดอยู่ในกุศลกรรมบถ ๑๐^{๒๗}

๒.๑ ไม่คิดอยากได้ของผู้อื่น

๒.๒ ไม่มีจิตคิดร้ายต่อผู้อื่น มีจิตใจเมตตากรุณา

๒.๓ มีความเห็นชอบ เช่น ทานมีผล การบูชามีผล วิบากกรรมดีกรรมชั่วมี เป็นต้น

ข้อ ๓ ข้อ ๔ และข้อ ๕ รวม ๓ ข้อ จัดเป็นศีล คือ

๓) เจริญชอบ (สัมมาวาจา) ได้แก่ วาจาสุจริต ๔ กระทำชอบทางวาจา จัดอยู่ในกุศลกรรมบถ ๑๐

๓.๑ ละการพูดเท็จ ไม่กล่าวคำโกหกเพราะเห็นแก่ประโยชน์ตนหรือผู้อื่น

๓.๒ ละการพูดคำส่อเสียด สมานฉันท์ความแต่กร้าว ส่งเสริมความสมัคร

๓.๓ ละคำพูดหยาบ พูดแต่คำอ่อนหวาน

๓.๔ ละการพูดเพ้อเจ้อ พูดคำที่มีเหตุผล มีสาระประโยชน์ และถูกกาลเทศะ

๔) กระทำชอบ (สัมมากัมมันตะ) ได้แก่ กายสุจริต ๓ การกระทำชอบทางกาย จัดอยู่ในกุศลกรรมบถ ๑๐

๔.๑ ละการฆ่า การเบียดเบียน มีเมตตากรุณาช่วยเหลือเกื้อกูล

^{๒๔} วิ.มหา. (ไทย) ๔/๑๔/๑๖.

^{๒๕} ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๑/๑.

^{๒๖} วิ.มหา. (ไทย) ๔/๑/๑ ; ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๑/๑.

^{๒๗} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๘๕/๓๖๗ ; อ.ท.สก. (ไทย) ๒๔/๑๖๕/๒๗๑.

๔.๒ ละการขโมยสิ่งของๆ ผู้อื่น เคารพกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่น

๔.๓ ละการประพฤติดินในกาม การล่วงละเมิดประเพณีทางเพศ

๕) เลี้ยงชีพชอบ (สัมมาอาชีวะ) ได้แก่ อาชีพปาริสุทธิ จัดอยู่ใน วิริยสังวร รวมอยู่ในสังวร ๕ และ ข้อ ๖ ข้อ ๗ และข้อ ๘ รวม ๓ ข้อ จัดเป็นสมาธิ

๖) พยายามชอบ (สัมมาวายามะ) ในระดับสูง คือ ปธาน ๔^{๒๘} คือ เพียรปิดกั้นยับยั้งอกุศลธรรม เพียรละบาป เพียรก่อกุศลธรรม และเพียรรักษากุศลธรรม ในระดับทั่วไป คือ มีจิตใจตั้งมั่นเป็นสมาธิ มีความมานะพยายาม เป็นต้น

๗) ระลึกชอบ (สัมมาสติ) ในระดับสูง คือ สติปัญญา ๔^{๒๙} ได้แก่ การตั้งสติกำหนดพิจารณากาย เวทนา จิตและธรรม ในระดับทั่วไป คือ ความมีสติ คือ ความระลึกได้ นึกได้ สำนึกรู้ตัว อยู่เสมอ และสัมปชัญญะ คือ ความรู้ชัดในสิ่งที่นึกได้ เข้าใจชัดตามความเป็นจริง จัดอยู่ในธรรมมีอุปการะมาก^{๓๐}

๘) ตั้งจิตมั่นชอบ (สัมมาสมาธิ) ในระดับสูง คือ ฌาน คือ การเพ่ง ๔^{๓๑} ได้แก่ ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน และจตุตถฌาน ในระดับทั่วไป คือ ความตั้งจิตมั่นชอบในการศึกษาเรียนรู้และคิดวิเคราะห์อย่างตั้งใจ อุดทน ขยันหมั่นเพียร

สรุปได้ว่า หลักไตรสิกขานั้นมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับหลักมรรค ๘ และหลักธรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะนำไปสู่การอธิบายหลักไตรสิกขาให้กว้างขวางและลุ่มลึกมากขึ้น รวมไปถึงการนำหลักธรรมไปสู่การจัดการศึกษาได้หลากหลายมากยิ่งขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหัวข้อธรรมในระดับสูง ไม่สามารถที่จะวัดผลประเมินได้ด้วยการสังเกตพฤติกรรมได้

^{๒๘} อก.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๙/๘๕.

^{๒๙} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๗๓/๒๕๗.

^{๓๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๗๘/๒๙๐.

^{๓๑} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒/๔.

ตารางที่ ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับหลักไตรสิกขา

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
<p>พุทธทาสภิกขุ (๒๕๔๖, หน้า ๖๔๗)</p>	<p>ศีล สมาธิ ปัญญา ให้ถือว่าเป็นทฤษฎี ถ้าเป็นการปฏิบัติต้องเป็นปัญญา แล้วเป็นศีล แล้วเป็นสมาธิ สำหรับศีล สมาธิ ปัญญา ที่วางไว้เป็นรูปทฤษฎีนี้ก็ไม่ใช่ว่าผิดถูกตามรูปของทฤษฎี คือเรียงตามลำดับจากต่ำไปหาสูง แต่พอถึงที่ปฏิบัติแล้ว ต้องดึงปัญญามานำหน้าและปัญญานั้นจะงอกงามเพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ ไป เพราะว่ามีสมาธิแล้ว ปัญญา ก็จะงอกงามกว่าเดิม ปัญญาจึงให้ศีล สมาธิเดินไปถูกทางแล้ว ก็จะเพิ่มกำลังให้แก่ปัญญาให้สูงขึ้น</p>
<p>เสฐียรพงษ์ วรรณปก (๒๕๔๙, หน้า ๒๙)</p>	<p>ไตรสิกขา คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ แต่พูดในฐานะที่เป็นระบบฝึกฝนอบรม เมื่อจัดเป็นระบบฝึกฝนอบรมก็จะฝึกฝนสามมิติเท่านั้นคือ ทางด้านปัญญา ทางด้านศีล ทางด้านจิตทางด้านปัญญา เป็นเรื่องทางความรู้ ความเข้าใจแนวคิด ค่านิยมที่ถูกต้องทางด้านศีล การควบคุมพฤติกรรม ทางกาย ทางวาจาให้อยู่ในกรอบ สอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจทางด้านจิต เป็นการพัฒนาจิตให้มีสมาธิ พัฒนาจิตให้มีความเพียรพัฒนาจิตให้มีสติ ดังนั้น ศีล สมาธิ ปัญญา ๓ องค์ประกอบนี้เป็น ๓ มิติ ต้องทำไปด้วยกัน เรื่องเดียวกันทำไปด้วยกัน เพื่อจุดประสงค์เดียวกัน จึงตรัสรวมกัน ไม่ได้หมายความว่าต้องทำศีลก่อนให้สมบูรณ์ แล้วต้องมาทำสมาธิ ทำสมาธิสมบูรณ์แล้วมาทำปัญญา</p>
<p>พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (๒๕๔๐, หน้า ๑๒๗)</p>	<p>หลักไตรสิกขา แยกซอยออกไปเป็น ๓ ด้าน โดยสอดคล้องกับองค์ประกอบแห่งการดำเนินชีวิต ของมนุษย์ ที่มี ๓ ด้านคือ พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา เรียกว่า ไตรสิกขา ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑) อธิศีลสิกขา คือ การฝึกฝนพัฒนาด้านพฤติกรรม ๒) อธิจิตตสิกขา หมายถึงการฝึกฝนพัฒนาในด้านจิตใจ ๓) อธิปัญญาสิกขา หมายถึง การพัฒนาปัญญา

๒.๔ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย

วัดมเหยงคณ์ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แห่งที่ ๔ ตามมติที่ประชุมมหาเถรสมาคม เดิมเป็นพระอารามหลวง และกลายเป็นวัดร้างไปภายหลัง กรุงศรีอยุธยาแตกเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ วัดนี้ตั้งอยู่ ณ หมู่ที่ ๕ ตำบลหันตรา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ห่างจากเขตเมืองมาทางทิศตะวันออก ถ้าเดินมาจากถนนสายเอเชียแยกเข้าสู่ถนนโรจนะเพื่อมุ่งเข้าเกาะเมืองพอมมาถึงเจดีย์วัดสามปลื้มเลี้ยวขวาอ้อมวงเวียนมาตามถนน ระยะทางประมาณ ๑.๕ กิโลเมตร ก็จะถึงทางเข้าวัดมเหยงคณ์ ท่านจะมองเห็นผนังอุโบสถก่อด้วยอิฐ สีแดงตระหง่านแต่ไกล

ปัจจุบันนี้กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนวัดมเหยงคณ์เป็นโบราณวัตถุ โบราณสถานของชาติ ตั้งแต่วันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ โดยมีพระภิกษุญาณเมธยุค วิ. ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน วัดมเหยงคณ์ ตำบลหันตรา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (เป็นโบราณสถานที่ขึ้นทะเบียนใน สำนักศิลปากรที่ ๓ พระนครศรีอยุธยา ลำดับที่ ๖๒ และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๕๙ หน้า ๕๘๔ เมื่อวันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๔๘๔)

ประวัติ วัดมเหยงคณ์ ตั้งอยู่หมู่ ๕ ตำบลหันตรา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นอกเกาะกรุงศรีอยุธยาด้านตะวันออกตรงข้ามวัดกุฎีดาว ในบริเวณที่เชื่อกันว่าเป็นเขตอโยธยาตอนเหนือ อันหมายถึงชุมชนเมืองโบราณก่อนที่จะมีการสร้างกรุงศรีอยุธยา พื้นที่มีลักษณะเป็นที่ดอน ด้านทิศตะวันออกของวัดเป็นสระน้ำ ซึ่งสันนิษฐานว่าเกิดจากการขุดดินรอบๆ ยกกระตือรือร้นของวัดให้สูงขึ้นเพื่อป้องกันไม่ให้น้ำท่วมเมื่อถึงฤดูน้ำ มีคลองอยู่ ๓ ด้านเป็นเสมือนเกาะสามเหลี่ยมมีคลองหันตรา (หรือคลองบ้านม้าในปัจจุบัน) คลองระฆัง และแม่น้ำป่าสัก ล้อมรอบ

เมื่อเข้าสู่บริเวณวัด จะเห็นสภาพของโบราณสถานวัดมเหยงคณ์ ที่อยู่ในสภาพค่อนข้างชำรุดทรุดโทรม มีวัชพืชขึ้นรกเต็มไปหมด

อาณาเขตโดยรอบทางทิศเหนือติดกับถนน ถัดออกไปเป็นส่วนของที่พักของผู้ที่มาปฏิบัติธรรมที่สำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ เลยออกไปเป็นโบราณสถานวัดสี่กาศมุด

ทิศใต้ติดกับถนน ถัดออกไปเป็น คลองโบราณ ถัดออกไปอีกเป็นตำหนักวัด มเหยงคณ์ ซึ่งใช้เป็นที่พักของพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ ระหว่างที่มาทำการบูรณปฏิสังขรณ์วัดมเหยงคณ์ พ.ศ. ๒๒๕๒ ในช่วงอยุธยาตอนปลาย

ทิศตะวันออก ติดกับสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์

ทิศตะวันตกติดกับถนน ถัดไปเป็นคลอง

วัดมเหยงคณ์ เป็นวัดที่ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ให้เป็นวัดขนาดใหญ่และมีความสำคัญมา กวัดหนึ่งในช่วง ๖๐ ปีก่อนการเสียกรุงศรีอยุธยา ซึ่งเป็นหลักฐานที่แสดงถึงความรุ่งเรืองทั้งทาง เศรษฐกิจและศาสนาของอยุธยาตอนปลายได้เป็นอย่างดี

วัดมเหยงคณ์ได้รับการดูแลดูแลดูแลเป็นครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๒๒ โดยสำนักงาน โครงการประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร

หลักฐานพงศาวดารระบุว่า วัดมเหยงคณ์สร้างขึ้นในรัชสมัยเจ้าสามพระยา (ครองราชย์ พ.ศ. ๑๙๖๗-๑๙๙๑) หรือหลังการสร้างกรุงศรีอยุธยาแล้วประมาณ ๘๐-๑๐๐ ปี และอีก ๑๐๐ ปี

กว่าต่อมา ในสงครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๑๑๒ พระเจ้าบุเรงนอง กษัตริย์พม่าได้ใช้วัดแห่งนี้เป็นที่ตั้งกองทัพหลวงบัญชาการรบ และเมื่อกษัตริย์อยุธยาเป็น ฝ่ายแพ้สงคราม พระมหินทราธิราชก็ได้รับอัญเชิญให้เข้าเฝ้าฯ กษัตริย์พม่าผู้ชนะ ณ พลับพลาที่วัดนี้

วัดมเหยงคณ์ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ในรัชสมัยพระเจ้าท้ายสระ (ครองราชย์ พ.ศ. ๒๒๕๒-๒๒๗๕) โดยเริ่มการบูรณะในปี พ.ศ. ๒๒๕๒ และบูรณะเสร็จในอีก ๓ ปีถัดมา ในปี พ.ศ. ๒๒๕๖ ได้มีงานฉลองวัดนี้โดยมีมหรสพสมโภช ๗ วัน

เมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยา วัดมเหยงคณ์เป็นพระอารามหลวงฝ่ายอรัญวาสี หลังกรุงศรีอยุธยาแตกได้กลายเป็นวัดร้างอยู่นาน จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๕๒๗ มีพระสงฆ์มาตั้งสำนักปฏิบัติกรรมฐานขึ้นในบริเวณวัดร้าง ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๔๔ จึงได้จัดตั้งวัดมเหยงคณ์ขึ้นใหม่ในบริเวณที่ติดกับวัดมเหยงคณ์เดิม

โบราณสถานภายในวัด

เขตพุทธาวาสมีแนวกำแพงสี่เหลี่ยมผืนผ้า (๙๕.๒๐×๒๑๔ เมตร) มีซุ้มประตูทางเข้าทั้ง ๔ ด้าน จากซุ้มประตูด้านหน้าซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกมีถนนทางเดินตรงไปยังอาคารสำคัญสุดคือ อุโบสถ ส่วนพื้นที่สองฟากนอกถนนกับกำแพงทั้งด้านเหนือและใต้มีสิ่งก่อสร้างเป็นเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยม ต่อด้วยวิหารและเจดีย์ทรงระฆังคว่ำ เขตอุโบสถมีแนวกำแพงแก้วล้อมรอบ (๓๘×๗๒ เมตร) ที่ย่อเหลี่ยมหรือย่อมุมกำแพงมีเจดีย์ลึงกาขนาดเล็กอยู่ทั้ง ๔ มุม เสาบริเวณมุมของกำแพงเป็นเสาหัวเม็ดทรงมณฑปตามศิลปะสมัยอยุธยาตอนปลาย ในสมัยพระเจ้าท้ายสระ โปรดเกล้าฯ ให้รื้ออุโบสถหลังเก่าลง เหลือเพียงฐานและสร้างใหม่ครอบฐานเดิม พร้อมทั้งทำระบบระบายน้ำฝนที่ตกลงบนระเบียง โดยฝังท่อระบายน้ำไว้ใต้พื้นดิน

อุโบสถขนาดใหญ่ที่มีพื้นที่ขนาดครึ่งหนึ่งของพื้นที่ในเขตกำแพงแก้ว (๑๘×๓๖.๘๐ เมตร) ตั้งอยู่กึ่งกลางของแผนผังวัด ซึ่งซากผนังและเสาของอุโบสถแสดงให้เห็นถึงความใหญ่โตของอุโบสถหลังนี้ เป็นอาคารก่ออิฐฉาบปูนหันหน้าไปทางทิศตะวันออก มีมุขทั้งด้านหน้าและหลัง ด้านหน้ามีประตู ๓ ช่อง ด้านหลังมีประตู ๒ ช่อง ภายในอุโบสถมีฐานชุกชีขนาดใหญ่ ๒ แท่น ซึ่งแต่เดิมคงเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหินทรายขนาดใหญ่ แต่ปัจจุบันอยู่ในสภาพที่หักล้มลงมาเป็นส่วนๆ ซึ่ให้เห็นว่าพระพุทธรูปในอุโบสถนี้ทำขึ้นจากแกนที่เป็นหินทรายแล้วจึงฉาบด้วยปูนและลงรักปิดทอง มีการนำเอาพระพุทธรูปสมัยใหม่มาประดิษฐาน

รอบตัวพระอุโบสถมีกำแพงแก้วล้อมรอบ ๒ ชั้น มีลักษณะเป็นกำแพงสี่เหลี่ยม ลักษณะของอาคารเป็นอาคารทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ภายในมีเสาแปดเหลี่ยม ๒ แถวๆ ละ ๘ ต้น แบ่งขนาดออกเป็นห้องเสา คือ มีความกว้าง ๓ เมตร และยาว ๙ ห้อง ห้องเสาละ ๓.๖๐ เมตร มีผนังทั้ง ๔ ด้าน แผนผังของพระอุโบสถเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ภายในเขตกำแพงแก้วทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของพระอุโบสถ พบใบเสมา ๑ ใบ มีลักษณะเป็นเสมาที่ทำด้วยหินชนวนสีเขียว มีขนาดกว้าง ๑ เมตร สูง ๒ เมตร และหนา ๒๐ เซนติเมตร แบบเดียวกันที่เอาไปไว้ ณ อุโบสถวัดราชตะเช ในปัจจุบันตัวอาคารอยู่ในสภาพปรักหักพัง และผนังสกัดด้านหน้าทลายลงแล้ว ปูนฉาบผนังอาคารโดยทั่วไป หลุดออกมาเกือบหมด ทำให้เห็นแนวอิฐก่ออย่างชัดเจน ที่มีลักษณะเป็นการก่ออิฐแบบสั้นสลับยาวภายในแถว

เดียวกันอย่างเป็นระเบียบ เหมือนกันหมดทั้งตัวอาคาร ซึ่งเป็นลักษณะการก่ออิฐแบบที่นิยมทำกันในสมัยอยุธยาตอนปลาย

ฐานโบเสมา เป็นฐานสี่เหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสอง มีฐานเชิงรองรับขาสิงห์ และฐานบัวย่อมุมไม้สิบสองรองรับฐานบัวกลม รวมความสูงเกือบ ๑.๕๐ เมตรก่อนถึงโบเสมา ปรากฏพบให้เห็นจำนวน ๘ ฐานด้วยกัน อยู่ในสภาพที่ปรักหักพังลงไปมาก มีเพียงฐานด้านทิศเหนือเท่านั้นที่อยู่ในสภาพค่อนข้างสมบูรณ์

ที่อุโบสถแห่งนี้ ปัจจุบันยังมีชาวไทยที่ศรัทธาในพุทธศาสนาได้มานั่งทำสมาธิ เนื่องจากมีพระสงฆ์ได้มาจัดสร้าง “วัดมเหยงคณ์” ขึ้นใหม่พื้นที่ด้านตะวันออกของเขตโบราณสถาน ถัดจากอุโบสถเป็นเจดีย์ประธาน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกนอกกำแพงแก้วของอุโบสถด้านหลังวัด เป็นเจดีย์ทรงระฆังคว่ำตั้งอยู่บนฐานเชิงทรงกลม ๓ ชั้น มีซุ้มรอบๆ องค์เจดีย์ ๒๐ ซุ้ม เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหินทราย ซึ่งปัจจุบันชำรุดทุกองค์ มีฐานทักษิณรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างยาวด้านละ ๓๒ เมตร มีบันไดขึ้นทั้ง ๔ ทิศ (เจดีย์องค์เดิมได้พังทลายถึงส่วนกลางขององค์ระฆังไปแล้ว ที่เห็นในปัจจุบันต่อเติมให้เกือบสมบูรณ์โดยทางวัดเอง บนพื้นยังมียอดของเจดีย์องค์เดิมจัดวางอยู่)

โดยรอบฐานเจดีย์มีช้างปูนปั้นยืนเต็มตัวสูง ๑.๐๕ เมตร ประดับอยู่ ๘๐ เชือก เรียกได้ว่าเป็นเจดีย์ช้างล้อม ซึ่งช้างนอกจากจะเป็นสัตว์ที่มีความสัมพันธ์กับคติพุทธศาสนาแล้ว ในสมัยพระเจ้าท้ายสระ พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ที่นิยมจับช้างป่าด้วย และในบางปีทรงให้ต่อเรือกำปั่นขนาดใหญ่บรรทุกช้างออกไปขายยังอินเดีย โดยบรรทุกช้างได้ถึง ๓๐ เชือกต่อลำ

ถัดจากฐานเจดีย์ช้างล้อม มีเจดีย์ทรงลังกาเป็นเจดีย์มุมทั้ง ๔ ทิศ และนอกเขตกำแพงพุทธาวาสด้านทิศตะวันตกมีเจดีย์ทรงลังกาอยู่ ๓ องค์ ส่วนนอกเขตกำแพงพุทธาวาสด้านทิศใต้มีซากของอาคาร ซึ่งคาดว่าอาจเป็นที่ประทับของพระเจ้าท้ายสระเมื่อเสด็จมาทรงงานการบูรณะวัด หรืออาจเป็นอาคารในเขตสังฆาวาสของวัดแห่งนี้

เนื่องจากวัดมเหยงคณ์ตั้งอยู่ในบริเวณที่เชื่อกันว่าเป็นเขต “อโยธยา” ดังนั้นจึงได้รับการพิจารณาว่ารูปแบบพระเจดีย์ช้างล้อมน่าจะเป็นอิทธิพลทางศาสนาและศิลปะจากแคว้นสุโขทัย ซึ่งเป็นแคว้นที่มีอายุก่อนการเกิดของอยุธยา ๑ ศตวรรษ อย่างไรก็ตามหลักฐานพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า วัดมเหยงคณ์ที่ตกทอดมาเป็นโบราณสถานมาถึงปัจจุบันนี้ เป็นผลมาจากการบูรณปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ในสมัยพระเจ้าท้ายสระหรือสมัยอยุธยาตอนปลาย

ซุ้มประตูทางเข้า ซุ้มประตูจะมีลักษณะเป็นซุ้มบันแถลงซ้อนลดชั้น ๒ ชั้น โค้งแหลมก่ออิฐลดระดับ ๒ ชั้น ในส่วนกลม แต่มีฐานล่างอยู่ระดับเดียวกัน และก่อเป็นซุ้มโค้งเล็กลดระดับอีก ๒ ซุ้ม ในแต่ละด้านของซุ้มประตู แต่มีฐานล่างอยู่ระดับเดียวกัน เป็นฐานบัวซึ่งมีลูกแก้วอกไก่ มีทั้งหมด ๖ ซุ้มประตูด้วยกัน ได้แก่ ซุ้มประตูทางเข้าด้านทิศตะวันออก เป็นทางเข้าที่ต่อเนื่องกับถนนทางเดินไปยังพระอุโบสถ ขนานทางเดินกว้าง ๒.๘๐ เมตร ยังปรากฏรูปร่างหลังไม้ของประตูด้านบน และด้านล่าง และแนวที่วางใส่กรอบประตู เนื่องจากไม่มีปูนฉาบทับเป็นทางยาว

ซุ้มประตูทางเข้าด้านทิศตะวันตก ปรากฏข้างหลังบนเป็นไม้อยู่ในซุ้มประตูตรงเข้าไป เป็นทางขึ้นสู่เจดีย์ข้างล้อม ยังปรากฏเป็นหลังคาก่ออิฐทรงโค้งแหลมอย่างเห็นได้ชัด และซุ้มประตู ทางด้านทิศเหนือและทิศใต้ อีกด้านละ ๒ ซุ้ม

เจดีย์ทองแดง สร้างในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าท้ายสระ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ของอุโบสถ นอกกำแพงแก้ว เป็นเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยมมีฐานทักษิณ ๒ ชั้น ส่วนยอดหักหายไปแล้ว ภายในองค์เจดีย์กลวง มีบันไดขึ้นสู่คูหาเจดีย์ทางด้านตะวันออก มีผู้สันนิษฐานว่าเดิมคงมีแผ่นโลหะที่ เรียกกันว่า “ทองจิ้งโກ” หุ้มองค์เจดีย์ แต่ชาวบ้านเข้าใจว่าเป็นทองแดง จึงเรียกกันว่า “เจดีย์ ทองแดง”

ฉนวน หน้าอุโบสถมี “ฉนวน” คือ ทางเดินจากทำนน้ำมายังอุโบสถ เป็นเส้นทางสำหรับ พระมหากษัตริย์ พระมเหสีและเจ้านายฝ่ายใน เดิมด้านหน้าอุโบสถมีคลอง เมื่อเสด็จพระราชดำเนิน ทางเรือมาถึงทำน้ำก็เสด็จขึ้นผ่านฉนวนเข้าสู่อุโบสถได้เลย ปัจจุบันนี้หน้าอุโบสถไม่มีคลองแล้ว คงมี แต่สระน้ำ ๒ แห่ง ฉนวนทางเดินนี้กว้าง ๒.๕๐ เมตร ยาวประมาณ ๖๐ เมตร สองข้างก่อกำแพงสูง ประมาณ ๑.๖๐ เมตร

สระน้ำ เป็นสระน้ำผิงสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด ๑๐.๕ x ๗ เมตร ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของพระ อุโบสถปรากฏพบให้เห็นขอบสระบางส่วน นอกนั้นมีเนินดินปกคลุมอยู่รวมทั้งวัชพืชที่ปกคลุมอยู่อย่าง หนาแน่น แสดงให้เห็นถึงการทรุดตัว ขอบสระมีการแตกร้าวยุ่ทั่วไปทั้งด้านในและด้านนอก

ตำหนักพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ ตั้งอยู่ห่างประตูกำแพงวัดด้านใต้ ราว ๗๓.๕๐ เมตร เป็นตำหนักซึ่งเสด็จไปประทับเดือนหนึ่งบ้าง สองเดือนบ้าง ว่าราชการที่ตำหนักนี้ ตำหนักเป็นรูป สี่เหลี่ยมผืนผ้า ก่ออิฐถือปูน ยาว ๒๕.๕๐ เมตร กว้าง ๑๐.๔๐ เมตร เป็นสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยา ผิงด้านใต้สูง ๔.๕๕ เมตร ยาว ๑๐.๘๕ เมตร หนา ๑ เมตร ผิงด้านตะวันตก สูง ๓.๘๕ เมตร ยาว ๘ เมตร พบกระเบื้องดินเผาจากบคล้ายมีรูปเทพพนม และลายกนก

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชน พบว่ามีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

พระมหาสุริยันต์ บุญยอด และสุวัฒน์ เงินฉ่ำ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของ ผู้ปฏิบัติธรรมเนกขัมมบารมีวัดปัญญานันทาราม ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัด ปทุมธานี” ผลการวิจัยพบว่า วิธีการปรับพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่สอดคล้องกับงานวิจัยนี้ ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านกาย ๒) ด้าน วาจา ๓) ด้านความคิด และ ๔) ด้านอารมณ์ สตรีผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด มีความรู้และความ เข้าใจในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ได้อย่างถูกต้อง และสามารถนำมา เป็นการปฏิบัติธรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตประจำวันและใช้ได้ในชีวิตจริง มีสติ จดจ่อต่อเนื่อง โดยมีการปฏิบัติอย่างจริงจังและสม่ำเสมอ เมื่อมีเหตุการณ์ต่างๆ มากระทบ อายตนะทั้ง ๖ สตรีผู้ให้ข้อมูลสำคัญสามารถกำหนดสติระลึกรู้ได้ทันปัจจุบัน มีการคิดตรិตรอง และ พิจารณาสังมากระทบในการรับรู้อารมณ์ต่างๆ ที่เกิดทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ และสามารถใช้

ปัญญาในการมีความยั้งคิดและหยุดการปรุงแต่ง ฝึกใจให้รู้เท่าทันไม่หลงหรือไม่ คล้อยตามอารมณ์ในเรื่องนั้นๆ รวมทั้งแก้ปัญหาต่างๆ ได้ดีขึ้น และสามารถลดพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ได้ทั้งหมด สอดคล้องกับสตรีกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับพฤติกรรม ที่ไม่พึงประสงค์ พบว่ามีคะแนนเฉลี่ยที่แสดงระดับพฤติกรรมที่สอดคล้องกับงานวิจัยในด้าน กาย วาจา ความคิด และ อารมณ์ ก่อนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอยู่ในระดับปานกลาง และ หลังการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอยู่ในระดับมาก ทั้ง ๔ ด้านเมื่อทดสอบความแตกต่างเป็นราย คู่ (t-dependent) แล้ว พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๓๒}

พระรุ่งโรจน์ ชยานนโท (เทวินบูรานวงศ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม: กรณีศึกษาสำนักปฏิบัติผลการวิจัยพบว่าวิปัสสนากรรมฐานวัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านสถานที่ ด้านวิทยากร และ ด้านการบริหารจัดการพบว่า ในภาพรวมอยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน^{๓๓}

พระมานัส ฐานิสโร (อุ้นเรื่อน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการเข้าปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดราชบุรี แห่งที่ ๑๘” ผลการวิจัยพบว่า

๑. ความพึงพอใจของประชาชนต่อการเข้าปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดราชบุรี แห่งที่ ๑๘ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านสถานที่ใช้ในการฝึกอบรม , ด้านรูปแบบการอบรม , ด้านเนื้อหาสาระ และด้านวิทยากรอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒. ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของประชาชนต่อการเข้าปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดราชบุรี แห่งที่ ๑๘ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า สถานภาพส่วนบุคคลด้านเพศ, อายุ, อาชีพ และระดับการศึกษาของประชาชน มีผลทำให้ความพึงพอใจของประชาชนต่อการเข้าปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดราชบุรี แห่งที่ ๑๘ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้ง

๓. ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับ ความพึงพอใจต่อการเข้าปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดราชบุรี แห่งที่ ๑๘ ได้แก่ (๑) ด้านสถานที่ใช้ฝึกอบรม ได้แก่ จัดตาราง หรือแผนที่นั่ง

^{๓๒} พระมหาสุริยันต์ บุญยอด. “ความพึงพอใจของปฏิบัติธรรมเนกขัมมบารมีวัดปัญญานันทาราม ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. ฉบับปีที่ ๑ เล่มที่ ๔ (มกราคม-เมษายน, ๒๕๕๘): ๒๔๑-๒๕๐.

^{๓๓} พระรุ่งโรจน์ ชยานนโท (เทวินบูรานวงศ์), “กลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม: กรณีศึกษาสำนักปฏิบัติผลการวิจัยพบว่าวิปัสสนากรรมฐานวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

เวลา ปฏิบัติธรรม มีการระบุหมายเลขเพื่อความเป็นระเบียบ , จัดเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ให้แก่ผู้ที่ต้องการ มาลงทะเบียนปฏิบัติธรรม ให้สามารถเข้าใจและลงทะเบียนได้ง่าย และควรจัดสถานที่เพิ่มหรือถ้าจัด ไม่ได้ ก็ไม่ควรรับผู้เข้ารับการอบรมมากเกินไป (๒) ด้านรูปแบบการสอน ได้แก่ ควรสนับสนุนให้ พระสงฆ์หันมาใช้สื่อประกอบการบรรยายธรรม เพื่อสร้างความสนใจแก่กลุ่มผู้ฟัง เจ้าสำนักปฏิบัติ ธรรมควรจัดให้มีการอบรมเทคนิคในการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ในการช่วยอบรม และ ควรให้การ สนับสนุนการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนา โดยอาจารย์ร่วมกันจัดทำเพื่อ เผยแพร่ใน ระดับอำเภอ เป็นต้น (๓) ด้านเนื้อหาสาระ ได้แก่ ควรสนับสนุนให้พระสงฆ์หันมาใช้สื่อประกอบการ บรรยายธรรม เพื่อสร้างความสนใจแก่กลุ่มผู้ฟัง, เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมควรจัดให้มีการอบรมเทคนิคใน การใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ในการช่วยอบรม และควรปรับปรุงเนื้อหาให้เข้าใจง่าย และเข้ากับ สถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อสามารถปฏิบัติได้ (๔) ด้านวิทยากร ได้แก่ วิทยากรควรมี การอบรมเพื่อให้ สามารถตอบปัญหาที่ผู้ปฏิบัติธรรมถามได้ทุกคำถาม , วิทยากรควรเตรียมความพร้อมให้พร้อมที่จะ สอนการปฏิบัติธรรม และวิทยากรควรพร้อมรับฟังข้อซักถามต่างๆ จากผู้ปฏิบัติธรรมด้วยความอดทน ไม่เบื่อหน่าย^{๓๔}

รักษิณา ทับทิมไสย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การตัดสินใจเข้าปฏิบัติธรรมที่วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรีของพุทธศาสนิกชนอายุระหว่าง ๒๐-๗๐ ปี” ผลการวิจัยพบว่า

๑. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ ๒๐ ปี – ๓๐ ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรี อาชีพรับราชการ/พนักงาน รายได้ระหว่าง ๑๐,๐๐๑ -๑๒,๕๐๐ บาท มีสถานภาพสมรสแล้ว

๒. การตัดสินใจด้านสถานที่ พบว่า โดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีการตัดสินใจ ในระดับมาก พบว่า ด้านห้องน้ำ ห้องสุขา มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของพุทธศาสนิกชนมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านที่พักอาศัย ด้านสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ด้านสถานที่รับประทานอาหาร ด้านสถานที่จอดรถ และ ด้านห้องปฏิบัติธรรม

๓. การตัดสินใจในด้านการอำนวยความสะดวก พบว่า โดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีการตัดสินใจในระดับมาก พบว่า ด้านการต้อนรับ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของพุทธศาสนิกชนมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการดูแลเอาใจใส่ของบุคลากรภายในวัด ด้านการให้ข้อมูล และด้านการความปลอดภัย มีอิทธิพลน้อยที่สุด

๔. การตัดสินใจเจ้าหน้าที่ต่อคุณภาพของการให้บริการ พบว่า โดยภาพรวม กลุ่มตัวอย่างมีการตัดสินใจในระดับมาก พบว่า การรับเรื่องการให้คำแนะนำติดตามตามความต้องการ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจสูง รองลงมาคือ บริการด้วยความสะดวกรวดเร็วในการติดต่อสอบถามข้อมูลตามความ

^{๓๔} พระมานัส ฐานิสฺสโร (อุนเรื่อน), “การศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการเข้าปฏิบัติธรรมใน สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดราชบุรี แห่งที่ ๑๘”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิง พุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

ต้องการของท่านอย่างครบถ้วน การกระตุ้นหรือรื้อฟื้นช่วยเหลือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นตรงตามความต้องการของท่าน

๕. การเปรียบเทียบการตัดสินใจไปปฏิบัติธรรมที่วัดอัมพวัน จำแนกตาม เพศอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และสถานภาพ พบว่า ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกนมี การตัดสินใจเพื่อไปปฏิบัติธรรมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ ๐.๐๕

๖. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการตัดสินใจไปปฏิบัติธรรมกับปัจจัยด้านสถานที่ ด้านการอำนวยความสะดวก ในภาพรวมไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจไปปฏิบัติธรรมที่วัดอัมพวันของพุทธศาสนิกชน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ ส่วนด้านเจ้าหน้าที่ต่อคุณภาพการให้บริการ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจไปปฏิบัติธรรมที่วัดอัมพวันของพุทธศาสนิกชน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕^{๓๕}

ไฉไลฤดี ยუნะศิริ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลสำเร็จในการปฏิบัติธรรมของพระนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า พระนิสิตต้องการพัฒนาจิต การปฏิบัติธรรมและการจัดรูปแบบที่หลากหลายตามความเหมาะสมโดยใช้หลักภาวนา ๔ คือ

๑. กิจกรรมกายภาวนา คือการจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนและผู้ปฏิบัติที่หลากหลาย เพื่อฝึกการควบคุม ส้ารวมระวัง ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ในอิริยาบถใหญ่ คือ ยืน เดิน นั่ง นอน และอิริยาบถย่อย เช่น การบริโภคอาหาร ขับถ่ายเป็นต้น หรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งสัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวทางกาย

๒. กิจกรรมศีลภาวนา คือ การจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียน และผู้ปฏิบัติตั้งอยู่ใน กุฎระเปียบตามที่ตกลงกันอย่างเคร่งครัด ในข้อปฏิบัติของการอยู่ร่วมกันของผู้เรียนและผู้ปฏิบัติ การรักษาศีล และพระวินัย

๓. กิจกรรมจิตภาวนา คือ การจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนและผู้ปฏิบัติได้อบรมทางจิตเพื่อพัฒนาสติให้เกิดสมาธิตั้งมั่นจดจ่อ ในระหว่างที่เรียนและฝึกปฏิบัติ ให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึก ชุ่มชื่น และสนใจในการสอนและการฝึกปฏิบัติ โดยมีกิจกรรมการฝึกสมาธิ ในรูปแบบต่างๆ ที่หลากหลายให้เหมาะสมกับจริตของผู้ปฏิบัติ

๔. กิจกรรมปัญญาภาวนา คือ การจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียน และผู้ปฏิบัติเกิดความรู้ ความเข้าใจ ในหลักสูตรการเรียนรู้อย่างชัดเจน^{๓๖}

^{๓๕} รักษิณา ทับทิมไสย, การตัดสินใจเข้าปฏิบัติธรรมที่วัด อัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรีของพุทธศาสนิกชน อายุระหว่าง ๒๐-๗๐ ปี, **วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรังสิต, ๒๕๕๕).

^{๓๖} ไฉไลฤดี ยუნะศิริ และคณะ, “ผลสำเร็จในการปฏิบัติธรรมของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่”, **รายงานการวิจัย**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๒๕๕๖).

พระลิขิต ทินนปญโญ (เมืองจันท์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการสัปปายะในสำนักปฏิบัติธรรม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมควรมีความพร้อมทางด้านอาคารสถานที่ มีความสะอาด ปลอดภัย ร่มรื่น มีจัดสถานที่สำหรับการเดินจงกรมปฏิบัติธรรม การจัดการสัปปายะเพื่อการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานที่เหมาะสมแก่จริตของผู้ปฏิบัติ พระวิปัสสนาจารย์ ควรมีความรู้ความสามารถ เข้าใจในการถ่ายทอดความรู้หลักวิปัสสนากัมมัฏฐาน และมีข้อวัตรปฏิบัติที่น่าศรัทธาเลื่อมใส^{๓๓๗}

สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรม หมายถึง ความสำเร็จที่เกิดจากเหตุจากประโยชน์ที่ได้จากการปฏิบัติธรรม ความที่เกิดจากเหตุจึง เกี่ยวข้องกับเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม : กรณีศึกษาสำนักปฏิบัติผลการวิจัยพบว่าวิปัสสนากรรมฐานวัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เกี่ยวข้องกับ “บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดมเหยงคณ์ ตำบลหันตรา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เกี่ยวข้องกับ “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการงานบวชนกขัมมภาวนาของวัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” สรุปทั้ง ๓ เรื่องก็เป็นตัวเหตุคือการบริหารงานให้เกิดผลสำเร็จของวัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และการวิจัยของทั้ง ๓ เรื่องก็อยู่ในระดับมาก

ดวงกมล ทองคนารักษ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบโครงการปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมสำหรับชาวต่างประเทศในประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ทั้งสมถและวิปัสสนา ตลอดจนปัจจัยที่เกื้อกูลการปฏิบัติธรรม เช่น การตัดปิลิปิธ การแสวงหากัลยาณมิตร การเลือกกรรมฐานที่เหมาะสมกับผู้ปฏิบัติธรรม และสัปปายะในการปฏิบัติธรรม ล้วนมีผลต่อผู้เข้าปฏิบัติธรรม นอกจากนี้รูปแบบการปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติธรรมของชาวต่างประเทศในประเทศไทย ควรมีจัดโครงการปฏิบัติธรรมแยกตามกลุ่มของผู้เข้าปฏิบัติธรรม เช่น การจัดทำแนะนำเบื้องต้นสำหรับนักท่องเที่ยวที่สนใจการปฏิบัติแต่ยังไม่พร้อมที่จะเข้าฝึกอบรม โครงการปฏิบัติธรรมเบื้องต้น โครงการปฏิบัติธรรมสำหรับผู้ที่เคยฝึกปฏิบัติมาก่อน และโครงการฝึกอบรมปฏิบัติธรรมขั้นสูง ตลอดจนการจัดบวชให้แก่ชาวต่างชาติที่สนใจ นอกจากนี้ควรประยุกต์หลักสัปปายะ ๗ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสนับสนุนการปฏิบัติธรรม^{๓๓๘}

บรรจง โสดาดีและคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางการบริหารพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๑” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๑ สรุปได้ ๖ ด้าน คือ ๑) แนวทางพัฒนาด้านสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ ๒) แนวทางพัฒนาด้านบุคลากร ๓) แนวทางพัฒนาด้านการบริหารจัดการ ๔) แนวทาง

^{๓๐} พระลิขิต ทินนปญโญ เมืองจันท์ “รูปแบบการจัดการสัปปายะในสำนักปฏิบัติธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย” วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์มิถุนายน ๓ ฉบับพิเศษ เล่มที่ ๑๓ ปีที่ ๒๕๖๐, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ , ๒๕๕๗).

^{๓๓๘} ดวงกมล ทองคนารักษ์, “รูปแบบโครงการปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมสำหรับชาวต่างประเทศในประเทศไทย”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

พัฒนาด้านรูปแบบปฏิบัติ/วิธีฝึกปฏิบัติ ๕) แนวทางพัฒนาด้านผลกระทบ ๖) แนวทางพัฒนาด้านงบประมาณ^{๓๙}

แม่ชีเนรัขมา ศักดิ์ศิริสัมพันธ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติ ธรรม” ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมที่บริหารโดยคณะสงฆ์และโดยคฤหัสถ์มีดังนี้ ฝ่ายคณะสงฆ์มีการวางแผนงานระยะสั้นและระยะยาว เจ้าสำนักเป็นผู้บริหารแต่ผู้เดียว ในการจัดการ การบริหารงานบุคคลด้วยหลักใช้คนให้เหมาะสมกับงาน การอำนวยการ ผู้นำเป็นผู้อำนวยการเพื่อกำหนดการทำงานตามสายงาน พุทธวิธีการกำกับดูแลใช้หลักธรรมคือหลักไตรสิกขา และหลักเมตตา

ส่วยฝ่ายคฤหัสถ์พบว่าการวางแผนมีคณะกรรมการมูลนิธิบริหารในองค์กรขนาดใหญ่ และขนาดกลาง การจัดการมีสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการฝ่ายอำนวยการ และปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ การบริหารงานบุคคลใช้การแบ่งงานตามหน้าที่ ผู้นำของฝ่ายคฤหัสถ์มีการอำนวยการตามกระบวนการของการสั่งการตามลำดับชั้น การบริหารงานบุคคล การกำกับดูแลใช้หลักทางตะวันตกผสมผสานกับภูมิธรรมทางตะวันออก

การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมโดยคณะสงฆ์พบว่ามีการพัฒนาบุคลากร พัฒนาสถานที่พัฒนาสื่อ และพัฒนาหลักสูตร สนวนรูปแบบฝ่ายคฤหัสถ์พบว่าเป็นการพัฒนา ๖ ด้าน ได้แก่ พัฒนาโครงสร้างในการบริหารในการบริหาร พัฒนาคณะสงฆ์ พัฒนาสื่อ พัฒนาร่างกายและจิตใจ พัฒนาหลักสูตร และพัฒนาสถานที่ รูปแบบการปฏิบัติทางฝั่งคณะสงฆ์ใช้หลักสติปัญญา ๔ ส่วนการปฏิบัติโดยคฤหัสถ์ เป็นศูนย์การเรียนรู้ทางธรรมครบวงจร โดยมีหลักสูตรเป็นตัวกำหนดให้สอดคล้องกับผู้ปฏิบัติ รูปแบบพุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม ฝ่ายคณะสงฆ์ใช้หลักในการบริหารสอดคล้องกับพุทธวิธีบริหารของพระพุทธเจ้า^{๔๐}

อุทัย สติมั่น ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการจัดการความรู้สำหรับสำนักปฏิบัติธรรมในประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า วัด หรือ สำนักปฏิบัติธรรม เป็นสัญลักษณ์ของความสงบ รื่นรมย์ เพราะ เป็นที่พักของผู้มีบาปกรรมอันสงบระงับแล้ว เป็นที่อยู่ของผู้เห็นภัยในวิญญูะ ทางไกลจากความชั่วทุกรูปแบบเป็นที่อาศัยของผู้ที่มีความบริสุทธิ์สะอาดทางกาย วาจา ใจ รูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรม คือการดำเนินการในลักษณะแบบธรรมนิยมดั้งเดิม ยังไม่ได้นำรูปแบบการจัดการความรู้ที่เป็นกระบวนการอย่างชัดเจน ทำให้ประสิทธิภาพในการจัดการความรู้จึงยังไม่ปรากฏชัด ทั้งนี้เพราะไม่ได้มีการวิเคราะห์ถึงเป้าหมาย รวมถึงเหตุผลและความจำเป็นในการที่จะใช้ความรู้มา เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการสำนัก ปฏิบัติธรรมอย่างเต็มที่ แต่มีกระบวนการดำเนินงานในปัจจุบันจึงเป็นลักษณะแบบสังคมนิยมชาติสวนองคประกอบของการจัดการความรู้ที่ต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ ๓ ประการ คือ

^{๓๙} บรรจง โสดาดีและคณะ, “การศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๑”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

^{๔๐} แม่ชีเนรัขมา ศักดิ์ศิริสัมพันธ์, “พุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

๑) ด้านคน ต้องมีโครงสร้างของการจัดการความรู้ที่เอื้อต่อความสำเร็จของการจัดการความรู้ ผู้บริหารสูงสุดในองค์กรจะต้องเห็นคุณค่าในการจัดการความรู้และดำเนินการผลักดัน การจัดการความรู้ ที่สำคัญคนในองค์กรจะต้องมีความกระหายใคร่เรียนรู้มีวัฒนธรรมในการเรียนรู้ มีทัศนคติที่ดีในการทำงาน

๒) ด้านเทคโนโลยี สำนักปฏิบัติธรรมจะต้องมีระบบ IT หรือเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพ เพราะจะช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างสะดวก และรวดเร็ว เช่น สื่ออินเทอร์เน็ต เป็นต้น

๓) ด้านกระบวนการสำนักปฏิบัติธรรมจะต้องมีกระบวนการทำการจัดการความรู้ที่ชัดเจนเป็นระบบและมีประสิทธิผล ตัวอย่างของกระบวนการที่ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในวงการราชการ เช่น กระบวนการจัดการความรู้ตามแนวทางของ ก.พ.ร.^{๔๑}

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า สำนักปฏิบัติธรรมเป็นไปได้เพื่อให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาปฏิบัติธรรมเจริญก้าวหน้า และให้การบริการในทุกด้าน ดังนั้นสถานที่ของสำนักต้องมีสภาพที่สะอาด ร่มรื่น สวยงาม การบริหารการจัดการต้องมีกลยุทธ์ในพัฒนาที่หลากหลาย เพราะเป็นงานที่ต้องอาศัยเทคนิคและวิธีการที่ชาญฉลาดในหลักการบริหาร และความผู้นำของผู้ที่เป็นเจ้าสำนัก ทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องของ สำนักต้องได้รับการพัฒนาให้ผู้มีคุณวุฒิทั้งด้านปริยัติ และมีประสบการณ์ในด้านการปฏิบัติสมถวิปสนาก็มีมาตรฐานตามสมควรแก่ภูมิธรรมความสามารถของแต่ละท่าน สามารถที่แนะนำผู้อื่นได้ มีศิลาจารวัตรเป็นที่เลื่อมใสของผู้เข้ามาศึกษาปฏิบัติธรรมทุกเพศทุกวัย และ ทุกวุฒิภาวะของผู้เข้ารับการอบรม พร้อมทั้งพัฒนาวัดให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่เพียบพร้อมด้วยความเป็นสัปปายะ เหมาะแก่การศึกษาอบรมปฏิบัติธรรม สอดคล้องกันกับองค์ประกอบของการฝึกอบรมปฏิบัติสมถวิปสนาก็มีมาตรฐาน ๕ ประการ กล่าวคือ มีสถานที่ของสำนักเหมาะสมแก่การปฏิบัติ หลักสูตรการอบรมดี วิทยากรมีคุณวุฒิ มีความรู้และ มีประสบการณ์การบริหารกิจกรรมของสำนักเป็นระบบ เจ้าอาวาสเอาใจใส่ ผู้เข้ารับการปฏิบัติธรรม มีความตั้งใจ ย่อมได้ประโยชน์จากการศึกษาอบรมปฏิบัติธรรม เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างขวาง ให้ผู้ปฏิบัติตามคำสอนได้ทั้งรู้ทั้งเห็นหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า คือพระสัจธรรม อันเป็นธรรมที่มีอยู่ตลอดตามความเป็นจริง

^{๔๑} อุทัย สติมัน, “การพัฒนา รูปแบบการจ้ดองคความรู้สำหรับสำนักปฏิบัติธรรมในประเทศไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

ตารางที่ ๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัย	ผลการวิจัย
<p>พระมหาสุริยันต์ บุญยอด และสุวัฒน์ เงินน้ำ (วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. ฉบับปีที่ ๑ เล่มที่ ๔.) (มกราคม-เมษายน, ๒๕๕๘)</p>	<p>ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติธรรมเนกขัมมบารมี วัดปัญญานันทาราม ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่าวิธีการปรับพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่สอดคล้องกับงานวิจัยนี้ ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านกาย ๒) ด้าน วาจา ๓) ด้านความคิด และ ๔) ด้านสติกรู่มตัวอย่างที่เป็นผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยที่แสดงระดับพฤติกรรมที่สอดคล้องกับงานวิจัยในด้าน กาย วาจา ความคิด และอารมณ์ ก่อนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน อยู่ในระดับปานกลาง</p>
<p>พระรุ่งโรจน์ ชยานนโท (เทวินบูรานวงศ์), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕)</p>	<p>ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม : กรณีศึกษาสำนักปฏิบัติผลการวิจัยพบว่า วิปัสสนากรรมฐานวัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านสถานที่ ด้านวิทยากร และ ด้านการบริหารจัดการพบว่า ในภาพรวมอยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน</p>
<p>พระมานัส ฐานิสสร (อุ้นเรื่อน), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕)</p>	<p>ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง , “การศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการเข้าปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดราชบุรี แห่งที่ ๑๘” ผลการวิจัยพบว่า ๑.ความพึงพอใจของประชาชนต่อการเข้าปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ๒. ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของประชาชนต่อการเข้าปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้ง ๓. ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับ ความพึงพอใจต่อการเข้าปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรม ได้แก่ (๑) ด้านสถานที่ใช้ฝึกอบรม ได้แก่ จัดตาราง หรือแผนที่นั่ง เวลา ปฏิบัติธรรม มีการระบุหมายเลขเพื่อความเป็นระเบียบ</p>

ตารางที่ ๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)

ผู้วิจัย	ผลการวิจัย
<p>ไฉไลฤดี ยูวะนะศิริ และคณะ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖)</p>	<p>ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลสำเร็จในการปฏิบัติธรรมของพระนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต เชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า ๑. กิจกรรมกายภาวนา คือการจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนและผู้ปฏิบัติที่หลากหลาย ๒. กิจกรรมศีลภาวนา คือ การจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนและผู้ปฏิบัติตั้งอยู่ใน กุฎระเปียบตามที่ตั้งลงกันอย่างเคร่งครัด ๓. กิจกรรมจิตภาวนา คือ การจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนและผู้ปฏิบัติได้อบรมทางจิตเพื่อพัฒนาสติให้เกิดสมาธิตั้งมั่นจดจ่อในระหว่างที่เรียนและฝึกปฏิบัติ ให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึก แ่มชื่น ๔. กิจกรรมปัญญาภาวนา คือ การจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนและผู้ปฏิบัติเกิดความรู้ ความเข้าใจ ในหลักสูตรการเรียนรู้อย่างชัดเจน</p>
<p>พระลิขิต ทินนปญโญ (เมืองจันทร์), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗)</p>	<p>ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการสัปปายะในสำนักปฏิบัติธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมควรมีความพร้อมทางด้านอาคารสถานที่ มีความสะอาด ปลอดภัย ร่มรื่น มีจัดสถานที่สำหรับการเดินจงกรมปฏิบัติธรรม การจัดการสัปปายะเพื่อการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานที่เหมาะสมแก่จริตของผู้ปฏิบัติ พระวิปัสสนาจารย์ ควรมีความรู้ความสามารถ เข้าใจในการถ่ายทอดความรู้หลักวิปัสสนากัมมัฏฐาน และมีข้อวัตรปฏิบัติที่น่าศรัทธาเลื่อมใส</p>
<p>ดวงกมล ทองคนารักษ์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒)</p>	<p>ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบโครงการปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมสำหรับชาวต่างประเทศในประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่าการปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ทั้งสมถและวิปัสสนา ตลอดจนปัจจัยที่เกื้อกูลการปฏิบัติธรรม เช่นการตัดปลิโพธ การแสวงหากัลยาณมิตร การเลือกกรรมฐานที่เหมาะสมกับผู้ปฏิบัติธรรม และสัปปายะในการปฏิบัติธรรมล้วนมีผลต่อผู้เข้าปฏิบัติธรรม นอกจากนี้การปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติธรรมของชาวต่างประเทศในประเทศไทย ควรมีจัดโครงการปฏิบัติธรรมแยกตามกลุ่มของผู้เข้าปฏิบัติธรรม ควรประยุกต์หลักสัปปายะ ๗ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสนับสนุนการปฏิบัติธรรม</p>

ตารางที่ ๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)

ผู้วิจัย	ผลการวิจัย
<p>บรรจง โสตาดี และคณะ, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙)</p>	<p>ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักปฏิบัติ ธรรมในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๑” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๑ สรุปได้ ๖ ด้าน คือ ๑) แนวทางพัฒนาด้าน สภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ ๒) แนวทางพัฒนาด้าน บุคลากร ๓) แนวทางพัฒนาด้านการบริหารจัดการ ๔) แนวทางพัฒนาทางด้านรูปแบบปฏิบัติ/วิธีฝึกปฏิบัติ ๕) แนวทางพัฒนาด้านผลกระทบ ๖) แนวทางพัฒนาด้าน งบประมาณ</p>
<p>แมซีณรัชฌา คักดีศิริสัมพันธ์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).</p>	<p>ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติ ธรรม ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรม ฝ่ายคณะสงฆ์มีการวางแผนงานระยะสั้นและระยะยาว เจ้าสำนักเป็นผู้บริหาร ในการจัดองค์การ การบริหารงาน บุคคลด้วยหลักใช้คนให้เหมาะสมกับงาน การอำนวยการ ผู้นำเป็นผู้อำนวยการเพื่อกำหนดการทำงานตามสายงาน พุทธวิธีการกำกับดูแลใช้หลักธรรมคือหลักไตรสิกขา และ หลักเมตตา ส่วยฝ่ายคฤหัสถ์พบว่าการวางแผนมี คณะกรรมการมูลนิธิบริหารในองค์กรขนาดใหญ่ และขนาด กลาง ผู้นำของฝ่ายคฤหัสถ์มีการอำนวยการตามกระบวนการ ของการสั่งการตามลำดับชั้น การบริหารงานบุคคล ใช้หลัก ทางตะวันตกผสมผสานกับภูมิธรรมทางตะวันออกมีการ พัฒนา ๖ ด้าน ได้แก่ พัฒนาโครงสร้างในการบริหารในการ บริหารพัฒนาบุคลากร พัฒนาสื่อ พัฒนาร่างกายและจิตใจ พัฒนาหลักสูตร และพัฒนาสถานที่ รูปแบบพุทธวิธีบริหาร เพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม</p>

ตารางที่ ๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)

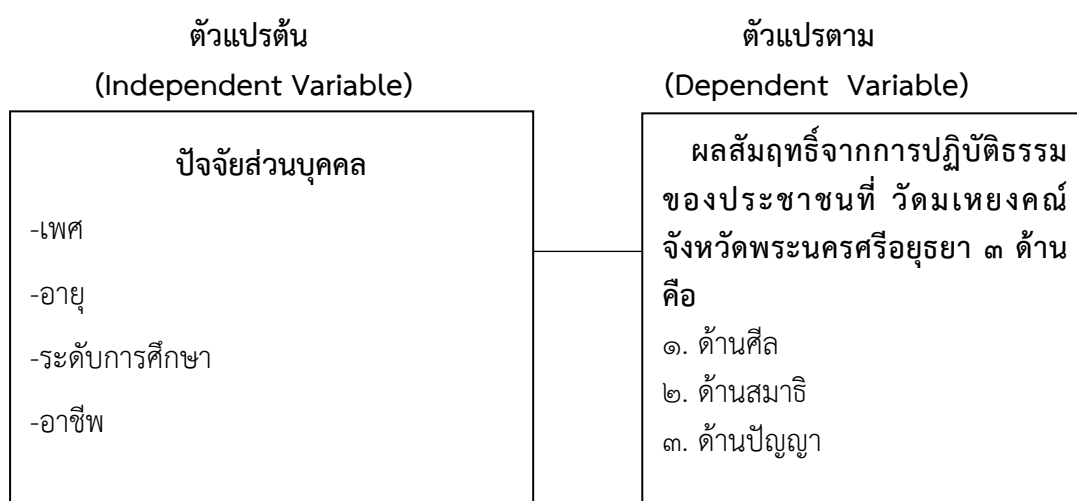
ผู้วิจัย	ผลการวิจัย
<p>อุทัย สติมัน, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).</p>	<p>ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดองค์ความรู้ สำหรับสำนักปฏิบัติธรรมในประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า วัด หรือ สำนักปฏิบัติธรรม เป็นสัญลักษณ์ของความสงบ เป็นที่อาศัยของผู้ที่มีความบริสุทธิ์สะอาดทางกาย วาจา ใจ รูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรม คือการ ดำเนินการในลักษณะแบบธรรมนิยมดั้งเดิม ทำให้ ประสิทธิภาพในการจัดการความรู้จึงยังไม่ปรากฏชัด ทั้งนี้ เพราะไม่ได้มีการวิเคราะห์ถึงเป้าหมาย รวมถึงเหตุผลในการ ที่จะใช้ความรู้มา เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการสำนัก ปฏิบัติธรรมอย่างเต็มที่ องค์ประกอบของการจัดการความรู้ นั้น ประกอบด้วย ๓ ประการ คือ ๑)ด้านคน ต้องมีโครง สร้างของการจัดการความรู้ที่เอื้อต่อความสำเร็จของการ จัดการความรู้ การจัดการความรู้ ที่สำคัญคนในองค์กรจะ ต้องมีความใคร่เรียนรู้ มีทัศนคติที่ดี ๒) ด้านเทคโนโลยี สำนักปฏิบัติธรรมจะต้องมีระบบ IT และการสื่อสารที่มี ประสิทธิภาพ ๓) ด้านกระบวนการสำนักปฏิบัติธรรมจะต้อง มีกระบวนการทำการจัดการความรู้ ที่ชัดเจนเป็นระบบและ มีประสิทธิภาพ</p>

๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variable) ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ

ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใน ๓ ด้านคือ ๑. ด้านศีล ๒. ด้านสมาธิ ๓. ด้านปัญญา ดังแสดงในแผนภาพที่ ๒.๑

แผนภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับ ๕ ขั้นตอน ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร กรุงเทพมหานคร” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๘ รูป/คน (Key Informants) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยศึกษาจากแบบสอบถาม (Questionnaire) และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงคุณภาพ

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างดังนี้

- ก. งานวิจัยเชิงปริมาณ

๓.๒.๑ ประชากร (Population)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่มาปฏิบัติธรรม ที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในวันขึ้นปีใหม่ ๑ มกราคม ๒๕๖๓ จำนวน ๒,๐๐๐ คน^๑

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง (Sample) กลุ่มตัวอย่าง ได้ทำการสุ่มมาจาก ประชาชนผู้มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๒,๐๐๐ คน โดยคำนวณตามสูตรของ ทาโร ยามาเน^๒ (Taro Yamane) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ เท่ากับ ๐.๐๕

ประชากรทั้งหมด ๒,๐๐๐ คน เมื่อแทนค่าในสูตรจะได้ดังนี้

$$n = \frac{2,000}{1+2,000(0.05)^2}$$

$$n = \frac{2,000}{1+5}$$

$$n = \frac{2,000}{6}$$

$$n = 333.33$$

ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนกลุ่มตัวอย่าง เท่ากับ ๓๓๓ คน

ข. งานวิจัยเชิงคุณภาพ

๓.๒.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และผู้มาปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๘ รูป/คน ได้แก่

๑. พระภิกษุชมนานา เขมคุณ วิ.(สุรศักดิ์ เขมรสี) เจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

^๑ สถิติการลงทะเบียนผู้มาปฏิบัติธรรมบวชนิกายมหานิกายของวัดมเหยงคณ์ในงานวันขึ้นปีใหม่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๓.

^๒ Yamane, Taro, 'An Introductory Analysis'. (New York: Harper and Row, 1970), P.15.

๒. พระญาณกร ปุณณโก,ดร. พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์ อำเภอ
๓. พระมหาปรีชา เขมนนโท,ดร. พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์ อำเภอ
๔. นายไพรัช อินทสังข์ พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ไวยาวัจกรวัดมเหยงคณ์ อำเภอ
๕. นางสุพัตรา อนันนธสาร พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ผู้มาปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอ
๖. นางสาวปานฤทัย ภัยลี พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ผู้มาปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอ
๗. นางสาวกนกวรรณ ลิ้มไพบูลย์ พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ผู้มาปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอ
๘. นางสาวสุภัทสร่า แก้วเจริญผล พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ผู้มาปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอ

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๑ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ตำรา วารสาร สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะประเด็นศึกษาเกี่ยวกับจากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังต่อไปนี้

๑. ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อการสร้างแบบสอบถาม
๓. นำเสนอโครงสร้างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) แบบสอบถาม แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องรายข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) และปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ ท่าน ดังต่อไปนี้

๑. รศ. อนุภูมิ โขเวชม อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. ผศ.ดร. ภัทรพล ใจเย็น หัวหน้าภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. ผศ.ดร. รัฐพล เย็นใจมา หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. อาจารย์ ดร.ประสิทธิ์ พุทธศาสน์ศรีธธา อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. อาจารย์ ดร.กาญจนา ต่าจตุติ อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. นำเครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทดสอบ จำนวน ๓๐ ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาค่าแอลฟา (Crobach's Alpha) ของความเชื่อมั่นตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๘๔๕

๕. ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัยตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

๖. พิมพ์เครื่องมือการวิจัยฉบับที่สมบูรณ์สำหรับนำไปใช้จริงต่อไป

ลักษณะสร้างเครื่องมือ

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมของวัดรองรับ QR code สำหรับ ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) หรือตรวจสอบรายการโดยถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ภูมิฐานะ

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี ๕ ระดับ ตามหลักการของลิเคิร์ต (Likert)^๓ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง	ระดับความคิดเห็น/ความพึงพอใจ	มากที่สุด
๔ หมายถึง	ระดับความคิดเห็น/ความพึงพอใจ	มาก
๓ หมายถึง	ระดับความคิดเห็น/ความพึงพอใจ	ปานกลาง
๒ หมายถึง	ระดับความคิดเห็น/ความพึงพอใจ	น้อย
๑ หมายถึง	ระดับความคิดเห็น/ความพึงพอใจ	น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open-Ended Question) ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ สำหรับ ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๓.๓.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ

งานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ลักษณะการ

^๓ Likert, Rensis . “The Method of Constructing and Attitude Scale”. In Reading in Fishbein, M (Ed.), Attitude Theory and Measurement, (New York: Wiley & Son 1967), pp. 90-95.

สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อศึกษา ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๑. ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์
๓. การสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์โดยปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์
๔. สร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ตามระเบียบวิธีวิจัย
๕. นำเสนอเครื่องมือแบบสัมภาษณ์
๖. ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือแบบสัมภาษณ์
๗. จัดพิมพ์เครื่องมือแบบสัมภาษณ์ฉบับที่สมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บข้อมูลจากประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๓.๓ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์รายข้อ (Index of Item-Objective Congruency : IOC) ได้ค่าความเชื่อมั่นมากกว่า ๐.๖๐ ซึ่งอธิบายได้ว่า เครื่องมือมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

๓. หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability)

๔. นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ก. เชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการจัดเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑) จัดเตรียมเครื่องมือตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ตรงตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการแจกแบบสอบถาม

๒) ผู้วิจัยเสนอติดต่อขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือถึง เจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อเข้าแจกแบบสอบถาม (Questionnaire)

๓) นำส่งหนังสือขออนุญาตและขอความร่วมมือถึงเจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อขอแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) และดำเนินการแจกและรับกลับคืนด้วยตนเอง

๔) ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่รับกลับมา ก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการทางสังคมศาสตร์

ข. เชิงคุณภาพ

การวิจัยครั้งนี้มีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

๑) ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ได้แก่

๑.๑) ขั้นเตรียมการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่จะสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างพร้อมกับขอเอกสารต่างๆ พร้อมกันนั้น ผู้วิจัยจะต้องศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

๑.๒) ขั้นดำเนินการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุผลและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียง ในขณะที่สัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่า ข้อมูลต่างๆ ที่บันทึกเสียงไว้ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ ๑. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ และ ๒. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดไปทำการตรวจสอบความถูกต้อง การลงรหัส และประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์เพื่อทำการคำนวณค่าสถิติต่างๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์การนำเสนอและสรุปผลการวิจัย

๑) สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง และพรรณนาความเป็นไปได้ของ ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยสถิติดังนี้

๑. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒. ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อ ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่ วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้สถิติการวิเคราะห์คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (Standard Deviation) แต่ละหัวข้อคำถามในแบบสอบถาม โดยมีเกณฑ์พิจารณาให้ ค่าเฉลี่ย^๔ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๐-๕.๐๐	หมายถึง	ระดับความคิดเห็น	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๐-๔.๔๙	หมายถึง	ระดับความคิดเห็น	มาก
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๐-๓.๔๙	หมายถึง	ระดับความคิดเห็น	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๐-๒.๔๙	หมายถึง	ระดับความคิดเห็น	น้อย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐-๑.๔๙	หมายถึง	ระดับความคิดเห็น	น้อยที่สุด

๓. ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด ผู้วิจัยทำการรวบรวมจากแบบสอบถามแล้วจัดกลุ่ม ตามประเด็นที่กำหนดไว้ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่า ร้อยละ (Percentage)

๔. นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ สรุปผล และนำเสนอเขียน เป็นความเรียง หรือตาราง

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

^๔ สีน พันธุ์พิณีจ, เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทจูนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙๒.

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” นั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กับประชากรกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นพระสงฆ์ จำนวน ๓๓๓ รูป เพื่อหาระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาว่าอยู่ในระดับใด และงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) กับพระสังฆาธิการผู้ที่มีบทบาทสำคัญในเผยแผ่พระพุทธศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๘ รูป/คน เพื่อเสนอแนะแนวทางในผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาผลการวิจัยมีดังนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์สงฆ์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์สงฆ์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๔.๔ ข้อเสนอแนะต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๔.๕ แนวทางในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก)

๔.๖ องค์กรความรู้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ทั้งในส่วนของเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพได้ปรากฏผลดังรายละเอียดของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

(n = ๓๓๓)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
๑. เพศ		
ชาย	๘๙	๒๖.๗๓
หญิง	๒๔๔	๗๓.๒๗
รวม	๓๓๓	๑๐๐.๐๐
๒. อายุ		
๑๕ - ๒๕ ปี	๕๕	๑๖.๕๒
๒๖ - ๓๕ ปี	๘๖	๒๕.๘๓
๓๖ - ๔๕ ปี	๘๓	๒๔.๙๒
๔๖ ปีขึ้นไป	๑๐๙	๓๒.๗๓
รวม	๓๓๓	๑๐๐.๐๐
๓. ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๗๔	๕๒.๒๕
ปริญญาตรี	๑๓๑	๓๙.๓๔
สูงกว่าปริญญาตรี	๒๘	๘.๔๑
รวม	๓๓๓	๑๐๐.๐๐
๔. อาชีพ		
เกษตรกรรวม	๗๐	๒๑.๐๒
ข้าราชการ	๑๕๐	๔๕.๐๕
พนักงานลูกจ้าง	๙๘	๒๙.๔๓
อื่นๆ	๑๕	๔.๕๐
รวม	๓๓๓	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นเพศหญิง จำนวน ๒๔๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๓.๒๗ รองลงมาเป็นเพศชาย จำนวน ๘๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๗๓ ตามลำดับ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ ๔๖ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๐๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๗๓ รองลงมามีอายุ ๒๖ - ๓๕ ปี จำนวน ๘๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๘๓ ถัดมามีอายุ ๓๖ - ๔๕ ปี จำนวน ๘๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๙๒ สุดท้ายมีอายุ ๑๕ - ๒๕ ปี จำนวน ๕๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๕๒ ตามลำดับ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๗๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๒๕ รองลงมามีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี จำนวน ๑๓๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๓๔ สุดท้ายมีวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๔๑ ตามลำดับ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพข้าราชการจำนวน ๑๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๐๕ รองลงมา มีอาชีพพนักงานลูกจ้าง ๙๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๔๓ รองลงมามีอาชีพเกษตรกรรวมจำนวน ๗๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๐๒ สุดท้ายมีอาชีพอื่นๆ จำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๕๐ ตามลำดับ

๔.๒ ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยภาพรวมใน ๓ ด้านคือ ๑) ด้านศีล ๒) ด้านสมาธิ ๓) ด้านปัญญา ดังรายละเอียดที่แสดงตัวอย่างค่าเฉลี่ย (Mean = \bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D.) ในตารางที่ ๔.๒-๔.๕ ตามลำดับดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมทั้ง ๓ ด้าน

(n = ๓๓๓)

ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของ ประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัด พระนครศรีอยุธยา	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑) ด้านศีล	๓.๕๙	๐.๘๒๑	มาก
๒) ด้านสมาธิ	๓.๒๒	๐.๙๐๐	ปานกลาง
๓) ด้านปัญญา	๓.๓๔	๐.๘๑๕	ปานกลาง
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๓.๓๘	๐.๗๕๐	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = ๓.๓๘ , S.D. = ๐.๗๕๐) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

๑. ด้านศีล อยู่ในระดับมาก (\bar{X} = ๓.๕๙, S.D. = ๐.๘๒๑)
๒. ด้านปัญญา อยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = ๓.๓๔, S.D. = ๐.๘๑๕)
๓. ด้านสมาธิ อยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = ๓.๒๒, S.D. = ๐.๙๐๐)

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติ
ธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านศีล

(n = ๓๓๓)

ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่ วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านศีล	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. ท่านสามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัดได้	๔.๑๓	๐.๙๙๗	มาก
๒. ท่านเข้าใจหลักการและวิธีการในการรักษาศีล เป็นอย่างดี	๓.๕๕	๐.๙๐๒	มาก
๓. ท่านตั้งใจและประพฤติดีอย่างเคร่งครัด	๓.๕๐	๑.๐๙๔	มาก
๔. ท่านเห็นคุณค่าและประโยชน์จากการรักษาศีล	๓.๕๖	๑.๐๑๙	ปานกลาง
๕. ท่านมีความสุขจากการรักษาศีล	๓.๓๓	๑.๐๒๐	ปานกลาง
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๓.๕๙	๐.๘๒๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของ
ประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ด้านศีล) อยู่ในระดับมาก (\bar{X} = ๓.๕๙, S.D. =
๐.๘๒๑) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๑. มีท่านสามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัดได้ มี
ค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติ
ธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสมาธิ

(n = ๓๓๓)

ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่ วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสมาธิ	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. ท่านสามารถฝึกสมาธิได้ตามกำหนดระยะเวลา ที่ทางวัดกำหนดไว้	๓.๓๓	๑.๐๖๑	ปานกลาง
๒. ท่านมีจิตที่สงบและและตั้งมั่นเพิ่มมากขึ้น	๓.๐๔	๑.๓๔๕	ปานกลาง
๓. ท่านสามารถกำหนดรู้เท่าทันจิตของตนเอง. (ไม่ฟุ้งซ่าน)	๒.๙๘	๑.๑๖๔	ปานกลาง
๔. ในขณะที่ปฏิบัติธรรมท่านเกิดสมาธิชั่วขณะ จวน จะแน่วแน่	๒.๘๘	๑.๑๘๗	ปานกลาง
๕. ท่านสามารถข่มนิวรณ์ที่เกิดขึ้นได้เช่นกาม คิดร้าย ฟุ้งซ่าน ลังเลสงสัย	๓.๘๗	๑.๐๘๓	ปานกลาง
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๓.๒๒	๐.๙๐๐	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของ
ประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ด้านสมาธิ) อยู่ในระดับมาก (\bar{X} = ๓.๒๒, S.D.
= ๐.๙๐๐) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๕. ท่านสามารถข่มนิวรณ์ที่เกิดขึ้นได้เช่นกาม
คิดร้าย ฟุ้งซ่าน ลังเลสงสัย มีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติ
 ธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านปัญญา

(n = ๓๓๓)

ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดม เหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านปัญญา	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. ท่านมีสติระลึกถึงกาย ใจ เช่น กายเคลื่อนไหวใจ รับรู้	๓.๔๑	๐.๙๑๙	ปานกลาง
๒. ท่านเข้าใจกฎของพระไตรลักษณ์ (สังขารไม่ เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา)	๓.๓๐		ปานกลาง
๓. ท่านมีปัญหาเกิดจากการฟัง	๓.๔๘	๑.๐๒๕	ปานกลาง
๔. ท่านมีปัญหาเกิดจากการคิดพิจารณาไตรตรอง ใคร่ครวญธรรม	๓.๒๕	๐.๙๖๗	ปานกลาง
๕. ท่านมีปัญหาเกิดจากการปฏิบัติธรรม	๓.๒๕	๑.๐๐๑	ปานกลาง
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๓.๓๔	๐.๘๑๕	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของ
 ประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ด้านปัญญา) อยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = ๓.๓๔,
 S.D. = ๐.๘๑๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๓.ท่านมีปัญหาเกิดจากการฟัง มีค่าเฉลี่ย
 มากกว่าข้ออื่นๆ

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติ ธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยจำแนกตามปัจจัย ส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของ
ประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ
ระดับการศึกษา และอาชีพ ตามสมมติฐานที่ ๑- ๔ ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันต่อ ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติ
ธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๖ ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศกับความสัมพันธ
ระหว่างผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา จำแนกตามเพศ

(n = ๓๓๓)

รายการ	สถานภาพ	n	Mean	S.D.	T	Sig
ด้านศีล	เพศชาย	๘๙	๓.๕๖	๐.๘๒๕	-๑.๔๑๐	๐.๖๘๒
	เพศหญิง	๒๔๔	๓.๖๑	๐.๘๒๑		
ด้านสมาธิ	เพศชาย	๘๙	๓.๑๕	๐.๙๕๒	-๑.๘๘๘	๐.๓๗๕
	เพศหญิง	๒๔๔	๓.๒๕	๐.๘๘๑		
ด้านปัญญา	เพศชาย	๘๙	๓.๓๓	๐.๙๑๗	-๐.๑๓๙	๐.๘๙๐
	เพศหญิง	๒๔๔	๓.๓๔	๐.๗๗๖		
ภาพรวมทุกด้าน	เพศชาย	๘๙	๓.๓๕	๐.๘๐๗	-๐.๕๕๙	๐.๕๗๗
	เพศหญิง	๒๔๔	๓.๔๐	๐.๗๓๐		

จากตารางที่ ๔.๖ เพศของผู้ตอบแบบสอบถามที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ
ความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัด
พระนครศรีอยุธยาโดยรวม ไม่แตกต่างกัน และรายด้านพบว่าไม่แตกต่างกันทุกด้าน

สมมติฐานที่ ๒ ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันต่อ ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติ
 ธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗ ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศกับความสัมพันธ์
 ระหว่างผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัด
 พระนครศรีอยุธยา จำแนกตามอายุ

(n = ๓๓๓)

รายการ	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ด้านศีล	ระหว่างกลุ่ม	๒.๙๐๘	๓	.๙๖๙	๑.๔๔๓	๐.๒๓๐
	ภายในกลุ่ม	๒๒๐.๙๖๓	๓๒๙	.๖๗๒		
	รวม	๒๒๓.๘๗๐	๓๓๒			
ด้านสมาธิ	ระหว่างกลุ่ม	๒.๐๔๑	๓	.๖๘๐	๐.๘๓๙	๐.๔๗๓
	ภายในกลุ่ม	๒๖๖.๘๔๔	๓๒๙	.๘๑๑		
	รวม	๒๖๘.๘๘๕	๓๓๒			
ด้านปัญญา	ระหว่างกลุ่ม	๒.๒๐๘	๓	.๗๓๖	๑.๑๐๙	๐.๓๔๕
	ภายในกลุ่ม	๒๑๘.๒๖๘	๓๒๙	.๖๖๓		
	รวม	๒๒๐.๔๗๖	๓๓๒			
รวมทั้งสิ้น	ระหว่างกลุ่ม	๒.๓๑๖	๓	.๗๗๒	๑.๓๗๖	๐.๒๕๐
	ภายในกลุ่ม	๑๘๔.๕๙๒	๓๒๙	.๕๖๑		
	รวม	๑๘๖.๙๐๘	๓๓๒			

จากตารางที่ ๔.๗ ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ กับ
 ความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัด
 พระนครศรีอยุธยา โดยรวมไม่แตกต่างกัน และรายด้านพบว่า ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

สมมติฐานที่ ๓ ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันต่อ ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๘ ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศกับความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามวุฒิการศึกษา

(n = ๓๓๓)

รายการ	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ด้านศีล	ระหว่างกลุ่ม	๔.๕๔๓	๒	๒.๒๗๑	๓.๔๑๗*	๐.๐๓๔
	ภายในกลุ่ม	๒๑๙.๓๒๘	๓๓๐	.๖๖๕		
	รวม	๒๒๓.๘๗๐	๓๓๒			
ด้านสมาธิ	ระหว่างกลุ่ม	๗.๙๙๗	๒	๓.๙๙๙	๕.๐๕๘**	๐.๐๐๗
	ภายในกลุ่ม	๒๖๐.๘๘๗	๓๓๐	.๗๙๑		
	รวม	๒๖๘.๘๘๕	๓๓๒			
ด้านปัญญา	ระหว่างกลุ่ม	๑๐.๐๕๘	๒	๕.๐๒๙	๗.๘๘๗**	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๑๐.๔๑๘	๓๓๐	.๖๓๘		
	รวม	๒๒๐.๔๗๖	๓๓๒			
รวมทั้งสิ้น	ระหว่างกลุ่ม	๗.๒๗๑	๒	๓.๖๓๕	๖.๖๗๘**	๐.๐๐๑
	ภายในกลุ่ม	๑๗๙.๖๓๗	๓๓๐	.๕๔๔		
	รวม	๑๘๖.๙๐๘	๓๓๒			

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๘ ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลด้านวุฒิการศึกษา กับความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๐๑ และรายด้านพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ทุกด้าน จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ในมิติทางด้านสังคมด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๓๙ - ๔.๔๒ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๙ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดระหว่าง วุฒิการศึกษา กับความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่ วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวม

(n = ๓๓๓)

อายุ	\bar{X}	ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๓.๔๒	๓.๓๑	๓.๖๖
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓.๔๒	-	-๐.๐๓	๐.๕๒*
ปริญญาตรี	๓.๓๑	-	-	๐.๕๕*
สูงกว่าปริญญาตรี	๓.๖๖	-	-	-

จากตารางที่ ๔.๙ เมื่อทดสอบความแตกต่างของระดับความคิดเห็นต่อความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวม เป็นรายคู่ พบว่า วุฒิการศึกษา ต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการกับความศรัทธาของประชาชน แตกต่างกัน ๒ คู่ ได้แก่ กลุ่มการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีระดับค่าเฉลี่ยมากกว่า กลุ่มการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ($\bar{X}=๐.๕๒$) และกลุ่มการศึกษาปริญญาตรี มีระดับค่าเฉลี่ยมากกว่า กลุ่มการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ($\bar{X}=๐.๕๕$)

ตารางที่ ๔.๑๐ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดระหว่าง
วุฒิการศึกษา กับความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่
วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านศีล

(n = ๓๓๓)

อายุ	\bar{X}	ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๓.๖๙	๓.๘๔	๓.๔๔
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓.๖๙	-	-๐.๐๖	๐.๓๙*
ปริญญาตรี	๓.๘๔	-	-	๐.๔๔*
สูงกว่าปริญญาตรี	๓.๔๔	-	-	-

จากตารางที่ ๔.๑๐ เมื่อทดสอบความแตกต่างของระดับความคิดเห็นต่อความสัมพันธ์
ระหว่างผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้าน
ศีล เป็นรายคู่ พบว่า วุฒิการศึกษา ต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อความสัมพันธ์ระหว่างการบริหาร
จัดการวัดของพระสังฆาธิการกับความศรัทธาของประชาชน แตกต่างกัน ๒ คู่ ได้แก่ กลุ่มการศึกษาสูง
กว่าปริญญาตรี ($\bar{X}=๐.๓๙$) และกลุ่มการศึกษาปริญญาตรี มีระดับค่าเฉลี่ยมากกว่า กลุ่มการศึกษาสูง
กว่าปริญญาตรี ($\bar{X}=๐.๔๔$)

ตารางที่ ๔.๑๑ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดระหว่าง
วุฒิการศึกษา กับความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดม
เหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสมาธิ

(n = ๓๓๓)

อายุ	\bar{X}	ต่ำกว่าปริญญาตรี ๓.๔๗	ปริญญาตรี ๓.๔๘	สูงกว่าปริญญาตรี ๒.๙๑
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓.๔๗	-	๐.๐๐	๐.๕๖*
ปริญญาตรี	๓.๔๘	-	-	๐.๕๖*
สูงกว่าปริญญาตรี	๒.๙๑	-	-	-

จากตารางที่ ๔.๑๑ เมื่อทดสอบความแตกต่างของระดับความคิดเห็นต่อความสัมพันธ์
ระหว่างผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้าน
สมาธิ เป็นรายคู่ พบว่า วุฒิการศึกษา ต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อความสัมพันธ์ระหว่างการบริหาร
จัดการวัดของพระสังฆาธิการกับความศรัทธาของประชาชน แตกต่างกัน ๒ คู่ ได้แก่ กลุ่มการศึกษาต่ำ
ปริญญาตรี มีระดับค่าเฉลี่ยมากกว่า กลุ่มการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ($\bar{X}=๐.๕๖$) และกลุ่มการศึกษา
ปริญญาตรี มีระดับค่าเฉลี่ยมากกว่า กลุ่มการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ($\bar{X}=๐.๕๖$)

ตารางที่ ๔.๑๒ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดระหว่าง วุฒิการศึกษา กับความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่ วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านปัญญา

(n = ๓๓๓)

อายุ	\bar{X}	ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๓.๑๗	๓.๐๙	๒.๕๑
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓.๑๗	-	-๐.๐๒	๐.๖๒*
ปริญญาตรี	๓.๐๙	-	-	๐.๖๔*
สูงกว่าปริญญาตรี	๒.๕๑	-	-	-

จากตารางที่ ๔.๑๒ เมื่อทดสอบความแตกต่างของระดับความคิดเห็นต่อความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านปัญญา เป็นรายคู่ พบว่า วุฒิการศึกษา ต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการวัดของ พระสังฆาธิการกับความศรัทธาของประชาชน แตกต่างกัน ๒ คู่ ได้แก่ กลุ่มการศึกษาต่ำปริญญาตรี มีระดับค่าเฉลี่ยมากกว่า กลุ่มการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ($\bar{X}=0.62$) และกลุ่มการศึกษาปริญญาตรี มีระดับค่าเฉลี่ยมากกว่า กลุ่มการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ($\bar{X}=0.64$)

สมมติฐานที่ ๔ ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการกับความศรัทธาของประชาชน แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๓ ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลด้านอาชีพกับความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามอาชีพ

(n = ๓๓๓)

รายการ	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ด้านศีล	ระหว่างกลุ่ม	๑.๙๐๐	๓	๐.๖๓๓	๐.๙๓๙	๐.๔๒๒
	ภายในกลุ่ม	๒๒๑.๙๗๐	๓๒๙	๐.๖๗๕		
	รวม	๒๒๓.๘๗๐	๓๓๒			
ด้านสมาธิ	ระหว่างกลุ่ม	๒.๗๖๙	๓	๐.๙๒๓	๑.๑๔๑	๐.๓๓๒
	ภายในกลุ่ม	๒๖๖.๑๑๕	๓๒๙	๐.๘๐๙		
	รวม	๒๖๘.๘๘๕	๓๓๒			
ด้านปัญญา	ระหว่างกลุ่ม	๒.๐๔๘	๓	๐.๖๘๓	๑.๐๒๘	๐.๓๘๐
	ภายในกลุ่ม	๒๑๘.๔๒๘	๓๒๙	๐.๖๖๔		
	รวม	๒๒๐.๔๗๖	๓๓๒			
รวมทั้งสิ้น	ระหว่างกลุ่ม	๑.๒๕๐	๓	๐.๔๑๗	๐.๗๓๙	๐.๕๓๐
	ภายในกลุ่ม	๑๘๕.๖๕๘	๓๒๙	๐.๕๖๔		
	รวม	๑๘๖.๙๐๘	๓๓๒			

จากตารางที่ ๔.๑๓ ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลด้านอาชีพกับความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวมไม่แตกต่างกัน และรายด้านพบว่า ไม่แตกต่างกันทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๑๔ สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่	ยอมรับ	ปฏิเสธ	t	F	p
สมมติฐานที่ ๑ ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน		✓	-๐.๕๕๙		๐.๕๗๗
สมมติฐานที่ ๒ ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน		✓		๑.๓๗๖	๐.๒๕๐
สมมติฐานที่ ๓ ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน	✓			๖.๖๗๘**	๐.๐๐๑
สมมติฐานที่ ๔ ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน		✓		๐.๗๓๙	๐.๕๓๐

จากตารางที่ ๔.๑๔ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีอายุต่างกัน และมีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความสัมพันธ์ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน และมีความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

๔.๔ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รายละเอียดดังตารางที่ ๔.๑๕ - ๔.๑๗

ตารางที่ ๔.๑๕ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านศีล

ข้อเสนอแนะ	ความถี่
๑) ควรนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เกิดคานิยมในการรักษาศีลหา เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาสังคมรวมกันอย่างยั่งยืน	๑๙ คน
๒) ควรมีการจูงใจการพัฒนากิจกรรมอบรมพัฒนาให้เด็กและเยาวชนให้เป็น ผู้มีศีล ๕	๑๒ คน
๓) ควรเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นผู้ที่สำรวมระวังในศีล ๕ มากยิ่งขึ้น	๙ คน

จากตารางที่ ๔.๑๕ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านบุคลากร พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นดังนี้ ควรนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เกิดคานิยมในการรักษาศีลหา เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาสังคมรวมกันอย่างยั่งยืน จำนวน ๑๙ คน ควรมีการจูงใจการพัฒนากิจกรรมอบรมพัฒนาให้เด็กและเยาวชนให้เป็น ผู้มีศีล ๕ จำนวน ๑๒ คน และควรเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นผู้ที่สำรวมระวังในศีล ๕ มากยิ่งขึ้น จำนวน ๙ คน ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๖ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่ วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านสมาธิ

ข้อเสนอแนะ	ความถี่
๑) ควรเรียนเชิญวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญการสอนฝึกสมาธิและมีชื่อเสียงในสังคมเพื่อสร้างแรงจูงใจในการฝึกมากยิ่งขึ้น	๑๑ คน
๒) ควรพิจารณากำหนดช่วงเวลาการฝึกสมาธิจากน้อยไปมากเพื่อผู้ปฏิบัติธรรมจะได้มีเวลาในการปรับตัว	๘ คน
๓) ควรเพิ่มช่วงเวลาสนทนาธรรมและฟังธรรมบรรยายจากวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถเป็นที่รู้จักในสังคม	๗ คน

จากตารางที่ ๔.๑๖ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่ วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านสมาธิ พบว่า ประชาชน แสดงความเห็นดังนี้ ควรเรียนเชิญวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญการสอนฝึกสมาธิและมีชื่อเสียงในสังคมเพื่อสร้างแรงจูงใจในการฝึกมากยิ่งขึ้น จำนวน ๑๑ คน ควรพิจารณากำหนดช่วงเวลาการฝึกสมาธิจากน้อยไปมากเพื่อผู้ปฏิบัติธรรมจะได้มีเวลาในการปรับตัว จำนวน ๘ คน และควรเพิ่มช่วงเวลาสนทนาธรรมและฟังธรรมบรรยายจากวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถเป็นที่รู้จักในสังคม จำนวน ๗ คน ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๗ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านปัญญา

ข้อเสนอแนะ	ความถี่
๑) ควรจัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรมเพื่อเจริญทางด้านปัญญา	๑๐ คน
๒) ควรพิจารณาสิ่งมากระทบในการรับรู้อารมณ์ต่างๆ ที่เกิดทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ	๙ คน
๓) ควรใช้ปัญญาในการมีความยั้งคิดและหยุดการปรุงแต่ง ฝึกใจให้รู้เท่าทันไม่หลงหรือไม่ คล้อยตามอารมณ์ในเรื่องนั้นๆ	๘ คน

จากตารางที่ ๔.๑๖ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านปัญญา พบว่า ประชาชนแสดงความเห็นดังนี้ ควรจัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรมเพื่อเจริญทางด้านปัญญาจำนวน ๑๐ คน ควรพิจารณาสิ่งมากระทบในการรับรู้อารมณ์ต่างๆ ที่เกิดทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ จำนวน ๙ คน และควรใช้ปัญญาในการมีความยั้งคิดและหยุดการปรุงแต่ง ฝึกใจให้รู้เท่าทันไม่หลงหรือไม่ คล้อยตามอารมณ์ในเรื่องนั้นๆ จำนวน ๘ คน ตามลำดับ

๔.๕ แนวทางในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก)

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๔.๕.๑ ปัญหาและอุปสรรคในการรักษาศีลของประชาชนที่มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค

๑) เนื่องจากมีผู้สนใจเข้ามามาก วันธรรมดาเป็นร้อย วันศุกร์เสาร์อาทิตย์สามสี่ร้อยคน วันสำคัญสองสามพันคน ที่พักอาศัยห้องน้ำต้องสร้างเพิ่มขึ้นมารองรับ ปัจจุบันอยู่ระหว่างดำเนินการแล้วเสร็จเป็นบางหลัง^๑

๒) ขาดบุคลากรในการช่วยงานทุกวันนี้มีน้อยแนวทางในการแก้ปัญหานั้นเปิดรับสมัครบุคลากรผู้ที่ศรัทธาเพิ่มขึ้น^๒

^๑ สัมภาษณ์ พระภาวนาเขมคุณ วิ.(สุรศักดิ์ เขมรังสี), เจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๓.

^๒ สัมภาษณ์ พระญาณกร ปุณณโก,ดร., ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์, ๘ มกราคม ๒๕๖๓.

๓) ปัญหาและอุปสรรคในการรักษาศีลอยู่ที่การรักษาศีลขอประชาชนที่มาปฏิบัติธรรมเอง วัดแก้ไขโดยให้มีการอบรมเรื่องการรักษาสิกขาสิกขาที่ขอขอบวชและจะมีเจ้าหน้าที่วัดคอยดูแลและแนะนำอยู่^{๖๓}

๔) อยู่ที่ผู้ปฏิบัติเองการรักษาสิกขาต้องปฏิบัติตามระเบียบขอบเขตของวัดมเหยงคณ์ควบคุมด้วยและให้การอบรมก่อนที่จะขอบวช^{๖๔}

๕) ปัจจุบันมีประชาชนเข้ามารักษาศีลและปฏิบัติธรรมที่วัดแห่งนี้มากขึ้นเนื่องจากเป็นที่รู้จักกว้างขวางจากคนที่มาแล้วกลับออกไปบอกต่อกันจากสื่อต่างๆ คนที่มามากนี้จะมีระดับศีลและปัญหาทางธรรมที่แตกต่างๆกันมาก บางคนก็ศรัทธามาก-น้อยต่างกัน จึงเกิดการแตกต่างของคนที่มาจำนวนมากนี้ คนที่ศรัทธามากต้องการปฏิบัติจริงจัง ก็อาจขุ่นเคืองใจบ้างจากการได้เห็นได้สัมผัสคนที่มาปฏิบัติไม่จริงจัง ไม่เคร่งครัดระเบียบวินัยของวัดเพราะจำนวนคนที่มามากขึ้นอย่างรวดเร็วทางวัดควรมีเจ้าหน้าที่หรือเอกสารป้ายประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปฏิบัติทราบและปฏิบัติตามระเบียบต่างๆให้เคร่งครัดยิ่งขึ้น^{๖๕}

๖) ทางวัดชี้แนวทางก่อนปฏิบัติธรรมให้ทราบอย่างละเอียดแล้วทำให้ไม่ค่อยมีปัญหาอุปสรรคในการรักษาศีล แต่สำหรับผู้มาใหม่บางท่านเท่าที่เห็นอาจมีบางข้อที่รักษาศีลไม่บริสุทธิ์แต่ก็ไม่ได้ถึงกับศีลขาด แต่ทางวัดก็มีแม่ชีหรือเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะนำอยู่ตลอดเวลา^{๖๖}

๗) ผู้ปฏิบัติต้องตั้งใจในการรักษาศีล โดยการใช้กำลังความเพียรและความบากบั่น เพื่อให้มีสติในการรักษาศีลให้ครบ ๘ ข้อและที่สำคัญไม่ควรพกโทรศัพท์เพราะเป็นตัวให้เกิดความหลงและทำให้ผิดศีลได้^{๖๗}

๘) ปัญหาและอุปสรรคในการรักษาศีลคือการมีห่วงและไม่ปล่อยวาง การมาเข้าวัดส่วนใหญ่มักเข้าเพราะมีปัญหาและความทุกข์มา จึงทำให้เป็นอุปสรรคในการรักษาศีล^{๖๘}

^{๖๓} สัมภาษณ์ พระมหาปริชา เขมมนโท,ดร., ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์, ๗ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๖๔} สัมภาษณ์ นายไพรัช อินทสังข์, ไวยาวัจกรวัดมเหยงคณ์, ๗ มกราคม ๒๕๖๓.

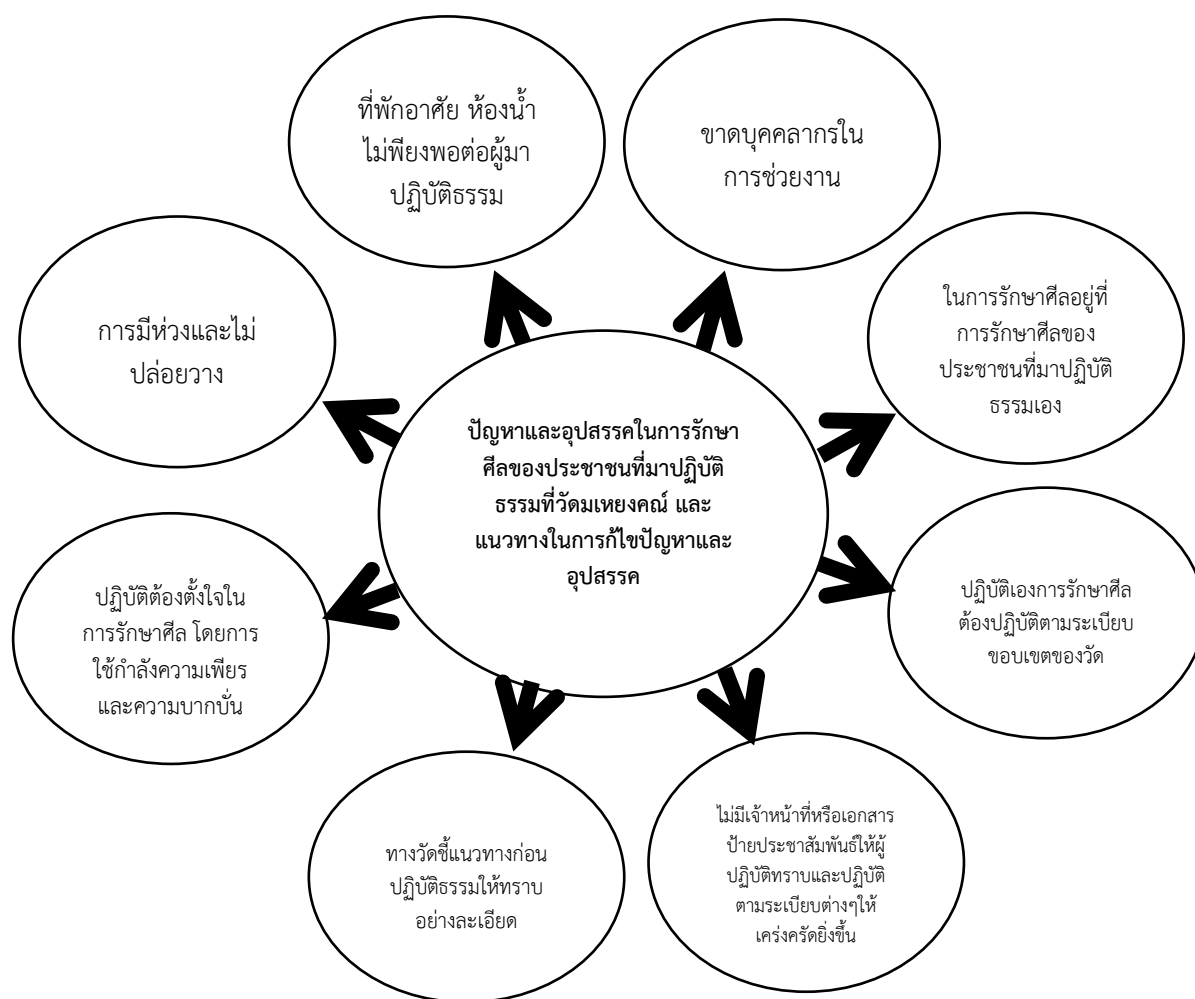
^{๖๕} สัมภาษณ์ นางสุพัตรา บุญอนันตสนธิ ผู้มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๖๖} สัมภาษณ์ นางสาวปานฤทัย ภัยลี ผู้มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ ๙ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๖๗} สัมภาษณ์ นางสาวกนกวรรณ ลิ้มไพบุลย์ ผู้มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๖๘} สัมภาษณ์ นางสาวสุภัทสรุ แก้วเจริญผล ผู้มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๓.

สรุปผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านปัญหาและอุปสรรคในการรักษาศีลของประชาชนที่มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ดังแผนภาพที่ ๔.๑

แผนภาพที่ ๔.๑ สรุปผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านปัญหาและอุปสรรคในการรักษาศีลของประชาชนที่มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค

๔.๕.๒ ปัญหาและอุปสรรคในการฝึกสมาธิของประชาชนที่มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค

๑) สถานที่ฝึกสมาธิต้องสงบวิเวกเพราะสมาธิเป็นอันตรายต่อสมาธิ แต่ด้วยยังมีการก่อสร้างจึงต้องพยายามควบคุมเสียงการทำงานของช่างจนกว่างานก่อสร้างเสร็จสมบูรณ์ด้วยสัปปายะ^๙

๒) มีเสียงรบกวนผู้ปฏิบัติธรรม แนวทางการแก้ปัญหาที่ลดการก่อสร้างให้น้อยลง^{๑๐}

๓) ปัญหาและอุปสรรคในการฝึกสมาธิของประชาชนที่มาปฏิบัติธรรมก็ขึ้นอยู่กับการทำ ความเพียรของประชาชนผู้มาปฏิบัติธรรมเองวัดมีแนวทางการแก้ไขโดยดำเนินการความสัปปายะไว้ให้ และประชาชนที่มาปฏิบัติธรรมควรมาทำความเพียรปฏิบัติธรรมอยู่เสมอ^{๑๑}

๔) ปัญหาและอุปสรรคอยู่ที่ผู้ปฏิบัติเอง การแก้ไขปัญหาและอุปสรรคก็อยู่ที่ผู้ปฏิบัติเอง ต้องมาปฏิบัติบ่อยๆเพราะวัดมเหยงคณ์มีความสัปปายะพร้อม^{๑๒}

๕) ที่วัดมเหยงคณ์จะเปิดกว้างให้ผู้ปฏิบัติไม่บังคับเข้มงวดมากนักเน้นให้ปฏิบัติเอง การสอนก็จะไม่ตึงเกินไป ดูกาย-ใจตนเอง ไม่ใช่แบบบทเรียนในห้องเรียน ผู้ยังใหม่กับการปฏิบัติจึงอาจจะ ไม่ได้รับความรู้และวิธีการได้เต็มที่นัก คิดว่าวัดควรมีบุคลากรคอยแนะนำเสริมช่วยเหลือคนปฏิบัติ ใหม่ๆ^{๑๓}

๖) การฝึกสมาธิก็จะมีเสียงตามสายคอยนำการปฏิบัติ ทำให้การทำสมาธิเป็นไปได้สงบ โดยเร็ว และก็ขึ้นอยู่กับระดับสมาธิของแต่ละบุคคลว่าจะไปต่อได้ถึงระดับใด และหลังจากปฏิบัติพระ อาจารย์ก็จะมีให้สอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติ ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีมากๆและสำคัญมากๆ ช่วยให้ผู้ปฏิบัติรู้ว่าการปฏิบัติของตนเองมาถูกทางหรือไม่หรือมีปัญหา ก็จะได้ถามและแก้ไขได้ทันที^{๑๔}

๗) ต้องใช้ความตั้งใจในการปฏิบัติให้มาก โดยการฝึกฝนบ่อยๆ ใช้กำลังความเพียรและความบากบั่น^{๑๕}

๘) ปัญหาและอุปสรรคส่วนหนึ่งอาจจะมาจากสภาพแวดล้อม สภาพอากาศ ที่เราไม่สามารถควบคุมได้ เช่น ฝนตก อากาศร้อนจัด ที่ทำให้เกิดอุปสรรคในการฝึกสมาธิ^{๑๖}

^๙ สัมภาษณ์ พระภิกษุชมนาม วิ.(สุรศักดิ์ เขมรังสี), เจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระญาณกร ปุณณโก,ดร., ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์, ๘ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระมหาปริชา เขมมนโท,ดร., ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์, ๗ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นายไพรัช อินทสังข์, ไวยาวัจกรวัดมเหยงคณ์, ๗ มกราคม ๒๕๖๓.

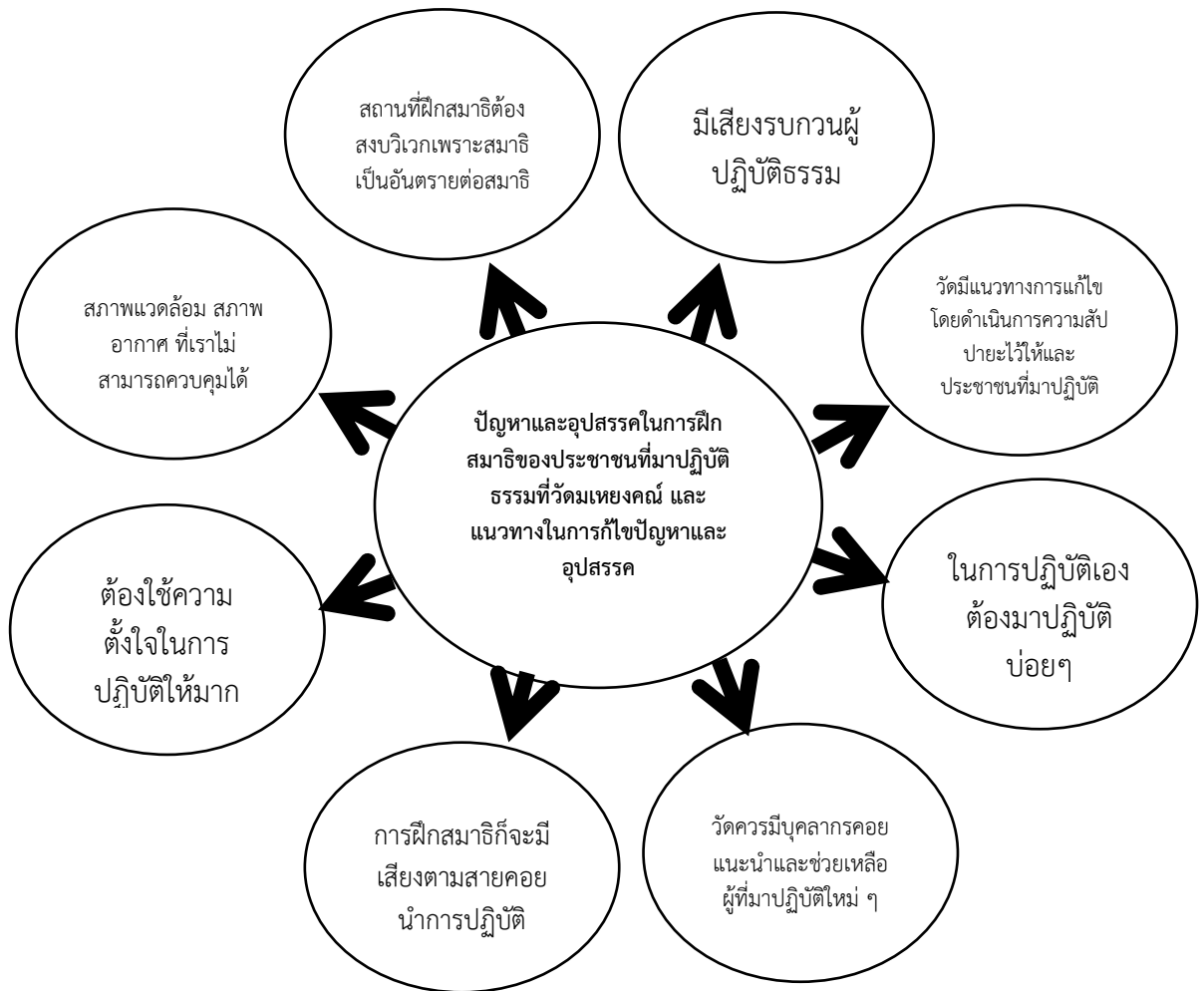
^{๑๓} สัมภาษณ์ นางสาวพัชรา บุญอนันตสาร ผู้มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๑๔} สัมภาษณ์ นางสาวปานฤทัย ภัยลี ผู้มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ ๙ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๑๕} สัมภาษณ์ นางสาวกนกวรรณ ลิ้มไพบูลย์ ผู้มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นางสาวสุภัทสร่า แก้วเจริญผล ผู้มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๓.

สรุปผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านปัญหาและอุปสรรคในการฝึกสมาธิของประชาชนที่มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ดังแผนภาพที่ ๔.๒

แผนภาพที่ ๔.๒ สรุปผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านปัญหาและอุปสรรคในการฝึกสมาธิของประชาชนที่มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค

๔.๕.๓ ปัญหาและอุปสรรคในการเจริญปัญญาของประชาชนที่มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค

๑) การเจริญวิปัสสนาสามารถอยู่กับเสียงได้ แต่อย่างไรก็ต้องจัดให้สงบวิเวก แยกเป็นโซนของพระภิกษุของอุบาสกอุบาสิกา^{๑๗}

๒) ขาดการเจริญสติ แนวทางการแก้ไขปัญหา แนะนำให้ผู้ปฏิบัติธรรมเจริญ ศีล สมาธิ ปัญญา^{๑๘}

๓) ปัญหาและอุปสรรคในการเจริญปัญญาของประชาชนที่มาปฏิบัติธรรมก็ขึ้นอยู่กับ การทำความเพียรของประชาชนผู้มาปฏิบัติธรรมเองวัดมีแนวทางการแก้ไขโดยดำเนินการความสัปปายะไว้ให้และประชาชนที่มาปฏิบัติธรรมควรมาทำความเพียรปฏิบัติธรรมอยู่เสมอ^{๑๙}

๔) ปัญหาและอุปสรรคอยู่ที่ผู้ปฏิบัติเอง การแก้ไขปัญหาและอุปสรรคก็อยู่ที่ผู้ปฏิบัติเอง ต้องมาปฏิบัติบ่อยๆ เพราะวัดมเหยงคณ์มีความสัปปายะพร้อม^{๒๐}

๕) ผู้ปฏิบัติส่วนมากยังไม่สามารถแยกแยะเจริญสมาธิและเจริญปัญญา ต้องเข้ามาเรียนรู้ ปฏิบัติจริง และฟังธรรมคำสั่งสอนให้มากๆ จึงจะเข้าใจและเจริญปัญญาได้ ซึ่งจะมีคุณค่าและประโยชน์มากต่อชีวิตของผู้ปฏิบัติ คิดว่าการให้ความรู้เผยแพร่คำสั่งสอนจากเสียงตามสายในวัดและแผ่น MP๓ ของพระอาจารย์มีประโยชน์มากถ้าได้ฟังซ้ำๆ บ่อยๆ จึงจะเข้าใจยิ่งขึ้น^{๒๑}

๖) การเจริญปัญญาเป็นระดับที่สูงขึ้น แต่ทางวัดก็มีเสียงพระอาจารย์นำตลอด หรือบางวันพระอาจารย์ก็นำปฏิบัติเอง ทำให้มีความก้าวหน้าในการปฏิบัติไปได้ถูกทาง และทางวัดมีสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ ทำให้การพิจารณาธรรมเป็นไปตามจริงและเห็นผลจริง^{๒๒}

๗) ต้องละบัญญัติให้ได้และพยายามรู้สติตามความเป็นจริงนั่นคือรู้ตามความเป็นจริงนั่นเอง รู้ปัจจุบันจะทำให้เกิดปัญญาได้^{๒๓}

๘) ปัญหาและอุปสรรคในการเจริญปัญญา อาจมาจากความไม่เพียรพยายามฝึกฝน ไม่มี ความอดทนต่อสิ่งที่มากระทบ และระยะเวลาในการมาวัดปฏิบัติน้อย^{๒๔}

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระภิกษุชานน เขมคุณ วิ.(สุรศักดิ์ เขมรังสี), เจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระญาณกร ปุณณโก,ดร., ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์, ๘ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระมหาปรีชา เขมนนโท,ดร., ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์, ๗ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๐} สัมภาษณ์ นายไพรัช อินทสังข์, ไวยาวัจกรวัดมเหยงคณ์, ๗ มกราคม ๒๕๖๓.

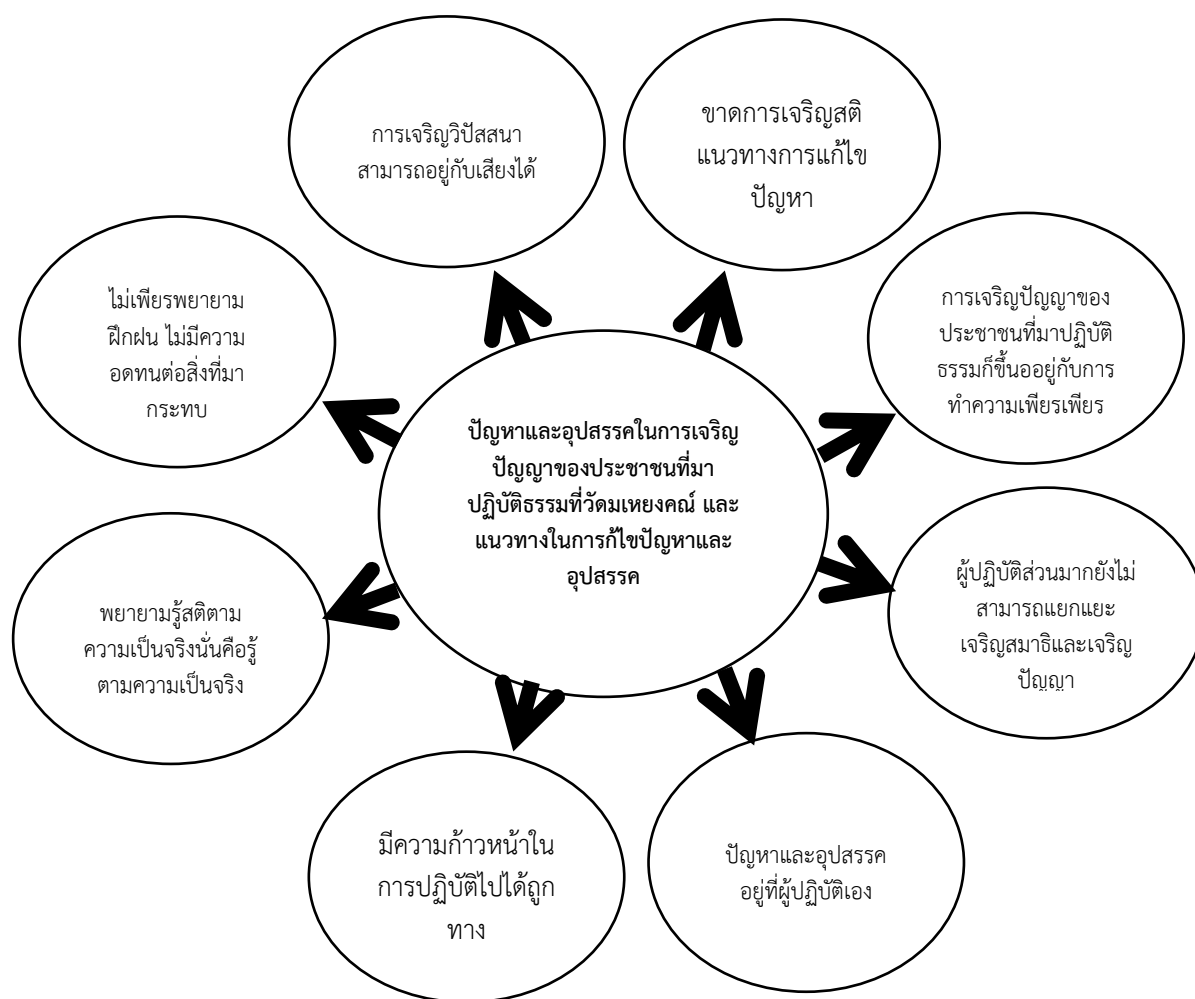
^{๒๑} สัมภาษณ์ นางสุพัตรา บุญอนันนสาร ผู้มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๒} สัมภาษณ์ นางสาวปานฤทัย ภัยลี ผู้มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ ๙ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๓} สัมภาษณ์ นางสาวกนกวรรณ ลิ้มไพบูลย์ ผู้มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๒๔} นางสาวสุภัทสร่า แก้วเจริญผล ผู้มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๓.

สรุปผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านปัญหาและอุปสรรคในการเจริญปัญญาของประชาชนที่มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ดังแผนภาพที่ ๔.๓

แผนภาพที่ ๔.๓ สรุปผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านปัญหาและอุปสรรคในการเจริญปัญญาของประชาชนที่มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค

๔.๖ องค์ความรู้

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ดังนี้

๔.๖.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา			
ด้านศีล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก	ด้านสมาธิ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง	ด้านปัญญา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง	
เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อสภาพผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล			
สมมติฐานที่ ๑ ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน <u>จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย</u>	สมมติฐานที่ ๒ ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน <u>จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย</u>	สมมติฐานที่ ๓ ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน <u>จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย</u>	สมมติฐานที่ ๔ ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน <u>จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย</u>
เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา			
ด้านศีล ควรรักษา ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เกิดค่านิยมในการรักษาศีลหา เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาลังคมรวมกันอย่างยั่งยืน	ด้านสมาธิ ควรเรียนเจริญวิทยาการที่มีความเชี่ยวชาญ การสอนฝึกสมาธิและมีชื่อเสียงในสังคม เพื่อสร้างแรงจูงใจในการฝึกมากยิ่งขึ้น	ด้านปัญญา ควรจัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรมเพื่อเจริญทางด้านปัญญา	
ผลการสัมภาษณ์ เนื่องจากมีผู้สนใจเข้ามาปฏิบัติธรรมเป็นจำนวนมาก ทำให้ที่พักอาศัย ห้องน้ำ ต้องสร้างเพิ่มขึ้นมารองรับ ปัจจุบันอยู่ระหว่างดำเนินการแล้วเสร็จเป็นบางหลัง และขาดบุคลากรในปฏิบัติงาน แนวทางในการแก้ปัญหานั้นเปิดรับสมัครบุคลากรผู้ที่ศรัทธาเพิ่มขึ้นสถานที่ฝึกสมาธิต้องสงบวิเวก แต่ด้วยยังมีการก่อสร้างจึงต้องพยายามควบคุมเสียงการทำงานของช่างจนกว่างานก่อสร้างเสร็จสมบูรณ์ ด้วยสัปปายะ การเจริญวิปัสสนาสามารถอยู่กับเสียงได้ แต่อย่างไรก็ต้องจัดให้สงบวิเวก แยกเป็นโซน ของพระภิกษุของอุบาสกอุบาสิกา			

แผนภาพที่ ๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๔ ประชาชนมีความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

๑. ด้านศีล อยู่ในระดับมาก
๒. ด้านปัญญา อยู่ในระดับปานกลาง
๓. ด้านสมาธิ อยู่ในระดับปานกลาง

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีอายุต่างกัน และมีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความสัมพันธ์ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน และมีความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

การศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีดังนี้ ข้อเสนอแนะควรนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เกิดคานิยมในการรักษาศีลหา เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาสังคมรวมกันอย่างยั่งยืน

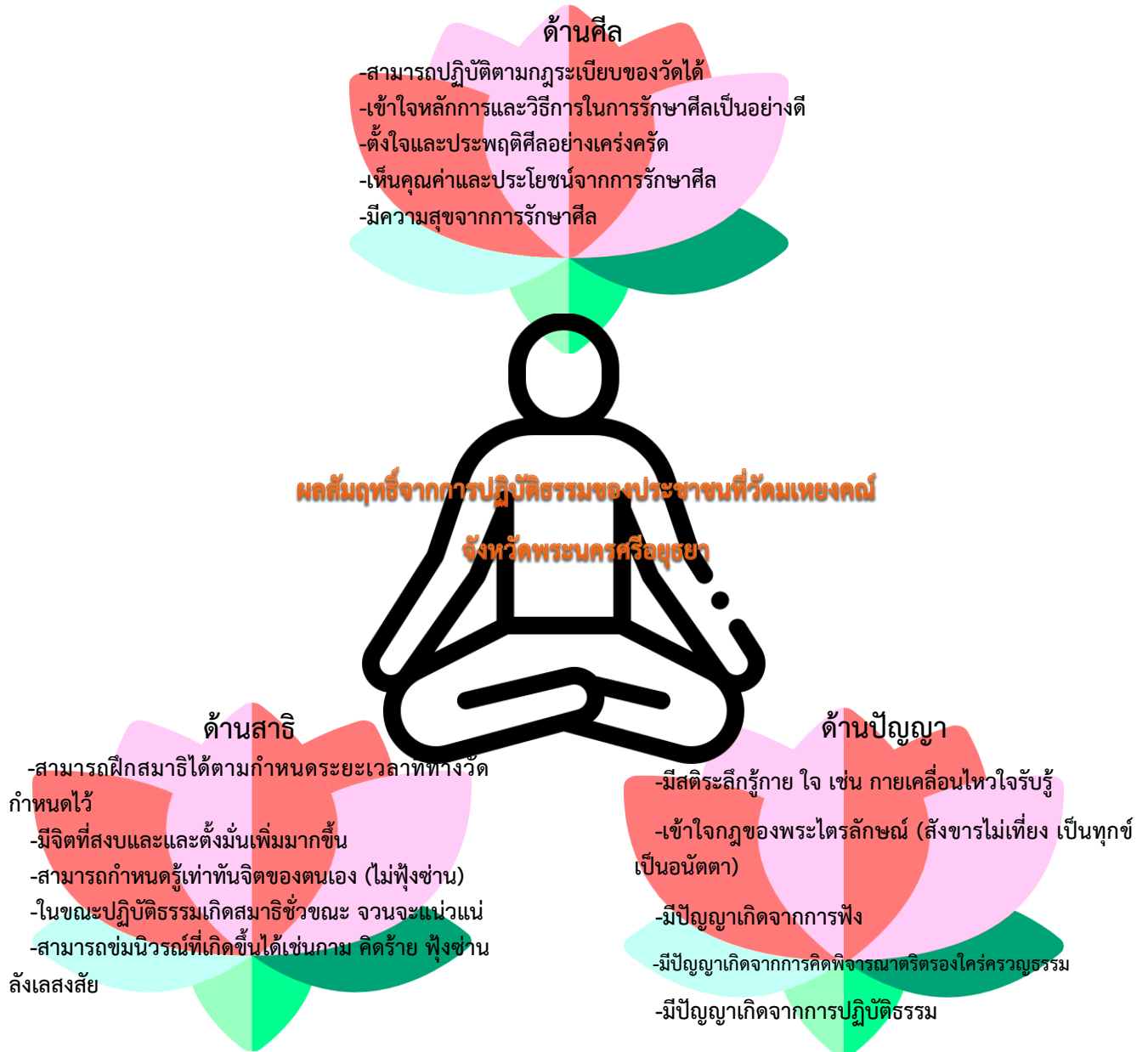
ปัญหาอุปสรรค เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านสมาธิ ข้อเสนอแนะควรเรียนเชิญวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญการสอนฝึกสมาธิและมีชื่อเสียงในสังคมเพื่อสร้างแรงจูงใจในการฝึกมากยิ่งขึ้น

ปัญหาอุปสรรค เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านปัญญาข้อเสนอน่าควรจัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรมเพื่อเจริญทางด้านปัญญา

ผลการสัมภาษณ์ เนื่องจากมีผู้สนใจเข้ามาปฏิบัติธรรมเป็นจำนวนมาก ทำให้ที่พักอาศัย ห้องน้ำ ต้องสร้างเพิ่มขึ้นมารองรับ ปัจจุบันอยู่ระหว่างดำเนินการแล้วเสร็จเป็นบางหลัง และขาดบุคลากรในปฏิบัติงาน แนวทางในการแก้ปัญหาที่นั้เปิดรับสมัครบุคลากรผู้ที่ศรัทธาเพิ่มขึ้นสถานที่ฝึกสมาธิต้องสงบวิเวก แต่ด้วยยังมีการก่อสร้างจึงต้องพยายามควบคุมเสียงการทำงานของช่างจนกว่างานก่อสร้างเสร็จสมบูรณ์ ด้วยสัปปายะ การเจริญวิปัสสนาสามารถอยู่กับเสียงได้ แต่อย่างไรก็ต้องจัดให้สงบวิเวก แยกเป็นโซน

๔.๖. องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” สามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัยได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๒ ประชาชนมีความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านศีล(การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย) ดังนี้ สามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัดได้ เข้าใจหลักการและวิธีการในการรักษาศีลเป็นอย่างดี มีความตั้งใจและประพฤติศัลอย่างเคร่งครัด เห็นคุณค่าและประโยชน์จากการรักษาศีล และมีความสุขจากการรักษาศีล

ประชาชนมีความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสมาธิ (ความสงบ ตั้งมั่น) ดังนี้ สามารถฝึกสมาธิได้ตามกำหนดระยะเวลาที่ทางวัดกำหนดไว้ มีจิตที่สงบและและตั้งมั่นเพิ่มมากขึ้นสามารถกำหนดรู้เท่าทันจิตของตนเอง (ไม่ฟุ้งซ่าน) ในขณะที่ปฏิบัติธรรมท่านเกิดสมาธิชั่วขณะ จวนจะแน่วแน่ และสามารถข่มนิวรณ์ที่เกิดขึ้นได้เช่นกาม คิตร้าย ฟุ้งซ่าน ลังเลสงสัย

ประชาชนมีความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านปัญญา ดังนี้ มีสติระลึกรู้กาย ใจ เช่น กายเคลื่อนไหวใจรับรู้ เข้าใจกฎของพระไตรลักษณ์ (สังขารไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา) แลละมีปัญญาเกิดจากการฟัง มีปัญญาเกิดจากการคิดพิจารณาตรองใคร่ครวญธรรม และมีปัญญาเกิดจากการปฏิบัติธรรม

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๒. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mix Methods Research) ระหว่างงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยเก็บข้อมูลจากประชาชนที่มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๓๓๓ รูป และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน ๘ รูปหรือคน ทั้งนี้จากผลการวิจัยสามารถสรุป อภิปรายผล และเสนอแนะดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” สามารถสรุปได้ดังนี้

๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นเพศหญิง จำนวน ๒๔๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๓.๒๗ มีอายุ ๔๖ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๐๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๗๓ มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๗๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๒๕ มีอาชีพข้าราชการจำนวน ๑๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๐๕

๒) ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = ๓.๓๘ , S.D. = ๐.๗๕๐) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ๑) ด้านศีล (\bar{X} = ๓.๕๙, S.D. = ๐.๘๒๑) ๒) ด้านปัญญา (\bar{X} = ๓.๓๔, S.D. = ๐.๙๐๐) ๓) ด้านสมาธิ (\bar{X} = ๓.๒๒, S.D. = ๐.๙๐๐) ตามลำดับ

๓) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ พรรษา ตำแหน่งทางคณะสงฆ์ วุฒิการศึกษา แผนกสามัญศึกษา วุฒิการศึกษา แผนกนักธรรม วุฒิการศึกษา แผนกบาลี พบว่า

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีอายุต่างกัน และมีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความสัมพันธ์ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน และมีความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

๔) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า

๑) ควรนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เกิดคานิยมในการรักษาศีลห้า เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาสังคมรวมกันอย่างยั่งยืน

๒) ควรมีการมุ่งใจการพัฒนากิจกรรมอบรมพัฒนาให้เด็กและเยาวชนให้เป็น ผู้มีศีล ๕

๓) ควรเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นผู้ที่สำรวมระวังในศีล ๕ มากยิ่งขึ้น

๔) ควรนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เกิดคานิยมในการรักษาศีลห้า เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาสังคมรวมกันอย่างยั่งยืน

๕) ควรมีการมุ่งใจการพัฒนากิจกรรมอบรมพัฒนาให้เด็กและเยาวชนให้เป็น ผู้มีศีล ๕

๖) ควรเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นผู้ที่สำรวมระวังในศีล ๕ มากยิ่งขึ้น

๗) ควรจัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรมเพื่อเจริญทางด้านปัญญา

๘) ควรพิจารณาสิ่งมากระทบในการรับรู้อารมณ์ต่างๆ ที่เกิดทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ

๙) ควรใช้ปัญญาในการมีความยั้งคิดและหยุดการปรุงแต่ง ฝึกใจให้รู้เท่าทันไม่หลงหรือไม่คล้อยตามอารมณ์ในเรื่องนั้นๆ

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” สามารถอภิปรายได้ดังนี้

๕.๒.๑ ประชาชนมีความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุริยันต์ บุญยอด และสุวัฒน์ เงินฉ่ำ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติธรรมเนกขัมมบารมีวัดปัญญานันทาราม ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี” พบว่าวิธีการปรับพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่สอดคล้องกับงานวิจัยนี้ ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านกาย ๒) ด้าน วาจา ๓) ด้านความคิด และ ๔) ด้านอารมณ์ สตรีผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด มีความรู้และความ เข้าใจในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ได้อย่างถูกต้อง และสามารถนำมา เป็นการปฏิบัติ

ธรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตประจำวันและใช้ได้ในชีวิตจริง มีสติ จดจ่อต่อเนื่อง โดยมีการปฏิบัติอย่างจริงจังและสม่ำเสมอ เมื่อมีเหตุการณ์ต่างๆ มากกระทบ อายุขณะทั้ง ๖ สตรีผู้ให้ข้อมูลสำคัญสามารถกำหนดสติระลึกได้ทันปัจจุบัน มีการคิดไตร่ตรอง และพิจารณาสิ่งกระทบในการรับรู้อารมณ์ต่างๆ ที่เกิดทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ และสามารถใช้ปัญญาในการมีความยั้งคิดและหยุดการปรุงแต่ง ฝึกใจให้รู้เท่าทันไม่หลงหรือไม่ คล้อยตามอารมณ์ในเรื่องนั้นๆ รวมทั้งแก้ปัญหาต่างๆ ได้ดีขึ้น และสามารถลดพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ได้ทั้งหมด สอดคล้องกับสตรีกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับพฤติกรรม ที่ไม่พึงประสงค์ พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยที่แสดงระดับพฤติกรรมที่สอดคล้องกับงานวิจัยในด้าน กาย วาจา ความคิด และอารมณ์ ก่อนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอยู่ในระดับปานกลาง^๑

๕.๒.๒ ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน และมีความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้แสดงให้เห็นว่า การศึกษาส่งผลต่อระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อเรื่องผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สอดคล้องกับงานวิจัยของ **รักธิมา ทับทิมไสย** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การตัดสินใจเข้าปฏิบัติธรรมที่วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรีของพุทธศาสนิกชนอายุระหว่าง ๒๐ – ๗๐ ปี” ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบการตัดสินใจไปปฏิบัติธรรมที่วัดอัมพวัน จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และสถานภาพ พบว่า ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่ แตกต่างกนมี การตัดสินใจเพื่อไปปฏิบัติธรรมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ ๐.๐๕^๒

๕.๒.๓ ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีอายุต่างกัน และมีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความสัมพันธ์ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย แสดงให้เห็นว่า เพศ อายุ อาชีพไม่ส่งผลต่อระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อเรื่องผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมานัส ฐานิสโร (อุ้นเรือน)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการเข้าปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดราชบุรี แห่งที่ ๑๘” ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของประชาชนต่อการเข้าปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติ ธรรมประจำจังหวัดราชบุรี แห่งที่ ๑๘ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า สถานภาพส่วนบุคคล ด้านเพศ, อายุ, อาชีพ และระดับการศึกษาของประชาชน มีผลทำให้

^๑ รักธิมา ทับทิมไสย, “การตัดสินใจเข้าปฏิบัติธรรมที่วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรีของพุทธศาสนิกชนอายุระหว่าง ๒๐-๗๐ ปี”, **วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรังสิต, ๒๕๕๕).

^๒ พระมหาสุริยันต์ บุญยอด. “ความพึงพอใจของปฏิบัติธรรมเนกขัมมบารมีวัดปัญญานันทาราม ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**. ฉบับปีที่ ๑ เล่มที่ ๔ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘): ๒๔๑-๒๕๐.

ความพึงพอใจของประชาชนต่อ การเข้าปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดราชบุรี แห่งที่ ๑๘ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้ง^๓

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” โดยมีลักษณะที่สำคัญในแต่ละด้าน คือ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ควรให้คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม มีการส่งเสริมการอบรมพระภิกษุสามเณร หลักสูตรพระวิปัสสนาจารย์ให้ทั่วถึง และจริงจัง เพื่อส่งเสริมบุคลากรให้ปฏิบัติ และนำมาเผยแผ่แก่ประชาชนให้ถูกต้อง

๒. ควรให้เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม ศึกษารูปแบบการออกแบบบริเวณสถานที่ แล้วนำมาปรับภูมิทัศน์ภายในบริเวณสถานที่สำนักให้ร่มรื่น สะอาด เหมาะแก่การปฏิบัติธรรมมากขึ้น โดยให้ผู้มาปฏิบัติธรรมมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการ เพื่อปลูกจิตสำนึกให้มีความเป็นเจ้าของ และช่วยพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมให้มีโอกาสเจริญเติบโต

๓. ควรให้หน่วยงานรัฐ และคณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม มีการประสานความร่วมมือให้ มีการจัดตั้งธนาคารพระพุทธศาสนาประจำประเทศไทย เพื่อเป็นแหล่งทุนการกุศลสำหรับสำนักปฏิบัติธรรม ในอัตราดอกเบี้ยที่เหมาะสม

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. ประชาชนควรมีความเข้าใจในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา ได้อย่างถูกต้อง และสามารถนำมา เป็นการปฏิบัติธรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตประจำวันและใช้ได้ในชีวิตจริง

๒. มีสติ จดจ่อต่อเนื่อง โดยมีการปฏิบัติอย่างจริงจังและสม่ำเสมอ เมื่อมีเหตุการณ์ต่างๆ มากระทบ

๓. กำหนดสติระลึกรู้ได้ทันปัจจุบัน มีการคิดตรិตรอง และพิจารณาสิ่งมากระทบในการรับรู้ อารมณ์ต่างๆ ที่เกิดทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ

๔. สามารถใช้ปัญญาในการมีความยั้งคิดและหยุดการปรุงแต่ง ฝึกใจให้รู้เท่าทันไม่หลง หรือไม่ คล้อยตามอารมณ์ในเรื่องนั้นๆ รวมทั้งแก้ปัญหาต่างๆ ได้ดีขึ้น

๕. สามารถลดพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ได้ทั้งหมด

^๓ พระมานัส ฐานิสฺสโร (อุณเรื่อน), “การศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการเข้าปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดราชบุรี แห่งที่ ๑๘”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยขอเสนอแนะในส่วนที่สามารถต่อยอดจากงานวิจัยฉบับนี้ดังนี้

๑. ควรศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติธรรมของประชาชน ในพื้นที่อื่น
๒. ควรศึกษาเรื่อง แนวทางในการปฏิบัติธรรมของประชาชน ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ
๓. ควรศึกษาประสิทธิผลในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม เพื่อพัฒนาวิธีการและรักษา รูปแบบ รวมถึงส่งเสริมโครงการปฏิบัติธรรม ให้คงอยู่เป็นโครงการพัฒนาสังคมให้ได้รับความสุขต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปกรณวิเสสภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาปกรณ์วิเสส. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์วิญญาน, ๒๕๓๙.

_____. อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาอรรถกถา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬา

ลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

_____. ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาฎีกา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการวาดด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

กรมการศาสนา. คู่มือพระสังฆาธิการวาดด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์.

กรุงเทพมหานคร: กองแผนงาน กรมการศาสนา, ๒๕๔๓.

กรมการศาสนา. ลานวัด ลานใจ ลานกีฬา. กองพุทธศาสนสถาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การ

ศาสนา, ๒๕๔๒.

กรมการศาสนา. หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร: เอพีกราฟ

คดีไซน, ๒๕๓๙.

กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ

ระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

กีรติ ศรีวิเชียร. อดีต ปัจจุบัน และอนาคตแห่งบทบาทของสังคมาวัดในการแสวงหาเส้นทาง

พัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๗.

บรรณานุกรม (ต่อ)

ทิพาวดี เมฆสุวรรณค์. **การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๓.

ฝ่ายวิชาการคณะทำงานโครงการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน. **คู่มือโครงการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานกองพุทธศาสนศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๓.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด, ๒๕๔๖.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). **พระพุทธศาสนา พัฒนาการและสังคม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๙.

พุทธทาสภิกขุ. **เรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม**. กรุงเทพมหานคร: จักรานุกูลการพิมพ์, ๒๕๒๙.

พุทธทาสภิกขุ. **วิธีแก้ปัญหาชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงธรรม, ม.ม.ป.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้น, ๒๕๔๖.

สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๓.

สิน พันธุ์พินิจ. **เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทจูนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๗.

สุรพล สุขพรหม และคณะ. **ทฤษฎีองค์การและการจัดการเชิงพุทธ** พิมพ์ครั้งที่๑, ๒๕๕๕.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. **“มัชฌิมาปฏิปทา: สายกลางสองมิติ”**. ในคอลัมน์ ธรรมะใต้ธรรมาสัน. หนังสือพิมพ์ข่าวสด, ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙.

(๒) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

กัณฑ์กนิษฐ พลพิพัฒน์. “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียนโดยใช้กลวิธี”. **ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, ๒๕๖๐.

กฤติกา ครุชกาศ. “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ เรื่องน้ำ ไฟ และดวงดาว ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสตอรีไลน์และการจัดการเรียนรู้แบบปกติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดกระเจบัพินิจ”. **ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๘.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- นิธินันท์ เครือคำ. “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียนโดยใช้กลวิธี”. **ปริญาญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, ๒๕๕๓.
- พระรุ่งโรจน์ ชยานนโท (เทวินบุรานวงศ์). “กลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม : กรณีศึกษาสำนักปฏิบัติผลการวิจัยพบว่าวิปัสสนากรรมฐานวัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- พระมานัส ฐานิสโร (อุ้นเรื่อน). “การศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการเข้าปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดราชบุรี แห่งที่ ๑๘”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- ธนาธิป ลอแก้ว. “แนวทางการปฏิบัติธรรมของศูนย์พระพุทธศาสนานานาชาติวัดพระธาตุดอยสุเทพวรวิหาร”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒.
- ดวงกมล ทองคนารักษ์. “รูปแบบโครงการปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมสำหรับชาวต่างประเทศในประเทศไทย”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- แมชีณรัชฌา ศักดิ์ศิริสัมพันธ์. “พุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- รักษิณา ทับทิมไสย, “การตัดสินใจเข้าปฏิบัติธรรมที่วัด อัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรีของพุทธศาสนิกชนอายุระหว่าง ๒๐-๗๐ ปี”, **วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรังสิต, ๒๕๕๕.
- อุทัย สติมัน. “การพัฒนารูปแบบการจัดองค์ความรู้สำหรับสำนักปฏิบัติธรรมในประเทศไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

บรรณานุกรม (ต่อ)

(๓) บทความวิชาการ

ทศพร ศิริสัมพันธ์. “การบริหารผลการดำเนินงาน (Performance Management)”. **รวมบทความวิชาการ ๑๐๐ ปี รัฐประศาสนศาสตร์ไทย**. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระมหาสุริยันต์ บุญยอด และสุวัฒน์ เงินฉ่ำ. “ความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติธรรมเนกขัมมบารมีวัดปัญญานันทาราม ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. **วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**. ฉบับปีที่ ๑ เล่มที่ ๔. (มกราคม-เมษายน. ๒๕๕๘): ๑๕.

พระลิขิต ทินนปญโญ (เมืองจันทร์) รูปแบบการจัดการสัปปายะในสำนักปฏิบัติธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย” **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์**. ฉบับ ๑๓ปีที่ ๒๕๖๐ มิถุนายน ๓ พิเศษ เล่มที่ . บัณฑิตวิทยาลัย: ราชภัฏมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๒๕๕๗.

สิริรัตน์ เทียมเสรีวงศ์. “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี (งานธุรกิจ) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ที่เรียนแบบวัฏจักร การเรียนรู้ (๔ MAT) ด้วยวิธีการเรียนแบบร่วมมือ และการเรียนแบบปกติโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๓.

(๔) รายงานการวิจัย:

ไฉไลฤดี ยุวระศิริ และคณะ. “ผลสำเร็จในการปฏิบัติธรรมของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่”. **รายงานการวิจัย**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๒๕๕๖.

บรรจง โสดาดีและคณะ. “การศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๑”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

(๕) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ พระภาวนาเมฆคุณ วิ.(สุรศักดิ์ เขมรังสี). เจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๓.

พระญาณกร ปุณณโก,ดร., ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์, ๘ มกราคม ๒๕๖๓.

พระมหาปรีชา เขมนนโท,ดร., ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์, ๗ มกราคม ๒๕๖๓.

นายไพรัช อินทสังข์,. ไวยาวัจกรวัดมเหยงคณ์, ๗ มกราคม ๒๕๖๓.

นางสุพัตรา บุญอนันตสาร, ผู้มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๓.

นางสาวปานฤทัย ภัยลี, ผู้มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์, ๙ มกราคม ๒๕๖๓.

นางสาวกนกวรรณ ลิ่มไพบูลย์, ผู้มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๓.

นางสาวสุภัทสรุ แก้วเจริญผล, ผู้มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

๒. ภาษาอังกฤษ

๑. Primary Sources

Canadian International Development Agency} **Results Based Management in CIDA: An Introductory Guide to Concept and Principles.** http://www.acdi-cida.gc.ca/cida_ind.nsf, 2001.

Likert. Rensis . “**The Method of Constructing and Attitude Scale**”. In Reading in Fishbein. M (Ed.). *Attitude Theory and Measurement*. New York: Wiley & Son, 1967.

Richard S. Williams. **Performance Management: Perspectives on Employee Performance.** An International Thomson Publishing Company, 1998.

Yamane. Taro. ‘**An Introductory Analysis**’. New York: Harper and Row, 1970.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง
ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่ วัดมเหยงคณ์
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คำชี้แจง

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่ วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อันจะเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมศักยภาพให้แก่พระสงฆ์ ทั้งยังสามารถใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหา อุปสรรค พร้อมข้อเสนอแนะต่อไป

ข้อมูลที่ได้ จะแปลผลการวิจัยในภาพรวม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลของท่านเป็นความลับและใช้ประโยชน์เฉพาะการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อท่านหรือหน่วยงานของท่านแต่อย่างใด

แบบสอบถามนี้ แบ่งเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่ วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่ วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงจะได้รับความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี จึงขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

พระทรงศักดิ์ ธีรธมโม

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ทำแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน [] หน้าข้อความที่ตรงกับความจริงของ

๑. เพศ ชาย
 หญิง
๒. อายุ ๑๕-๒๕
 ๒๖-๓๕
 ๓๖-๔๕
 ๔๕ ปี ขึ้นไป
๓. ระดับการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี
 ปริญญาตรี
 สูงกว่าปริญญาตรี
๔. อาชีพ เกษตรกรรม
 ข้าราชการ
 พนักงานลูกจ้าง
 อื่นๆ (ระบุ).....

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับ “ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์
ตำบลหันตรา อำเภพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”

คำชี้แจง : โปรดอ่านข้อความต่อไปนี้อย่างรอบคอบ ว่าตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด และโปรดทำ
เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่กำหนด

ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ ตำบลหันตรา อำเภพระนครศรีอยุธยา จังหวัด พระนครศรีอยุธยา	ระดับความคิดเห็น				
	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
ด้านศีล (การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย)					
ท่านสามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัดได้					
ท่านเข้าใจหลักการและวิธีการในการรักษาศีลเป็นอย่างดี					
ท่านตั้งใจและประพฤติศีลอย่างเคร่งครัด					
ท่านเห็นคุณค่าและประโยชน์จากการรักษาศีล					
ท่านมีความสุขจากการรักษาศีล					
ด้านสมาธิ (ความสงบ ตั้งมั่น)					
ท่านสามารถฝึกสมาธิได้ตามกำหนดระยะเวลาที่ทางวัดกำหนด ไว้					
ท่านมีจิตที่สงบและและตั้งมั่นเพิ่มมากขึ้น					
ท่านสามารถกำหนดรู้เท่าทันจิตของตนเอง (ไม่ฟุ้งซ่าน)					
ในขณะที่ปฏิบัติธรรมท่านเกิดสมาธิชั่วขณะ จวนจะแน่วแน่					
ท่านสามารถขมนิวรณที่เกิดขึ้นได้เช่นกาม คิตร้าย ฟุ้งซ่าน ลังเล สงสัย					
ด้านปัญญา					
ท่านมีสติระลึกรู้กาย ใจ เช่น กายเคลื่อนไหวใจรับรู้					
ท่านเข้าใจกฎของพระไตรลักษณ์ (สังขารไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็น อนัตตา)					
ท่านมีปัญหาเกิดจากการฟัง					

ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ ตำบลหันตรา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัด พระนครศรีอยุธยา	ระดับความคิดเห็น				
	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
ท่านมีปัญหาเกิดจากการคิดพิจารณาไตร่ตรองใคร่ครวญธรรม					
ท่านมีปัญหาเกิดจากการปฏิบัติธรรม					

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิด (Open) ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมใน
ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ ตำบลหันตรา อำเภอ
พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.ด้านศีล

ปัญหา อุปสรรค

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

๒.ด้านสมาธิ

ปัญหา อุปสรรค

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....
.....

๓.ด้านปัญญา

ปัญหา อุปสรรค

.....
.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....
.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์

อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตอนที่ ๑ ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ.....ฉายา.....นามสกุล.....
อายุ.....พรรษา.....ระดับการศึกษา.....วิทยฐานะ ปธ. นธ.....
ตำแหน่ง.....วัด.....ตำบล.....อำเภอ.....
จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....

วัน เดือน ปี ผู้ให้สัมภาษณ์

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ๒๕๖๒

ตอนที่ ๒ ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ อำเภอ พระนครศรีอยุธยา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑. ท่านคิดว่า ปัญหาและอุปสรรคในการรักษาศีลของประชาชนที่มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์มี
อะไรบ้าง และวัดมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคอย่างไร ?

.....
.....
.....
.....
.....

๒. ท่านคิดว่า ปัญหาและอุปสรรคในการฝึกสมาธิของประชาชนที่มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์มี
อะไรบ้าง และวัดมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคอย่างไร ?

.....
.....
.....
.....
.....

๓. ท่านคิดว่า ปัญหาและอุปสรรคในการเจริญปัญญาของประชาชนที่มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์มี
อะไรบ้าง และวัดมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคอย่างไร ?

.....
.....
.....
.....
.....

ผู้สัมภาษณ์

พระทรงศักดิ์ ธีรธมโม

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๕๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๖ ๑๐๕

วันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เจริญพร รองศาสตราจารย์ อนุภูมิ โขเกษม

ด้วย พระทรงศักดิ์ ฉายา ภิรมย์โม รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๒๐๔๒๑๐ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณา
ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระอุดมสิทธิชัยก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๙ ธค. ๒๕๖๒.

ผู้ประสานงาน : พระทรงศักดิ์ ภิรมย์โม

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๙-๒๕๙๘๔๘๘

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๕๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว ๑๐๕

วันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เจริญพร รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทรพล ไฉยยืน

ด้วย พระทรงศักดิ์ ฉายา ภิรมย์โม รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๒๐๔๒๑๐ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณา
ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(รศ.ดร.ภัทรพล ไฉยยืน)
หัวหน้าภาควิชาเศรษฐศาสตร์

..... /..... /.....

ผู้ประสานงาน : พระทรงศักดิ์ ภิรมย์โม

โทรติดต่o : ๐๘๙-๒๕๙๘๘๘๘

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๕๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ อว ๘๐๐๕๒/ว ๑๐๔

วันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เจริญพร อาจารย์ ดร.ประสิทธิ์ พุทธศาสน์ศรีธา

ด้วย พระทรงศักดิ์ ฉายา ภิระธมโม รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๒๐๔๒๑๐ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณา
ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระทรงศักดิ์ ภิระธมโม

โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๒๕๙๘๔๘๘

ได้ตรวจสอบเรียบร้อยแล้ว
๙ ธันวาคม ๒๕๖๒

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว ๑๐๔

วันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เจริญพร อาจารย์ ดร.กาญจนา คำจตุ

ด้วย พระทรงศักดิ์ ฉายา ภิรมย์โม รหัสนประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๒๐๔๒๑๐ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณา
ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระทรงศักดิ์ ภิรมย์โม
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๙-๒๕๙๘๔๘๘

ดร.กาญจนา คำจตุ

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์เป็นรายข้อ (IOC) ของแบบสอบถาม
เรื่อง ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่ วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผู้วิจัย พระทรงศักดิ์ ภิรมย์โม

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ ตำบลหันตรา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ระดับความคิดเห็น					สรุปและแปลผล		
	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า ioc	แปล ผล
ด้านศีล (การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย)								
ท่านสามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัดได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
ท่านเข้าใจหลักการและวิธีการในการรักษาศีลเป็นอย่างดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
ท่านตั้งใจและประพฤติศัลอย่างเคร่งครัด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
ท่านเห็นคุณค่าและประโยชน์จากการรักษาศีล	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
ท่านมีความสุขจากการรักษาศีล	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
ด้านสมาธิ (ความสงบ ตั้งมั่น)								
ท่านสามารถฝึกสมาธิได้ตามกำหนดระยะเวลาที่ทางวัดกำหนดไว้	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
ท่านมีจิตที่สงบและตั้งมั่นเพิ่มมากขึ้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
ท่านสามารถกำหนดรู้เท่าทันจิตของตนเอง (ไม่ฟุ้งซ่าน)	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
ในขณะที่ปฏิบัติธรรมท่านเกิดสมาธิชั่วขณะ จวนจะแน่ว แน่วแน่ม	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
ท่านสามารถข่มนิวรณ์ที่เกิดขึ้นได้เช่นกาม คิดร้าย ฟุ้งซ่าน ลังเลสงสัย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้

๒/๖/๒๕๖๓

ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดม เหยงคณ์ ตำบลหันตรา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ระดับความคิดเห็น					สรุปและแปลผล		
	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า ioc	แปล ผล
ด้านปัญญา								
ท่านมีสติระลึกรู้กาย ใจ เช่น กายเคลื่อนไหวใจรับรู้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
ท่านเข้าใจกฎของพระไตรลักษณ์ (สังขารไม่เที่ยง เป็น ทุกข์ เป็นอนัตตา)	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
ท่านมีปัญญาเกิดจากการฟัง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
ท่านมีปัญญาเกิดจากการคิดพิจารณาตรัสรอง ใคร่ครวญธรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
ท่านมีปัญญาเกิดจากการปฏิบัติธรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้

๑๑๑

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/๑๕๘

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอบัวน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
เรียน เจ้าอาวาสวัดไพฑูริย์รังสี อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระทรงศักดิ์ ฉายา ภิรมโม รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๒๐๔๒๑๐ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดเมษยคุณ
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากประชาชนที่มาปฏิบัติธรรมภายในวัดของ
ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ
มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

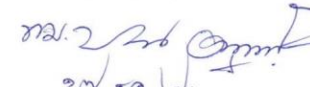
เรียนมาด้วยความนับถือ

พระครูวิมลคุณธรรม
คณบดีคณะพระปริยัติ
๑๒ ธค. ๒๕๖๒

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๑๒ ธค. ๒๕๖๒
(เจ้าอาวาสวัดไพฑูริย์รังสี)

ผู้ประสานงาน : พระทรงศักดิ์ ภิรมโม
โทรศัพท์ : ๐๘๙-๒๕๙๘๘๘๘

ผลการหาค่า Reliability (Alpha)
 เรื่อง ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่ วัดมเหยงคณ์
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
 ชื่อ พระทรงศักดิ์ ธีรธมฺโม

Reliability

Notes

	Output Created	05-JAN-2020 14:22:37
	Comments	
	Data	D:\spss\30\วิชา10e.sav
	Active Dataset	DataSet1
	Filter	<none>
	Weight	<none>
Input	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data	30
	File	
	Matrix Input	
	Definition of Missing	User-defined missing values are treated as missing.
Missing Value Handling	Cases Used	Statistics are based on all cases with valid data for all variables in the procedure.
		RELIABILITY
		/VARIABLES=a1 a2 a3 a4 a5 b1 b2 b3 b4 b5 c1 c2 c3 c4 c5
		/SCALE('ALL VARIABLES') ALL
		/MODEL=ALPHA
		/STATISTICS=DESCRIPTIVE SCALE
		/SUMMARY=TOTAL.
	Processor Time	00:00:00.03
Resources	Elapsed Time	00:00:00.03
	Syntax	

Scale: ALL VARIABLES

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.845	15

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
a1	4.63	.490	30
a2	4.40	.563	30
a3	4.53	.629	30
a4	4.27	.583	30
a5	4.53	.629	30
b1	4.30	.596	30
b2	4.37	.765	30
b3	4.23	.679	30
b4	4.40	.724	30
b5	4.37	.669	30
c1	4.60	.563	30
c2	4.47	.507	30
c3	4.60	.498	30
c4	4.43	.504	30
c5	4.47	.571	30

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
a1	61.97	23.344	.475	.836
a2	62.20	22.648	.535	.832
a3	62.07	22.271	.534	.832
a4	62.33	21.885	.661	.825
a5	62.07	22.961	.411	.839
b1	62.30	22.424	.541	.832
b2	62.23	21.426	.540	.832
b3	62.37	21.964	.536	.832
b4	62.20	22.717	.376	.843
b5	62.23	24.323	.161	.855
c1	62.00	22.966	.473	.836
c2	62.13	23.430	.437	.838
c3	62.00	22.759	.595	.830
c4	62.17	23.247	.480	.836
c5	62.13	22.947	.468	.836

Scale Statistics

Mean	Variance	Std. Deviation	N of Items
66.60	25.834	5.083	15

Handwritten signature

ภาคผนวก ง

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลการวิจัย (แบบสอบถาม)

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๐๐๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๖ มกราคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระภาวนาชมคุณ เจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระทรงศักดิ์ ฉายา ธีรธมโม รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๒๐๔๒๑๐ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว ในการศึกษาวิจัย
เกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลกับประชาชนที่มาปฏิบัติธรรมภายในวัดของท่าน

ดังนั้น ทางหลักสูตรฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการ
เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระทรงศักดิ์ ธีรธมโม

โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๒๕๕๘๘๘๘

รับ ผ.อ.หลักสูตร บัณฑิต
แล้ว พร้อมนี้เพื่อทราบ

๖ มกราคม ๒๕๖๓
ศ. มกคณ ๕๕๖๓.

ภาคผนวก จ
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลการวิจัย (สัมภาษณ์)

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว ๐๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๖ มกราคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระภาวนาเพชรคุณ เจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระทรงศักดิ์ ฉายา ภิธมโม รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๒๐๕๒๑๐ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว ทางนิสิต
มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งทางหลักสูตรฯ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ
และประสบการณ์ในข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยฉบับดังกล่าว

ดังนั้น ทางหลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์
และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระทรงศักดิ์ ภิธมโม

โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๒๕๙๘๘๘๘

ฉันได้สัมภาษณ์
และได้ข้อมูลมาเรียบร้อยแล้ว
ขอบคุณ

สมเด็จพระญาณสังวร

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๖ ๐๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๖ มกราคม ๒๕๖๓

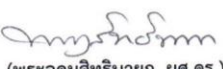
เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระญาณกร ปุณณโก, ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระทรงศักดิ์ ฉายา ถิรธมโม รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๒๐๔๒๑๐ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว ทางนิสิต
มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งทางหลักสูตรฯ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ
และประสบการณ์ในข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยฉบับดังกล่าว

ดังนั้น ทางหลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์
และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระทรงศักดิ์ ถิรธมโม
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๒๕๙๘๔๘๘

แจ้งรับ
4/10/2563
พระญาณกร ปุณณโก, ดร.
ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
วัดมเหยงคณ์
ศ.ม.ค.๖๓

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว ๐๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒ มกราคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระมหาปริชา เขมนนโท, ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระทรงศักดิ์ ฉายา ภิรมโม รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๒๐๔๒๑๐ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว ทางนิสิต
มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งทางหลักสูตรฯ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ
และประสบการณ์ในข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยฉบับดังกล่าว

ดังนั้น ทางหลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ที่ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์
และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระอุดมสิทธิธัญญา, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระทรงศักดิ์ ภิรมโม

โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๒๕๔๘๔๘๘

สมิตไชยพุ่ม
พระมหาปริชา เขมนนโท, ดร.
ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
วัดมเหยงคณ์
๓ ม.ค. ๖๓

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว ๐๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒ มกราคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นายไพรัช อินทสังข์ ไวยาวังกรวัดมเหยงคณ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระทรงศักดิ์ ฉายา ภิธมฺโม รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๒๐๔๒๑๐ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว ทางนิสิต
มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งทางหลักสูตรฯ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ
และประสบการณ์ในข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยฉบับดังกล่าว

ดังนั้น ทางหลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์
และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

เจริญพร

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระทรงศักดิ์ ภิธมฺโม

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๙-๒๕๔๘๔๘๘

๒๑/๑/๒๕๖๓
พระไพรัช อินทสังข์
ว.ม.ด. ๖3

ที่ อว ๘๐๐๕๒/ว ๐๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๖ มกราคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นางสุพิศรา อนันนสาร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระทรงศักดิ์ ฉายา ภิรมโม รหัสประจำตัวนิสิต ๒๑๐๑๒๐๔๒๑๐ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว ทางนิสิต
มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งทางหลักสูตรฯ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ
และประสบการณ์ในข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยฉบับดังกล่าว

ดังนั้น ทางหลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์
และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

เจริญพร

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระทรงศักดิ์ ภิรมโม

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๔-๒๕๐๘๔๔๘๘

ยื่นให้ด้วยส่งไปพร
ในข้อผูก เพื่อใช้เป็นเกณฑ์
สมัคร สรรพต นิสิตกรรม
ทงกรรม ๑๐๓๐๕๕๕.
๒๑/๑/๒๕๖๓ (ผู้ประสานงาน)

ที่ อว ๘๐๐๕๒/ ๑๐๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒ มกราคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นางสาวปานฤทัย ภัยลี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระทรงศักดิ์ ฉายา ธีรธมโม รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๒๐๔๒๑๐ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว ทางนิสิต
มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งทางหลักสูตรฯ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ
และประสบการณ์ในข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยฉบับดังกล่าว

ดังนั้น ทางหลักสูตรฯ จึงใคร่ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์
และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

เจริญพร

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระทรงศักดิ์ ธีรธมโม

โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๒๕๙๘๘๘๘

ส่งให้ น.วิ.ท.ว.๘ และ
เก็บส่งมาให้ ส.อ.อ.อ.อ.อ.
บ้าง กุศล ๖๖๕
๙ พกคณ ๒๕๖๓

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๓ ๐๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม ไขนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๖ มกราคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นางสาวกนกวรรณ ลิ้มไพบูลย์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระทรงศักดิ์ ฉายา ภิรมโม รัชสประจําตัวนิสิต ๖๑๐๒๐๔๒๑๐ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว ทางนิสิต
มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งทางหลักสูตรฯ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ
และประสบการณ์ในข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยฉบับดังกล่าว

ดังนั้น ทางหลักสูตรฯ จึงใคร่ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์
และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

เจริญพร

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระทรงศักดิ์ ภิรมโม

โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๒๕๙๘๔๘๘

อันสัันี่ห้องล

กนกวรรณ ลิ้มไพบูลย์

12/1/63

ที่ อว ๘๐๐๕๒/ว ๐๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๖ มกราคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นางสาวสุภัทสร่า แก้วเจริญผล
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระทรงศักดิ์ ฉายา ธีรธมโม รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๒๐๔๒๑๐ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว ทางนิสิต
มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งทางหลักสูตรฯ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ
และประสบการณ์ในข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยฉบับดังกล่าว

ดังนั้น ทางหลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ที่ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์
และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

เจริญพร

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : พระทรงศักดิ์ ธีรธมโม

โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๒๕๙๘๘๘๘

ยินดีให้สัมภาษณ์ และเก็บข้อมูล

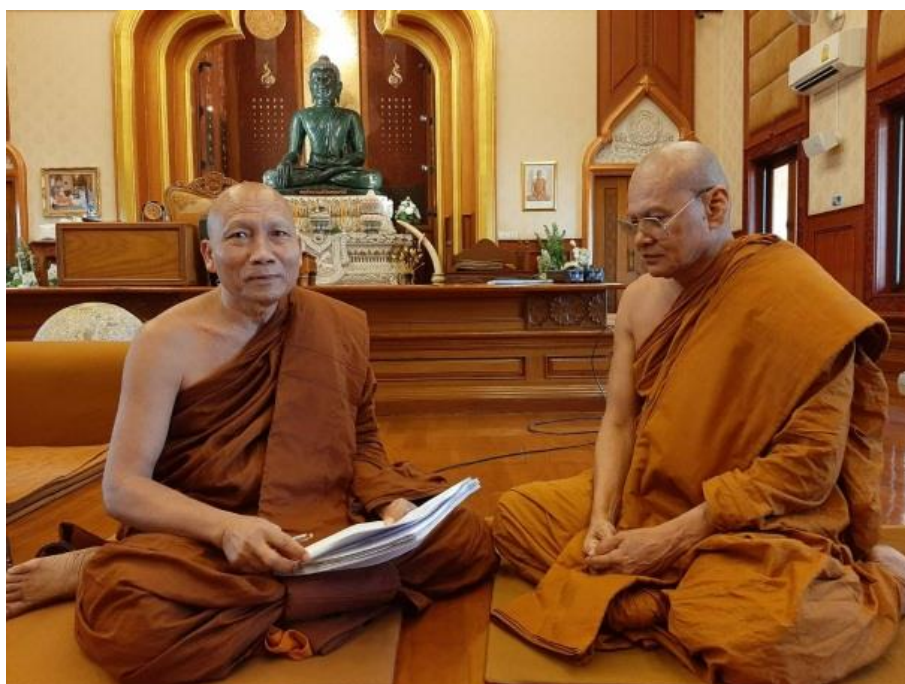
สุภัทสร่า แก้วเจริญผล

๑๒ มกราคม ๒๕๖๓

ภาคผนวก ฉ
รูปภาพสัมภาระ

สัมภาษณ์ พระภาวนาเข็มคุณ วิ.(สุรศักดิ์ เขมรังสี) เจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระญาณกร ปุณณโก,ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์ ๘ มกราคม ๒๕๖๓

สัมภาษณ์ พระมหาปรีชา เขมนนโท,ดร.ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมเหยงคณ์ ๗ มกราคม ๒๕๖๓

สัมภาษณ์ นายไพรัช อินทสังข์, วิทยากรวัดมเหยงคณ์ ๗ มกราคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ นางสาวพัชรา บุญอนันตสาร ผู้มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ ๑๙ มกราคม ๒๕๖๓

สัมภาษณ์ นางสาวปานฤทัย ภัยลี ผู้มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ ๙ มกราคม ๒๕๖๓

สัมภาษณ์ นางสาวนกวรณ ลิ้มไพบูลย์ ผู้มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๓

สัมภาษณ์ นางสาวสุภัทสร่า แก้วเจริญผล ผู้มาปฏิบัติธรรมที่วัดมเหยงคณ์ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๓

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	พระทองศักดิ์ ธีรธมฺโม (ดิษฐ์ลักษณ์)
ว/ด/ป /เกิด	วันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๐๓
ภูมิลำเนาเดิม	อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
อุปสมบท	วัดอินทาราม ตำบลหัวรอ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
วันที่อุปสมบท	วันที่ ๖ เมษายน ๒๕๓๑
สังกัดวัด	วัดมเหยงคณ์ ตำบลหันตรา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัด พระนครศรีอยุธยา
ตำแหน่ง	คณะกรรมการฝ่ายสงฆ์และเหรียญกิตติมเหยงคณ์ ประธานองค์การตรวจสอบและประเมินผลวัดมเหยงคณ์ หัวหน้าฝ่ายการเงินวัดมเหยงคณ์
วิทยฐานะ	นักธรรมเอก
ประวัติการศึกษา	ประถมศึกษา - ป. ๑ - ป. ๓ โรงเรียนวัดทอง ป. ๓ - ป. ๗ โรงเรียนนครหลวง (พิบูลประเสริฐวิทย์) มัธยมศึกษาตอนต้น - ม.ศ. ๑ - ม.ศ. ๓ โรงเรียนนครหลวง (อุดมรัชต์วิทยา) มัธยมศึกษาตอนปลาย - ม.ศ. ๔ - ม.ศ. ๕ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย ประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๘ ปริญญาตรี สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๖๒
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดมเหยงคณ์ ตำบลหันตรา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัด พระนครศรีอยุธยา
โทร.	๐๘๙๒๕๙๘๔๘๘
รหัสนิติ	๖๑๐๑๒๐๔๒๑๐